

VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

Evaluering av forsøk med felles botilbud for kvinner og menn på Romerike Krisesenter

Jane Dullum og Elisiv Bakketeig

STORBYUNIVERSITETET
VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

NOVA RAPPORT NR. 11/24

Evaluering av forsøk med felles botilbud for kvinner og menn på Romerike Krisesenter

JANE DULLUM OG ELISIV BAKKETEIG

Velferdsforskningsinstituttet NOVA
Rapport 11/2024

Velferdsforskningsinstituttet NOVA er et forskningsinstitutt ved Senter for velferds- og arbeidslivsforskning (SVA) på OsloMet – storbyuniversitetet.

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

Rapportene som NOVA gir ut, har gjennomgått [våre kvalitetssikringsrutiner](#) som sikrer at de oppfyller NOVAs faglige og etiske krav for forskningsrapporter.

© Velferdsforskningsinstituttet NOVA

OsloMet – storbyuniversitetet 2024

ISBN (online): 978-82-7894-877-4

ISSN (online): 1893-9503

Illustrasjonsfoto: © colourbox.com

Layout: Aksell AS

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

NOVA, OsloMet

Stensberggata 26 · Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo

Telefon: 67 23 50 00

Nettadresse: www.oslomet.no/om/nova

Forord

Denne rapporten beskriver resultatene fra en følgeevaluering av et forsøk med felles botilbud for kvinner og menn ved Romerike Krisesenter. Evalueringen er gjennomført av Velferdsforskningsinstituttet NOVA. Prosjektet inngår som et delprosjekt i FoU-prosjektet «Utvikle likeverdige og virksomme tiltak mot vold og diskriminering» som forskningsstiftelsen Fafo, Nordlandsforskning og NOVA utfører i samarbeid, på oppdrag av Barne- familie- og ungdomsdirektoratet (Bufdir).

Prosjektgruppen ved NOVA har bestått av Elisiv Bakketeig og Jane Dullum (prosjektleder). Stian Lid fra By- og regionsforskningsinstituttet NIBR deltok i prosjektets første fase og har gjennomført flere intervjuer og også innhentet observasjonsdata. Maren Svendsen Folkvord har deltatt mot slutten av prosjektperioden som forskningsassistent, og har blant annet bistått med intervjuer av ledere ved andre krisesentre.

Vi vil rette en stor takk alle som har stilt opp til intervju, både beboere, ansatte og ledelsen ved Romerike Krisesenter, samt representanter for andre krisesentre. En spesiell takk til Romerike Krisesenter, som har vært svært behjelpelige med rekruttering av informanter, svart på alle våre spørsmål og ellers bidratt i tilrettelegging av evalueringen underveis. Takk også til Kari Stefansen som har kvalitetssikret rapporten, og til Bufdir for konstruktive innspill.

Vi bemerker at like før denne rapporten skulle ferdigstilles, sendte Barne- og familiedepartementet ut forslag til endringer i krisesenterloven på høring. Vi så det som faglig sentralt å forholde oss til høringsnotatet i denne rapporten, og ønsket dermed å utvide tidsrammen for evalueringen noe. Slik tillatelse ble imidlertid ikke gitt av Bufdir, og rapporten forholder seg dermed ikke til spørsmål som er reist i høringsnotatet.

Oslo, oktober 2024

Jane Dullum

Innhold

Sammendrag	7
1 Bakgrunn og problemstillinger	10
1.1 Innledning	10
1.2 Problemstillinger	12
1.3 Voldsforståelser i endring	14
1.4 Rapportens begrensninger	15
1.5 Rapportens oppbygging	15
2 Datamateriale og metode	17
2.1 En følgeevaluering	17
2.2 Datagrunnlag	17
2.3 Analyse og fremstilling av dataene	23
2.4 Studiens styrker og begrensninger	24
2.5 Personvern og forskningsetiske hensyn	26
3 Tidligere forskning om krisesentertilbudet til menn	27
3.1 Innledning	27
3.2 Studier av menns erfaringer med krisesentre	27
3.3 Sammenfatning	33
4 Et felles botilbud sett i lys av nasjonale og internasjonale regler	34
4.1 Innledning	34
4.2 Hva sier gjeldende rett om felles botilbud?	34
4.3 Forbudet mot diskriminering	35
4.4 Krever diskrimineringsforbudene et felles botilbud?	36
4.5 Konvensjoner og tilrådinger som taler imot et felles botilbud	37
4.6 Krav til kvalitet og likeverdighet i tilbudet	38
4.7 Kravet om individuell tilpasning	40
4.8 Sammenfatning	40
5 Om Romerike Krisesenter, ansatte og beboere	42
5.1 Organisering, beliggenhet, ansatte	42
5.2 Antall beboere og beboersammensetningen	43
5.3 Sammenfatning	46
6 Prøveprosjektet blir til	48
6.1 RKS' opprinnelige utforming	48
6.2 Begrunnelser for prøveprosjektet	48
6.3 Søknaden om felles botilbud	52
6.4 Utformingen av det felles botilbudet	55
6.5 Avdeling med skjermet botilbud	56
6.6 Rutiner for håndtering av ulike hendelser	57
6.7 Sammenfatning	61

7 Felles botilbud: ansattes erfaringer	62
7.1 Konsekvenser for menn	63
7.2 Konsekvenser for kvinner	64
7.3 Konsekvenser for kvinner fra kjønnssegregerte samfunn	67
7.4 Konsekvenser for beboernes sikkerhet	69
7.5 Sammenfatning	71
8 Felles botilbud: beboeres erfaringer	72
8.1 Innledning	72
8.2 Medfører et integrert botilbud en høyere terskel?	72
8.3 Hvordan opplever beboerne et felles botilbud?	74
8.4 Beboernes opplevelse av trygghet og sikkerhet	80
8.5 Om barnas erfaringer med et felles botilbud	82
8.6 Innholdet i hjelpetilbudet og tilgang til andre tjenester	83
8.7 Sammenfatning	84
9 Andre krisesentre om felles eller atskilt botilbud	87
9.1 Innledning	87
9.2 Krisesentrene er delt i spørsmålet om felles eller delt botilbud	87
9.3 Argumenter for et felles botilbud	88
9.4 Argumenter for et separat botilbud	91
9.5 Et behov for mellomløsninger	94
9.6 Sammenfatning	95
10 Avslutning	96
10.1 Oppsummering av evalueringens hovedfunn	96
10.2 Fortolkning av hovedfunn og diskusjon	97
Summary	101
Litteratur	105

Sammendrag

NOVA/OsloMet har på oppdrag av Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) gjennomført en evaluering av et forsøk med felles botilbud for kvinner og menn ved Romerike krisesenter (RKS). Evalueringen inngår som et delprosjekt i FoU-prosjektet «Utvikle likeverdige og virksomme tiltak mot vold og diskriminering» som forskningsstiftelsen Fafo, Nordlandsforskning og NOVA utfører i samarbeid.

Evalueringens problemstillinger og datagrunnlag

I 2021 søkte RKS Bufdir om tillatelse til å prøve ut et felles botilbud for kvinner og menn ved senteret. Bakgrunnen var et ønske om å bedre tilbudet særlig for menn og barn som kommer til krisesenteret med sine fedre, men også for andre grupper, som seksuelle minoriteter og kjønnsminoriteter. Daværende Kommunal- og moderniseringsdepartementet (nå Kommunal- og distriktsdepartementet) godkjente søknaden, under forutsetning av at kvinners eventuelle behov for et kjønnsdelt krisesentertilbud ble ivaretatt.

Hovedproblemstillingen i evalueringen, har vært å undersøke om prøveprosjektet med felles botilbud på RKS har ført til et likeverdig botilbud til menn, kvinner og barn på krisesenteret. Evalueringen undersøker også om det felles botilbudet kan ha forskjellige implikasjoner for ulike beboergrupper, samt om det ivaretar beboernes sikkerhet. Om kvinners eventuelle behov for et kjønnsdelt krisesentertilbud er ivaretatt under forsøket, er vurdert særskilt.

Problemstillingene er belyst både fra et system- og et brukerperspektiv. Et bredt datagrunnlag ligger til grunn for evalueringen og omfatter både dokumentstudier (lovverk, relevante bestemmelser i internasjonale konvensjoner, krisesenterstatistikk, styringsdokumenter, rutinebeskrivelser), surveydata, intervjuer (med ledelsen, ansatte og beboere ved krisesenteret) og i noen grad observasjonsdata. Det er også gjennomført intervjuer med ledere ved andre krisesentre om hvordan de vurderer spørsmålet om felles eller delt botilbud ved krisesenteret.

Hovedfunn og konklusjoner

RKS vurderer tilbudet som styrket for alle beboergrupper, beboere opplever tilbudet som godt, men det er begrensninger ved utvalget

Evalueringen viser at slik RKS og de ansatte erfarer det, har det felles botilbudet gitt et bedre tilbud særlig til menn og barn som kommer med fedre, men de erfarer også at det felles botilbudet har styrket tilbudet kvinner og andre beboergrupper på senteret. Sett fra beboernes perspektiv, viser evalueringen at beboerne, både kvinner, menn og barn, opplever å ha fått god hjelp og støtte under oppholdet, de har følt seg trygge, og de uttrykker stor takknemlighet for den hjelpen de har fått. De fleste opplever ikke et felles botilbud som

problematisk, flere opplever også et fellesskap som voldsutsatte. Det er imidlertid viktig å framheve at de beboerintervjuene som ligger til grunn for evalueringen, representerer et selektert utvalg. Evalueringen baserer seg på intervjuer med beboere som har akseptert å bo i det felles botilbudet, og som i stor grad har funnet seg til rette. Flere beboere valgte samtidig å ikke stille til intervju, noe som tilsier at beboererfaringene må fortolkes med forsiktighet. Vi mangler også tilstrekkelig bredde i datagrunnlaget til å få belyst hvilken betydning et felles botilbud har for LHBT+-personer.

Botilbudet fremstår som styrket for barn av fedre og for menn på krisesenteret

Evalueringen gir imidlertid klare indikasjoner på at det felles botilbudet har styrket situasjonen for noen grupper og gjelder særlig barn som kommer til krisesentret sammen med fedre. Da botilbudet var atskilt, hadde ikke barn som kom med fedre tilgang til senterets leke- og hobbyarealer, og de hadde dermed et langt dårligere tilbud enn barn som kom med sine mødre. Det felles botilbudet har bidratt til at dette har endret seg i positiv retning. Alle barna på senteret, både barn som kommer med mødre og fedre har nå tilgang til de samme leke- og hobbyarealene. Barna har også bedre tilgang til de ansatte ved krisesenteret.

Også menns situasjon som voldsutsatte er styrket gjennom det felles botilbudet. Evalueringen viser at mennene gjennom det felles botilbudet har tilgang til et større fellesskap med andre beboere. Sammenliknet med tidligere har de også lettere tilgang til de ansatte og vice versa. Slik har det felles botilbudet bidratt til å styrke hjelpen og oppfølgingen menn får ved krisesenteret, og det har bidratt til å gi menn et mer likeverdig tilbud ved dette senteret. Evalueringen viser imidlertid også at menn i kraft av å være mindretall kan oppleve seg isolert i det felles botilbudet, slik situasjonen også var for menn i det separate botilbudet. Noen få menn ga også uttrykk for at de foretrakk et separat botilbud for menn.

Et mer komplekst bilde for de kvinnelige beboerne

Når det gjelder konsekvenser for kvinner er bildet mer komplekst. Det materialet som ligger til grunn for evalueringen viser at de fleste kvinnelige beboerne stort sett ikke opplever det som problematisk å bo i et felles botilbud med menn. Her er det grunn til å understreke betydningen av de materielle forholdene og den fysiske utformingen av RKS, der alle beboere har egne rom med bad, og dermed mulighet til å trekke seg tilbake til sine egne rom hvis de ikke ønsker fellesskap med andre, eller opplever utfordringer med dette.

Samtidig har evalueringen gitt eksempler på at det felles botilbudet kan være krevende og lite tilpasset noen grupper kvinner, særlig kvinner som har vært utsatt for omfattende vold, herunder seksualisert vold, samt kvinner fra sterkt kjønnssegregerte kulturer. Evalueringen gir enkelte eksempler på at RKS da tilbyr enten overføring til et annet krisesenter, som har separat botilbud for kvinner og menn, eller det tilbys plass i en avdeling for skjermet botilbud – som

den tidligere mannsavdelingen er omgjort til. Når denne muligheten benyttes, og alternativet som tilbys ikke gir et like godt tilbud som til andre beboere ved krisesenteret, vil dette medføre at et felles botilbud ikke blir likeverdig for særlig voldsutsatte grupper kvinner og dermed også kunne utfordre konvensjonsbestemmelser som har til særlig hensikt å fremme kvinners rettigheter og styrke kvinners situasjon som voldsutsatte (jf. Istanbulkonvensjonen).

Sikkerhet og trygghet har høy prioritet ved RKS, men behov for å styrke grunnlaget for sikkerhetsvurderingene

I evalueringsperioden er det ikke opplyst om hendelser som har utfordret sikkerheten for beboerne, verken kvinner, menn eller barn. Evalueringen viser også at det arbeides grundig og samvittighetsfullt med å ivareta sikkerheten for alle brukere på RKS. Det er imidlertid grunn til å etterlyse et tydeligere fokus på hvilken risiko et felles botilbud kan ha for kvinner fra kjønnssegregerte kulturer både før krisesenteropphold, i form av høynet terskel for å ta kontakt, eller etter et krisesenteropphold, i form av mulige reaksjoner eller represalier fra eget nærmiljø eller diaspora. Ikke minst er det viktig med et fokus på hvordan slik risiko kan forebygges.

Det er også grunn til å etterlyse et tydeligere kjønnsperspektiv på volden. Til grunn for opprettelsen av det felles botilbudet, ligger i stor grad et kjønnsnøytralt syn på vold. Det er imidlertid bred dokumentasjon både nasjonalt og internasjonalt på at vold i nære relasjoner rammer ulikt. Kvinner utsettes i langt større grad enn menn for den grove og gjentatte volden, herunder partnerdrap, og kvinner frykter i større grad enn menn å bli skadet eller drept. Hvis det spesifikke ved kvinners voldsutsatthet ikke tillegges tilstrekkelig vekt, gir dette risiko for at et felles botilbud ikke gir tilstrekkelig trygghet og sikkerhet for kvinner som er utsatt for alvorlig og livstruende vold fra menn.

Evalueringen har vist at det er krevende å tilrettelegge for et krisesentertilbud som omfatter alle grupper, samtidig som alle sikres et likeverdig tilbud. Det er imidlertid viktig at vurderingen av hvordan botilbudet på krisesenteret best skal organiseres, må bygge på en erkjennelse av at vold i nære relasjoner rammer ulikt, og at både kultur- og kjønnsspesifikke hensyn må ligge til grunn for vurderingen.

Kvalifiserte vurderinger av botilbudet krever et bredere kunnskapsgrunnlag

Skal man gjøre gode og kvalifiserte vurderinger av hvordan botilbudet ved krisesentrene best bør organiseres og innrettes, kreves et bredt og oppdatert kunnskapsgrunnlag. I lys av spørsmålene som innretningen av botilbudet reiser, blant annet knyttet til sikkerhet, er det svært viktig at et slikt kunnskapsgrunnlag fremskaffes. Evalueringen anbefaler derfor at ansvarlige myndigheter innhenter mer oppdatert, men også mer detaljert kunnskap om hvordan dagens botilbud fungerer for kvinner, menn og barn på landsbasis, der man ser nærmere på tilbudets fungering i lys av sentrenes beliggenhet, størrelse, bruker-sammensetning og innretning av tilbudet.

1 Bakgrunn og problemstillinger

1.1 innledning

Det første krisesenteret i Norge ble etablert i Oslo i 1978. Dette var, slik Skjørten et al. (2019, s. 15) beskriver det: «[...] starten på en landsomfattende krisesenterbevegelse.» I løpet av de nærmeste årene ble det etablert nærmere 50 krisesentre og krisetelefoner rundt om i landet. Romerike Krisesenter, som denne rapporten handler om, ble etablert i 1979.

Krisesentrene var i utgangspunktet et tilbud rettet mot kvinner (og barn). Krisesentrene startet ut fra en feministisk forståelse av vold, og det var tette bånd mellom kvinnebevegelsen og krisesenterbevegelsen: «Arbeid mot kvinnehandling og voldtekt var en del av den bredere kampen mot kvinneundertrykking og en feministisk forståelse av volden som et uttrykk for patriarkalsk dominans rådet grunnen» (Skjørten et al., 2019, s. 15). Sentrene tilbød først og fremst et trygt tilfluktssted for kvinner, de var lavterskeltilbud uten krav om henvisning, og driften var basert på hjelp til selvhjelp. «Ideologien var *kvinner hjelper kvinner*, ikke at profesjonelle hjelper klienter» (Skjørten et al., 2019, s. 15).

Denne feministiske forståelsen av volden kom som en reaksjon mot tidligere forståelser av volden, der volden dels ble forstått som et privat problem, og dels som et helse- og sosialproblem som kun rammet et mindretall av utsatte grupper (Bjørnholt, 2019).

At vold i parforhold var noe som særlig rammet og begrenset kvinner, ble understøttet av den første landsdekkende omfangsundersøkelsen i Norge om vold i parforhold (Haaland et al., 2005). Denne og senere omfangsundersøkelser har vist at kvinner og menn er noenlunde likt utsatt for det som defineres som mild partnervold. Undersøkelsene har imidlertid påvist store kjønnsforskjeller når det gjelder de formene for vold i nære relasjoner som innebærer stort skadepotensial. Kvinner er langt mer utsatt for den mest alvorlige og livstruende volden (f.eks. Thoresen & Hjemdal, 2014; Dale et al., 2023), og de opplever oftere vold som er kjennetegnet av et langvarig og gjennomgripende mønster av vold og kontroll (voldsregimer). Menn som er utsatt for partnervold, frykter i mindre grad enn kvinner å bli skadet eller drept (Bjørndal & Hjemdal, 2018). Kvinner er også i langt større grad enn menn utsatt for partnerdrap (NOU 2020: 17). Voldens kjønnsretning reflekteres også i beboersammensetningen på krisesentrene. Av de 2193 personene som bodde på krisesentrene i 2023, var 1950 kvinner og 233 menn (Bufdir, Krisesenterstatistikk, 2023).

De siste ti-årene har krisesentrene gjennomgått mange og dyptgripende forandringer (jf. Stefansen, 2006). I dag er krisesentrene i stor grad profesjonaliserte hjelpetiltak. Profesjonaliseringen må ses i sammenheng med et ønske om å sikre kvalitet i hjelpearbeidet, samtidig med en erkjennelse av at voldsutsattes behov er komplekse, noe som igjen stiller krav til høy kompetanse hos de ansatte.

En annen viktig endring skjedde med lovfesting av krisesentertilbudet i 2009. Da ble kommunene pålagt å ha et krisesentertilbud som skulle omfatte både kvinner, menn og barn. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) uttaler at krisesentertilbudet i dag retter seg mot «[...] alle som er utsatt for vold i nære relasjoner, det vil si både kvinner og menn, eldre, barn (sammen med omsorgsperson), unge, personer med funksjonsnedsettelse, LHBT-personer (lesbiske, homofile, bifile og transpersoner) og personer i samkjønna relasjoner» (Bufdir, 2015, s. 5).

Krisesenterloven likestiller dermed tilbudet til kvinner, menn og barn. Botilbudet for menn og kvinner skal imidlertid være atskilt, jf. lovens § 2.

Romerike Krisesenter (RKS) erfarte imidlertid at senterets tilbud til voldsutsatte menn og barn som kom sammen med far, ikke var likeverdig, men snarere betydelig dårligere enn tilbudet til kvinner og barn som kom med mor. I 2021 søkte derfor RKS Bufdir om godkjenning av et forsøk med integrert krisesentertilbud for kvinner og menn. Barne- og familiedepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) godkjente søknaden i oktober 2021. Departementene merket seg RKS' forventning om at forsøket ville gjøre tilbudet for menn og deres barn bedre, uten at det gikk ut over tilbudet til kvinnene. Departementene la til også grunn at kvinners eventuelle behov for et kjønnsdelt krisesentertilbud ville bli ivare tatt under forsøket (brev fra KMD til RKS av 11.10.2021).

Det at krisesentrenes botilbud skal være felles for kvinner og menn, har vært, og er, kontroversielt. Temaet var blant annet oppe i forbindelse med innføringen av krisesenterloven, der flere høringsinstanser stilte seg kritiske til at botilbudet på krisesenteret skulle være felles. Enkelte høringsinstanser, som Avdeling for kvinnerett ved Universitetet i Oslo og Politidirektoratet, advarte mot at et felles botilbud ville kunne heve terskelen for flere grupper kvinner mot å søke hjelp og beskyttelse ved et krisesenter, blant andre kvinner som kommer fra kjønns-segregerte kulturer. Enkelte høringsinstanser, som Likestillings- og diskrimineringsombudet, argumenterte også med at et felles botilbud ville svekke kvinners sikkerhet i «betydelig grad», for eksempel ved at en mannlig volds-utøver ville kunne søke opphold på krisesenteret under dekke av å være voldsutsatt (LDO, 14.01.2009). Avdeling for kvinnerett stilte i tillegg spørsmål om en kjønnsnøytral samlokaliseringsmodell tilfredsstiller kvinnekonvensjonens krav om et krisesentertilbud som reelt likestiller voldsrammede kvinners og voldsrammede menns behov.

Ellers er det verdt å bemerke at enkelte høringsinstanser påpekte at et felles botilbud også kunne være problematisk for menn. LDO viste til at det for menn ofte er tabuer knyttet til det å være utsatt for vold i nære relasjoner, og at det å bo i et felles botilbud med kvinner på krisesentrene derfor kunne være vanskelig.

Hovedformålet med denne evalueringen er å undersøke hvilke konsekvenser det felles botilbudet ved Romerike Krisesenter kan ha for kvinner, menn og barn på krisesenteret, og om det felles botilbudet bidrar til et likeverdig krisesenter-tilbud for kvinner, menn og barn. Dette undersøker vi både fra et system- og brukerperspektiv. Vi undersøker følgende problemstillinger:

1.2 Problemstillinger

Det rettslige rammeverket og konvensjonsforpliktelser

Vi har et nasjonalt og internasjonalt regelverk som er av betydning for vurderinger av felles botilbud for kvinner og menn. Krisesenterloven gir de nasjonale rammene for hvordan tilbudet til kvinner og menn skal være organisert og tilrettelagt. Krisesenterlovens bestemmelser må også ses i lys av blant annet Grunnlovens bestemmelser om menneskerettigheter, statens forpliktelser i henhold til internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til, som FNs konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner (heretter kvinnekonvensjonen), og Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (heretter Istanbul-konvensjonen). Vi stiller spørsmål om hvilke krav de ulike konvensjonene stiller til utformingen av botilbudet på krisesenter, om det er krav om felles eller delt botilbud. Gjennom å belyse disse rettslige problemstillingene vil vi åpne for en diskusjon om hvorvidt et felles botilbud samsvarer med konvensjoner staten har forpliktet seg til å følge.

RKS' begrunnelser for forsøksprosjektet

Som nevnt bunner forsøksprosjektet ved RKS i at de opplevde at det separate botilbudet på senteret ikke ga et likeverdig botilbud til menn og barn som kom med fedrene. Det er av interesse å gå nærmere inn i RKS' begrunnelser for forsøksprosjektet. Hvilke forhold ved menns situasjon var det som ble sett som ikke likeverdig? I hvilken grad vurderte man ulike sider ved menns og kvinners voldsutsatthet, spørsmål om sikkerhet og spørsmål om et felles botilbud ville kunne ha ulike konsekvenser for ulike brukergrupper? Og i hvilken grad vurderte man om et felles botilbud ville kunne føre til høynet terskel for noen brukergrupper for å ta kontakt med krisesenteret? Hvilke eventuelle tiltak ville man iverksette for å motvirke dette?

Innhold og tilrettelegging

Et annet viktig spørsmål er hvordan det felles botilbudet for kvinner, menn og barn er utformet og tilrettelagt, og hva et felles botilbud betyr i praksis. Har man utformet særlige rutiner og planer for prosjektet, både når det gjelder hjelpen som skal gis, og sikkerheten for beboerne? Og hvordan er det felles botilbudet fysisk tilrettelagt? Er krisesenterets fasiliteter tilrettelagt for alle brukergruppene, er det gjort spesielle tilpasninger for noen brukergrupper, og hva er i så fall begrunnelsene for det?

Vi ser også på i hvilken grad det fremkommer kjønnsespesifikke (hjelp-)behov i det felles botilbudet, og hvordan disse behovene blir ivaretatt. Herunder er viktige spørsmål om de ansatte erfarer at det er nødvendig med spesielle tilpasninger for kvinner, menn og barn i det felles botilbudet, og hva slik tilpasning i så fall innebærer. Vi undersøker også hvilke erfaringer ledelsen og de ansatte har med det felles botilbudet, om de opplever at det gir et likeverdig tilbud til kvinner, menn og barn, og hva de eventuelt ser som utfordringer.

Trygghet og sikkerhet

Et kjernepunkt i evalueringen er om det felles botilbudet ivaretar brukernes trygghet og sikkerhet. Et viktig ankepunkt mot felles botilbud er som nevnt at det ikke i tilstrekkelig grad vil ivareta særlig kvinnelige beboeres trygghet og sikkerhet under oppholdet. Det er derfor sentralt å undersøke hvilke rutiner og systemer RKS har for å ivareta brukernes fysiske sikkerhet, både under og etter oppholdet, og hvordan det arbeides med å ivareta sikkerheten i det daglige. Vi undersøker også om det har vært hendelser som har utfordret brukernes sikkerhet i løpet av forsøksperioden, og hvordan disse i så fall har vært håndtert.

Brukererfaringer

Viktige spørsmål er hvordan brukerne – kvinner, menn og barn – opplever det felles botilbudet. I hvilken grad opplever de å bli ivaretatt på en god måte i form av innhold og tilrettelegging av tilbudet, bruk og tilgjengelighet og tilgang til andre tjenester? Ikke minst er det viktig å undersøke om brukerne opplever seg trygge i det felles botilbudet, og om opplevelsen av trygghet og fysisk sikkerhet kan være forskjellig for kvinner, menn og barn.

Konsekvenser for ulike beboergrupper

Som nevnt er en forutsetning for departementenes godkjenning av forsøksprosjektet at kvinners eventuelle behov for et kjønnsdelt krisesentertilbud skal bli ivaretatt under forsøket. Viktige spørsmål er dermed: Dersom det oppstår et behov for et separat botilbud for kvinner på krisesenteret, hvordan ivaretas dette? Hva gjøres hvis det er kvinner som ikke ønsker eller opplever det utrygt å bo i fellesskap med menn?

Et annet sentralt spørsmål i denne sammenhengen er om implikasjonene av det felles botilbudet kan være forskjellig for ulike beboergrupper (f.eks. minoritetskvinner, seksuelle minoriteter, kjønnsminoriteter). En høy andel av beboerne på RKS – som på andre krisesentre – har minoritetsbakgrunn, og en del av beboerne har bakgrunn fra kjønnssegregerte kulturer. Viktige spørsmål er kvinner fra kjønnssegregerte kulturer ivaretas i det felles botilbudet, om det gjøres spesielle tilpasninger, og hva senteret foretar seg dersom voldsutsatte minoritetskvinner ikke ønsker å benytte seg av botilbudet fordi det er felles for kvinner og menn.

Andre krisesentres vurdering av integrert/separat botilbud

Som nevnt var det enkelte høringsuttalelser som i forbindelse med innføringen av krisesenterloven uttalte at et felles botilbud kan ha noen utilsiktede konsekvenser for kvinner i form av høynet terskel for å ta kontakt. Et spørsmål vi også kartlegger, er om det er andre krisesentre som har fått henvendelser fra voldsutsatte om å bli tatt imot der, og hvor begrunnelsen er at de ikke ønsker opphold ved RKS fordi tilbudet der er integrert. I tilknytning til dette undersøker vi også hvordan andre krisesentre vurderer lovens krav om at botilbudet for kvinner og menn skal være separat. Som vi viser i rapporten, er det stor uenighet krisesentrene imellom om dette spørsmålet. Vi har sett det som verdifullt å belyse noe av argumentasjonen fra andre krisesentre, idet det gir viktige innspill til en helhetlig vurdering av om det felles botilbudet bidrar til et likeverdig og trygt krisesentertilbud til kvinner, menn og barn.

1.3 Voldsforståelser i endring

Forsøksprosjektet ved RKS utspiller seg i en tid der flere sider ved vold i nære relasjoner og krisesentrenes rolle er i endring, endringer som også har ideologiske og kjønnspolitiske undertoner. I kjølvannet av krisesenterbevegelsen ble kvinnemishandling etablert som et eget forskningsfelt hvor en feministisk forståelse av volden og et kjønnsmaktperspektiv sto sentralt. Vold mot kvinner ble sett i sammenheng med maskulin dominans og strukturell kvinneundertrykking. Denne feministiske forståelsen har imidlertid vært utfordret de senere årene. Parallelt med at krisesentrenes tilbud er utvidet til også å gjelde menn, har det skjedd endringer i den samfunnsmessige forståelsen av volden. Viktig er endringen i terminologi, der betegnelsen «kvinnemishandling» er erstattet av den kjønnsnøytrale betegnelsen «vold i nære relasjoner». Gjennom dette uttrykkes at volden kan ramme flere grupper utsatte: Ikke bare kvinner, men også menn, barn, unge og eldre. Det finnes vold i samkjønnede par og vold utført av andre familiemedlemmer, for eksempel i storfamilier med minoritetsbakgrunn. De senere årene er også kjønnslemlestelse og tvangs-ekteskap inkludert i betegnelsen «vold i nære relasjoner».

Avdekking av disse formene for vold har ført til en mer pluralistisk forståelse av volden (Skjørten et al., 2019). Selv om kjønnsmaktperspektivet fremdeles er

sentralt i forståelsen av vold i nære relasjoner (f.eks. Bjørnholt, 2019), har avdekking av andre former for vold i nære relasjoner økt behovet for flere perspektiver i forståelsen av vold og overgrep. Systemteori, sosial læringsteori og teorier om sosial ulikhet og marginalisering er eksempler på slike perspektiver.

Et interessant spørsmål er om det ligger noen spesifikke forståelser av vold i nære relasjoner til grunn for prøveprosjektet ved RKS, og i så fall om dette har betydning for utformingen av prøveprosjektet og tilretteleggingen av det felles botilbudet. Ved å tematisere dette spørsmålet får vi et ytterligere grunnlag for vurderingen av om prøveprosjektet ved RKS gir et likeverdig tilbud til kvinner, menn og barn.

1.4 Rapportens begrensninger

Det er grunn til å understreke at det er spørsmål om konsekvenser av et felles botilbud for kvinner, menn og barn vi ikke får belyst empirisk gjennom denne evalueringen. Vi har hatt begrensede muligheter til å belyse konsekvenser av forsøksprosjektet for ulike undergrupper, for eksempel seksuelle minoriteter og kjønnsminoriteter. Dette er grupper som er i mindretall på krisesenteret, og vi har i liten grad klart å fange opp slike gruppers erfaringer. Vi begrunner dette nærmere i metodekapittelet.

Evalueringsens hovedfunn er også begrenset til å gjelde dette pilotprosjektet, vi kan ikke generalisere funnene til å gjelde alle landets krisesentre. Det er viktig å se funnene i sammenheng med de fysiske rammebetingelsene ved RKS, senterets beliggenhet og bemanning og den helt spesifikke utformingen av dette prosjektet. RKS er også landets nest største krisesenter og har dermed helt andre muligheter for å utforme et prøveprosjekt enn det et mindre krisesenter ville ha.

Det er også viktig å presisere at rapporten ikke representerer en evaluering av RKS som sådan. Evalueringen er avgrenset til spørsmålene om mulige implikasjoner av det felles botilbudet for kvinner, menn og barn.

1.5 Rapportens oppbygging

I dette innledningskapittelet har vi redegjort for hvilke problemstillinger vi behandler i rapporten, og begrunnelsen for de valgte problemstillingene. Kapittel 2 beskriver nærmere det datamaterialet vi baserer evalueringen på, og de metodiske fremgangsmåtene. Siden det å bedre menns situasjon på krisesenter er én sentral begrunnelse for opprettelsen av prøveprosjektet med felles botilbud på RKS, gir vi i kapittel 3 en oversikt over hva tidligere forskning har vist om krisesentertilbudet for menn. Kapittel 4 omhandler hvordan nasjonale og internasjonale regler stiller seg til spørsmålet om felles botilbud på krisesenter, mens vi i kapittel 5 ser det felles botilbudet i lys av hva som kjennetegner beboersammensetningen på RKS. I kapittel 6 går vi så over til å beskrive

hvordan prøveprosjektet om felles botilbud ved RKS har blitt til, vi gir en utdypende beskrivelse av begrunnelsene for prøveprosjektet og hvordan det felles botilbudet er utformet. Kapittel 7 og 8 beskriver hvilke erfaringer henholdsvis ansatte og beboere ved RKS har med det felles botilbudet, i hvilken grad de erfarer at det felles botilbudet gir et likeverdig tilbud, og om de har erfart eventuelle utfordringer ved det felles botilbudet. Kapittel 9 gir en beskrivelse av hvordan et utvalg andre krisesentre vurderer felles eller delt botilbud på krisesenter. I rapportens sluttkapittel (kapittel 10) samler vi trådene. Her drøfter vi ut fra en helhetlig vurdering av det samlede empiriske materialet hvorvidt det felles botilbudet ved RKS har bidratt til et likeverdig tilbud til kvinner, menn og barn ved krisesenteret. Vi drøfter også noen potensielt problematiske sider ved prøveprosjektet, og vi fremhever behovet for en mer bredspektret diskusjon av organiseringen av botilbudet til kvinner, menn og barn på krisesenter basert på et mer omfattende kunnskapsgrunnlag.

2 Datamateriale og metode

2.1 En følgeevaluering

I dette kapitlet redegjør vi nærmere for evalueringens datagrunnlag og metode. Denne studien er en delstudie i et større prosjekt om å utvikle likeverdige og virksomme tiltak mot vold og diskriminering. Her belyser vi kun metodiske spørsmål knyttet til «vår» delstudie som innebærer å evaluere RKS' forsøksprosjekt med et felles botilbud. Som nevnt innledningsvis er det viktig å understreke at denne studien ikke er en evaluering av RKS som sådan, men den er begrenset til prøveprosjektet om felles botilbud. Studien er en følgeevaluering, altså en evaluering som tar sikte på å gi kunnskap som skal kunne brukes til å forbedre eller i dette tilfellet vurdere et tiltak – her et felles botilbud for kvinner og menn (Sverdrup, 2002). Studien har derfor vært utformet med sikte på å fange opp hvordan tiltaket utvikler seg over tid. Datainnsamlingen er gjennomført i flere faser i prøveprosjektperioden, fra høsten 2022 til våren 2024. Resultatene er rapportert underveis i evalueringsperioden uten at disse har gitt oss grunn til å spille inn behov for å justere måten det delte tilbudet er innrettet på, heller ikke forhold som gjelder tilbudets sikkerhet. Det å følge det integrerte tilbudet over tid har imidlertid bidratt til å gi oss et rikere materiale enn om vi kun hadde undersøkt tilbudet på ett tidspunkt. I det følgende redegjør vi nærmere for evalueringens datagrunnlag, metodiske fremgangsmåter samt studiens styrker og begrensninger.

2.2 Datagrunnlag

Som nevnt er den overordnede målsettingen med evalueringen å belyse hvilke konsekvenser et felles botilbud kan ha for kvinner, menn og barn ved RKS, og om det bidrar til et likeverdig tilbud. Dette belyser vi både fra et system- og et brukerperspektiv. Innsikt i implikasjoner av et felles botilbud fordrer en kombinasjon av metoder som vi redegjør nærmere for i det følgende.

Dokumenter og lovverk

Vi har gjennomgått krisesenterstatistikk og dokumenter vi har mottatt fra Romerike Krisesenter (bakgrunnsdokumenter, årsrapporter, styringsdokumenter og rutinebeskrivelser). Som en del av evalueringen har vi også gjennomgått relevante bestemmelser i internasjonale konvensjoner, herunder uttalelser fra noen av konvensjonenes kontrollorganer. Relevante bestemmelser i krisesenterloven er også gjennomgått i lys av lovens forarbeider, i tillegg til veiledere og rundskriv. Dokumentene og lovverket gir innsikt i rammene for og den formelle innretningen på pilotprosjektet.

Surveydata

Nordlandsforskning har innhentet surveydata fra landets krisesentre, som vi har fått tilgang til. Spørsmålene om felles/separat botilbud var tatt inn som en egen del i en større studie om likeverdige og virksomme tiltak mot vold og diskriminering gjennomført av Nordlandsforskning. 40 av 43 krisesentre deltok i undersøkelsen og har svart på spørsmålene (svarprosent 93). Her stilte vi spørsmål om hvordan manns- og kvinnetilbudet er organisert ved sentrene. I tillegg spurte vi om lederne ved krisesentrenes mening om krisesenterlovens krav om separat botilbud for kvinner og menn. Spørsmålet ble stilt som et ja/nei-spørsmål med rom for å utdype synspunktene. Flere sentre har gitt korte innspill om deres syn på felles/separat botilbud.

Vi viser også til noen resultater fra en beboerevaluering gjennomført i regi av Romerike Krisesenter. Beboerevalueringen var en spørreskjemaundersøkelse som omhandlet beboernes erfaringer med krisesentertilbudet under forsøksperioden med et felles botilbud. Rekrutteringen til undersøkelsen kommer vi tilbake til nedenfor. Undersøkelsen omfattet ni spørsmål hvorav tre gjaldt beboernes erfaringer med et integrert tilbud – det er resultatene fra disse vi refererer til i vår studie. Her var spørsmålene: *Hvordan synes du det fungerte med et felles krisesenter til mennesker av alle kjønn?* Svarkategoriene omfattet en skala fra 1 til 6 hvor 1 var «svært misfornøyd» og 6 «svært fornøyd». Det neste spørsmålet var åpent og lød slik: *Opplevde du noen utfordringer ved dette?* Det siste spørsmålet lød slik: *Opplevde du noen reaksjoner basert på ditt kjønn fra andre beboere?* Her kunne beboerne krysse av «ja», «nei» eller «ikke aktuelt» (bodde i avdeling med skjermet tilbud). I tillegg inkluderte spørreskjemaet ett spørsmål om trygghet som vi også har valgt å rapportere fra. Dette var formulert som et åpent spørsmål og lød slik: *Har du følt deg trygg under oppholdet på krisesenteret?* Totalt inngikk 77 brukere i denne studien. Romerike Krisesenter ga oss tilgang til de besvarte skjemaene, og de relevante dataene for vår evaluering ble lagt inn i et Excel-skjema. En forskningsassistent gjennomførte dette arbeidet.

Intervjudata

Ved Romerike Krisesenter har vi gjennomført kvalitative intervjuer med ansatte og nåværende og tidligere beboere. Intervjuene gir en dypere innsikt i hvordan tilbudet fungerer i praksis. Intervjuer er også egnet til å gi innsikt i de ansattes og brukernes forventninger til, vurderinger av og erfaringer med et felles botilbud ved senteret (Kvale & Brinkmann, 2015).

Beboerintervjuene

Rekruttering av informanter til intervjuene ved Romerike Krisesenter foregikk i regi av de ansatte ved krisesenteret. Deltakelse i intervju krever et frivillig informert samtykke (NESH, 2021). At informantene ble rekruttert til å delta i evalueringen av de ansatte i et tilbud som er under evaluering, har noen etiske

implikasjoner som vi drøfter nærmere senere. Her skal vi redegjøre for hvilke rekrutteringsmetoder som ble brukt.

Ifølge opplysninger vi mottok fra krisesenteret, har rekrutteringen til intervjuene blitt gjennomført på to hovedmåter: For det første ble dette gjort gjennom at beboere besvarte beboerevalueringen som Romerike Krisesenter gjennomførte av eget tilbud, og hvor beboerne ble forelagt et spørreskjema. I skjemaet var det tatt inn et spørsmål avslutningsvis om hvorvidt beboeren ønsket å bli kontaktet av forskere med sikte på intervju i den eksterne evalueringen av felles botilbud (altså vår studie). Rekrutteringsmåten til den interne beboerundersøkelsen er dermed også relevant for rekrutteringen av informanter til vår studie.

Utgangspunktet fra krisesenterets side var at alle beboerne skulle inviteres til å delta i beboerevalueringen i perioden prøveprosjektet med felles botilbud pågikk. De ansatte ble derfor oppfordret til å spørre alle beboere om dette, i første omgang i forbindelse med utflyttingssamtalen. Denne løsningen gikk krisesenteret etter hvert bort fra fordi de erfarte at utflyttingssamtalen var hektisk med mye informasjon til beboeren. Fremgangsmåten ble dermed vurdert som lite hensiktsmessig. I stedet valgte de å kontakte beboere som hadde lang botid ved senteret, og som de inviterte til å delta i «noe tid» *før* utflytting, slik de selv formulerte det. Begrensningen til lang botid innebærer at rekrutteringsgrunnlaget ble snevret inn.

Ifølge opplysninger fra krisesenteret skulle den ansatte ved rekrutteringen understreke overfor beboerne at det var frivillig å delta. Beboerne skulle også trygges av den ansatte på at det å takke nei til deltakelse eller å fortelle om negative erfaringer ikke ville ha konsekvenser for tilbudet beboerne fikk ved senteret. Beboerne besvarte også spørreskjemaet anonymt – skjemaet ble levert i lukket konvolutt.

Av ulike årsaker ble imidlertid ikke alle brukerne som skulle vært forelagt undersøkelsen, spurt; noen ansatte glemte eller hadde ikke tid til å spørre beboeren om dette ved utflytting, for eksempel fordi beboeren bestemte seg for å flytte på kort varsel. Noen av disse ble kontaktet i etterkant med forespørsel om deltakelse. Noen få brukere ble utelukket fra deltakelse etter en vurdering fra de ansatte på grunn av forhold knyttet til den enkelte bruker (brukerens kognitive fungering). I spørreskjemaet til beboerstudien svarte totalt 36 (54 prosent) beboere ja til å bli kontaktet av forskere med sikte på intervju, mens 27 (40 prosent) ikke ønsket å delta. For fire (6 prosent) beboere manglet det opplysninger om dette. For flere av de som svarte ja, ble det likevel ikke inngått intervjuavtaler, uten at vi har oversikt over hvor mange dette gjaldt. Ifølge opplysninger vi har fått fra krisesenteret, handlet dette om at beboeren ikke svarte da avtaler skulle inngås, eller at det ikke passet på grunn av skole, jobb og lang reisevei. Det var også noen som det ble inngått avtaler med, som likevel ikke møtte opp, disse kommer vi tilbake til nedenfor.

Den andre rekrutteringsmetoden som ble benyttet av RKS, innebar at noen beboere ble kontaktet med spørsmål om å delta i intervju i vår evaluering *etter* at de hadde flyttet ut. Disse ble da ringt opp av en ansatt som beboeren kjente godt, og hvor den krisesenteransatte kjente seg rimelig trygg på at brukeren opplevde mulighet for å si nei hvis vedkommende ikke ønsket å stille. I tillegg var den ansatte trygg på at deltakelse ikke innebar at beboeren ble satt i en utfordrende situasjon med sikte på egen sikkerhet og relasjon til voldsutøver. Ifølge opplysninger fra krisesenteret opplevde de at beboere både ønsket og ikke ønsket å stille, og at noen samtykket, men likevel ikke fulgte opp. Vi har ikke opplysninger om hvor mange som ble forsøkt rekruttert etter denne metoden.

I vår evaluering endte vi opp med intervjuavtaler med 33 beboere. Som nevnt var det flere som ikke møtte opp til intervjuavtalen. Disse omfattet 9 beboere, 7 menn og 2 kvinner, med både norsk og annen opprinnelse. Utvalget vi endte opp med å intervju, omfattet 24 beboere, 13 kvinner, 8 menn og 3 barn. De som ikke møtte, oppga at de var blitt syke, noe var kommet i veien, eller begrunnelse ble ikke gitt. Utover disse opplysningene vet ikke vi hvorfor disse informantene falt fra. Vi kan imidlertid ikke utelukke at noe av frafallet kan skyldes at det har vært vanskelig for den enkelte beboer å takke nei til deltakelse når den ansatte spør, på tross av forsikringene som ifølge krisesenteret skal være gitt til brukeren fra den ansatte ved rekrutteringen. Som vi senere skal vise, føler beboere ofte stor takknemlighet overfor de ansatte for den hjelpen de har fått i en vanskelig livssituasjon, og som kan være med og gjøre det vanskelig å takke nei til deltakelse (se kap. 8). At et relativt stort antall beboere takket nei til å delta i undersøkelsen og i tillegg valgte å ikke stille til intervju, betyr at utvalget som danner utgangspunkt for brukererfaringer, er begrenset. Det har betydning ved fortolkningen av brukererfaringene, noe vi kommer nærmere tilbake til nedenfor.

Intervjuene med de voksne beboerne ble gjennomført som individuelle intervjuer, dels som ansikt-til-ansikt-intervjuer på krisesenteret, og dels som telefonintervjuer. Telefonintervjuer ble valgt i noen tilfeller fordi beboerne ikke lenger bodde på krisesenteret, og det ble tidkrevende for dem å reise til krisesenteret for intervju. Ett intervju ble gjennomført som telefonintervju da brukeren ønsket det av anonymitetshensyn. Vi opplevde ved de siste intervjuene at vi hadde nådd en «metning» i materialet, det vil si at vi opplevde det kvalitative materialet dekkende for problemstillingene vi ønsket å belyse gjennom evalueringen.

Vi påpeker at kun tre barn ble intervjuet, alle gutter i ungdomsalder. To av disse intervjuene ble foretatt som telefonintervju. Vår ambisjon var i utgangspunktet å intervju flere barn, men mange av barna på krisesenteret var så unge at det ikke var aktuelt å intervju dem. Vi lot også de ansatte ved krisesenteret vurdere hvilke barn det var tilrådelig å intervju, ut fra deres kjennskap til barnet og barnets situasjon. Samlet resulterte dette i et veldig begrenset antall

intervjuer med barn. Vår erfaring med de barna som ble intervjuet, var at de var ganske ordknappe og ga relativt begrenset med informasjon av betydning for studiens problemstillinger. Vi innhentet imidlertid også opplysninger fra foreldre om deres inntrykk av hvordan barna deres hadde erfart det felles botilbudet.

Beboerne vi intervjuet, hadde ulik landbakgrunn, noen få var etnisk norske, de aller fleste hadde en annen landbakgrunn enn norsk. Dette er i tråd med at personer med minoritetsbakgrunn er overrepresentert i beboergruppen ved Romerike Krisesenter, noe vi viser i kapittel 5. Brukerne med annen etnisk opprinnelse enn norsk hadde ulik botid i Norge, der noen var født og oppvokst i Norge (andre generasjon), mens andre kun hadde bodd i Norge i noen måneder. I seks av intervjuene med voksne beboere og i to av telefonintervjuene med barn ble det brukt telefontolk. I noen av intervjuene opplevde vi at språkbarrierer gjorde det vanskelig å få relevant informasjon om evalueringens problemstillinger også der det ble brukt tolk.

I brukerintervjuene brukte vi en tematisk inndelt intervjuguide. Foruten bakgrunnsopplysninger fokuserte vi på temaer som hvorvidt de kjente til eller det hadde betydning for dem at botilbudet var felles, da de oppsøkte senteret, og hvordan de selv opplevde det felles botilbudet under oppholdet (oppfølging, tilrettelegging, ivaretagelse av barn samt trygghet og sikkerhet). De ble også spurt om de ville anbefale krisesenteret til andre voldsutsatte. I intervjuene med barna spurte vi om hva de tenkte om at menn og kvinner bodde sammen på senteret, og vi stilte også spørsmål om erfaringer med aktiviteter på senteret, om besøk av venner på senteret og om de hadde noen de kunne snakke med.

Vi opplevde at brukerne vi intervjuet, i utgangspunktet var svært positive til å bidra med informasjon. Det varierte imidlertid hvor mye informasjon intervjuene ga, til dels fordi flere var ganske ordknappe (både kvinner og menn). Språkhindringer utgjorde i tillegg en begrensning også i intervjuene med tolk. En informant ga uttrykk for redsel for å si noe som kunne avsløre hans identitet. Andre var imidlertid både åpne og engasjerte og resulterte i rike intervjuer.

Intervjuene ble enten tatt opp digitalt og transkribert av en assistent, eller det ble gjort notater under intervjuet som senere ble skrevet ut. At vi brukte ulike tilnærminger på dette punktet, skyldtes at forskerne hadde ulike preferanser. Mens opptak og transkribering av intervjuet i større grad gir tilgang til direkte sitater fra brukerne, gir notater underveis raskere tilgang til sentrale analytiske poenger fordi analysearbeidet starter på et tidligere tidspunkt. At begge metoder ble brukt, ser vi som en styrke for datainnsamlingen og det analytiske arbeidet.

Ansattintervjuene

Vi intervjuet totalt 14 ansatte og ledere ved RKS. Intervjuene ble gjennomført i lokalene til krisesenteret. Tre intervjuer ble gjennomført som fokusgruppeintervjuer (tre ansatte i hvert intervju), mens de fire siste ble gjennomført som individuelle intervjuer. Ansvar for gjennomføringen av

intervjuene ble delt mellom forskerne i prosjektgruppen, slik at vi hadde ansvaret for et utvalg intervjuer hver.

Det er styrker og svakheter ved både individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer. Fordelen med fokusgruppeintervjuer er at denne intervjuformen kan stimulere til refleksjon og diskusjon blant deltakerne rundt intervjuets ulike temaer. Samtidig er det en risiko for at det kan oppstå gruppedynamikker som bidrar til at noen stemmer får dominans, mens andre faller i bakgrunnen og i mindre grad kommer til orde. Gruppedynamikker kan også produsere konsensus (Skilbrei, 2019). I intervjuene var vi bevisste på disse risikoene, og vi forsøkte å sikre oss at alle kom frem med sine synspunkter, og at vi fikk frem ulike nyanser. Her ligger også styrken i individuelle intervjuer – man får mulighet til å gå mer i dybden med den enkelte informant. Samtidig mister man mulige synergieffekter ved å være flere i intervjuet som kan inspirere til større refleksjon. Selv om det var variasjon mellom intervjuene, opplevde vi at de ansatte uansett intervjuform var engasjerte og ønsket å bidra med sine synspunkter.

I ansattintervjuene fulgte vi en tematisk inndelt intervjuguide. Foruten bakgrunnsopplysninger om informanten belyste vi temaer som om og hvordan senteret informerte utad om at botilbudet er felles, om felles botilbud har påvirket hvem som henvender seg til senteret, og hvilke implikasjoner et felles botilbud har hatt for tilrettelegging og oppfølging av brukerne. Sentralt i samtlige intervjuer var spørsmålet om hvorvidt de ansatte har erfart at det felles botilbudet har gitt et likeverdig tilbud til kvinner, menn og barn. Intervjuer som ble gjort med opptak, ble deretter transkribert, og intervjuer med notater ble skrevet ut.

Observasjon

Vi har også i noen grad brukt observasjon i denne studien, primært som et supplement til intervjudataene. En av forskerne oppholdt seg to dager i krisesenterets lokaler med sikte på å observere ansatte og brukere. I tillegg oppholdt alle forskerne i prosjektgruppen seg på senteret i mange timer i forbindelse med gjennomføring av intervjuene. Dette ga oss mulighet til å observere hvordan hverdagen fremstår ved senteret, om det er mye eller lite kontakt mellom beboere i kjøkken og fellesrom, og det ga oss et inntrykk av hvor ansatte oppholdt seg mye av dagen. Nedtegnelser fra observasjon ble gjort under og etter observasjonsperioden og ble nedskrevet i notats form eller som kontekstbetraktninger i forbindelse med intervjuene.

Workshopene

I prosjektperioden har vi også arrangert to workshoper med de ansatte med litt ulik sammensetning. I den første workshopen valgte vi å invitere hele gruppen av ansatte og ledere, og en stor andel av de ansatte deltok. I denne workshopen drøftet vi både i plenum og i grupper blant annet hvordan krisesenteret har tilrettelagt tilbudet, og spørsmål rundt sikkerhet i det felles botilbudet. I den andre workshopen valgte vi å begrense antallet deltakere blant annet for å

komme mer i dybden på problemstillingene vi ønsket å drøfte med deltakerne. Her tok vi opp spørsmål rundt voldens kjønnsretning, sikkerhet og trygghet og implikasjoner av et felles botilbud for ulike beboergrupper. Vi tok også opp spørsmålet om det kan være flere måter å oppfylle et likeverdig botilbud på til menn, kvinner og barn enn gjennom et felles eller delt botilbud. Foruten å fungere som datainnsamling var en viktig hensikt med denne samlingen å sikre oss at vi hadde forstått ledere og ansatte riktig i det som var formidlet fra krisesenteret tidligere, og den fungerte slik som en ekstra kvalitetssikring. En metodisk svakhet ved slike workshoper kan være at det kan være vanskelig å få frem intern uenighet, slik vi også anførte ved fokusgruppeintervjuene.

Intervjuer med andre krisesentre

Vi innhentet også erfaringer og synspunkter fra ti andre krisesentre om deres synspunkter på felles eller separat botilbud på krisesenter. Her ble det intervjuet ni ledere og to ansatte samt en bruker fra et annet senter. I tillegg mottok vi skriftlige innspill fra ledere ved tre andre krisesentre. Noen få av disse intervjuene ble gjennomført som ansikt-til-ansikt-intervjuer av en av forskerne, de fleste ble imidlertid gjennomført som telefonintervjuer, hvor en forskningsassistent sto for de fleste intervjuene.

I utgangspunktet skulle vi undersøke om andre krisesentre hadde mottatt brukere som ikke ønsket å bo på Romerike Krisesenter fordi botilbudet var felles. Med unntak av ett senter oppga ingen av disse krisesentrene slike erfaringer. De hadde imidlertid synspunkter på spørsmål om felles og separat botilbud og ønsket å snakke med oss om det. Vi gjennomførte derfor disse intervjuene og valgte å fokusere på følgende spørsmål: Hvordan er tilbudet til menn og kvinner tilrettelagt ved deres krisesenter hvor botilbudet er atskilt for kvinner og menn? Hva er deres oppfatning av om botilbudet bør være felles eller delt?

2.3 Analyse og fremstilling av dataene

Surveydataene er analysert gjennom frekvensanalyser og ved at vi har gjennomgått tilbakemeldingene i de åpne spørsmålene i surveyen til landets krisesentre. Her har vi vært opptatt av å se nærmere på argumentene som trekkes frem hos de som argumenterer for eller er kritiske til et felles botilbud. Her hadde det vært interessant å få nærmere innsikt i om det er systematiske forskjeller mellom krisesentrene med ulike synspunkter. Slike analyser har imidlertid ikke vært mulige innenfor denne studiens rammer. I RKS' beboerundersøkelse har vi talt opp svarene på hvordan beboerne har erfart det integrerte tilbudet, samt om de opplever seg trygge. I tillegg har vi vært opptatt av å få innsikt i hvilke momenter beboerne har trukket frem i svarene på de åpne spørsmålene.

I analysen av intervjuene har vi anvendt tematisk innholdsanalyse¹ (Braun & Clark, 2006) der intervjuene først ble lest gjennom i sin helhet og deretter lest etter hovedtema. Temaene omfattet hvilken informasjon beboerne hadde fått, om terskelen for å oppsøke krisesenteret er endret som følge av at botilbudet er felles, hverdagserfaringer med et felles botilbud, vurderinger av felles botilbud, trygghet og sikkerhet samt implikasjoner av felles botilbud for barna. I den videre analysen var vi spesielt oppmerksomme på forskjeller knyttet til kjønn og etnisk bakgrunn (særlig kjønnssegregerte samfunn) med sikte på å identifisere nyanser i erfaringer mellom brukere. En tilsvarende analyse av LHBT+ lot seg ikke gjøre på grunn av få beboere med slike erfaringer og risiko for identifikasjon.

Tilsvarende analytisk tilnærming ble anvendt i intervjuene med de ansatte. I intervjuene med de ansatte ved RKS var hovedtemaene langt på vei de samme som for brukerne, men sett fra de ansattes ståsted. I tillegg var implikasjoner for samarbeid med andre sentre et tema. I intervjuene med ansatte på andre sentre enn RKS var hovedtemaene innretningen av tilbudet for menn og kvinner ved sentrene og synspunkter på felles botilbud for kvinner og menn. I fremstillingen av dataene har vi valgt å trekke frem hovedtendenser, men også lagt vekt på å få frem nyanser og enkeltteksempler. Sitater er valgt ut både for å illustrere analytiske hovedpoeng og for å vise frem nyanser i materialet. Vi har vært opptatt av å løfte frem bredden i erfaringer med et felles botilbud. Med et slikt utgangspunkt blir også den individuelle erfaringen og betraktningen viktig, noe som er i tråd med et grunntema i rettssosiologisk metode – at hyppigheten av problemer ikke nødvendigvis trenger å være avgjørende, men at enkelttilfeller kan bidra til å belyse risikopunkter (jf. Fastvold & Hellum, 1988). Dette er særlig viktig når det gjelder spørsmålet om et integrert botilbud som kan ha utilsiktede konsekvenser, men også fordi det potensielt bærer med seg en risiko for brukere. I presentasjonen av de empiriske funnene har vi noen steder gjort mindre redigeringer i sitatene for å styrke leservennligheten, men uten å endre meningsinnholdet i det som blir sagt.

2.4 Studiens styrker og begrensninger

Styrken ved denne studien er at vi har flere ulike kilde- og datagrunnlag som på ulike måter har gitt oss mulighet til å løfte frem erfaringer med og mulige konsekvenser av et felles botilbud for kvinner, menn og barn ved Romerike Krisesenter sett fra et system- og et brukerperspektiv. Ledere og ansatte ved Romerike Krisesenter har vært svært hjelpelige med rekruttering av informanter, de har stilt opp i intervjuer og bidratt i tilrettelegging av evalueringen underveis. All informasjon vi har etterspurt, er også blitt skaffet til veie. Dette har

¹ Tematisk analyse er en svært utbredt tilnærming i analyse av kvalitative intervjuer. Eggebø (2021) beskriver hovedtrekkene i metoden slik: å bli kjent med eget materiale, å lage koder (stikkord), å lete frem hovedtema, gå kritisk gjennom disse og deretter definere og gi temaene navn før analysen skrives ut ([Tematisk Analyse – en guide – Sosiologen](#)).

bidratt til å gi oss god innsikt i grunnlaget for forsøksprosjektet og kunnskap om tilrettelegging og prosjektets rammer og om hvordan det har utviklet seg over tid. Slik er evalueringen egnet til å belyse flere ulike sider ved et felles botilbud slik det har vært gjennomført i dette forsøksprosjektet.

Studien gir også noen generelle innsikter, for eksempel at betydningen av bygningsmasse og krisesentrenes fysiske innretning er en viktig forutsetning ved vurderinger av felles botilbud for kvinner og menn på krisesentrene. Utover dette kan det ikke generaliseres fra resultatene. Manglende generaliserbarhet anføres ofte som et generelt forbehold ved kvalitative studier, men i vår studie forsterkes dette av at en stor andel av beboerne som har erfaringer fra et felles botilbud ved RKS, ikke har ønsket å delta i vår evaluering, slik vi viste ovenfor. Det betyr at datamaterialet, særlig når det gjelder brukerintervjuene, er begrenset.

Antallet mannlige beboere ved senteret er lite, noe som innebærer at rekrutteringsgrunnlaget har vært lavt. Vi har vært avhengige av å intervju mannlige beboere mens de bor på senteret eller kort tid etter de har forlatt senteret. Som nevnt valgte også flere brukere å ikke stille til intervju, og dette gjaldt særlig mannlige brukere. Vi vet ikke hvordan brukerne som ikke møtte til intervju, har erfart det felles botilbudet, herunder om disse har hatt andre og mer negative erfaringer enn de som valgte å stille til intervju.

At evalueringen knytter seg til et spesifikt krisesenter, har i tillegg gitt oss begrenset mulighet til å belyse erfaringene til undergrupper i utvalget, for eksempel homofile/lesbiske eller personer med ikke-binære kjønnsidentiteter, på grunn av risiko for identifikasjon.

Studien gir også i svært begrenset utstrekning innsikt i om det er voldsutsatte som har valgt å ikke oppsøke senteret fordi senteret praktiserer et integrert botilbud. Vi har som nevnt forsøkt å innhente noe informasjon om dette, men dette er et potensielt forhold ved tilbudet det er vanskelig å undersøke.

Vi har heller ikke data fra brukere som eventuelt har reist eller blitt henvist videre til andre sentre, eller som enten ikke har kommet, eller som har avsluttet oppholdet sitt på senteret på grunn av det integrerte botilbudet. For å belyse dette spørsmålet måtte vi brukt helt andre metodiske innfallsvinkler.

En siste begrensning berører det å forske på et politisert område. Å evaluere erfaringer med felles botilbud ved et av landets krisesentre innebærer å forske på et område preget av til dels sterke ideologiske motsetninger, slik vi har beskrevet i rapportens innledende del. Vi er ikke ukjente med å forske på slike temaer, men det reiser noen utfordringer. En risiko er at de som eier forsøksprosjektet, kan ha sterke interesser i at resultatene underbygger prøveprosjektets innretning – altså et felles botilbud. Det er imidlertid ikke vår erfaring at Romerike Krisesenter har hatt en slik tilnærming, i stedet har de understreket at de er interessert i å utforske ulike sider ved prosjektet. En

annen risiko er at våre analyser senere kan tas ut av sin sammenheng av andre og tas til inntekt for det ene eller andre synet på hvordan botilbudet ved krisesentrene bør organiseres. Derfor vil vi understreke at vår oppgave i denne evalueringen ikke handler om å ta stilling til om botilbudet ved krisesenteret bør være felles eller atskilt. Det gir ikke denne studien et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for å belyse. En slik studie ville også krevd en annen metodisk tilnærming enn vi har brukt i evalueringen av dette prøveprosjektet.

2.5 Personvern og forskningsetiske hensyn

Prosjektet er meldt til personvernombudet for forskning (Sikt), og dataene er behandlet i tråd med Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2021). I et prosjekt som dette vil informantene kunne være gjenkjennelige. Både bruker- og ansattintervjuene er derfor anonymisert, og ingen sitater eller utsagn kan tilbakeføres til noen enkeltperson.

Et forhold som kan ha etiske implikasjoner, er at rekruttering til beboerintervjuene ble gjort av de ansatte. At de ansatte står for rekrutteringen av informanter i et tiltak som er under evaluering, kan gi risiko for at det velges ut informanter som er mer positive til tiltaket enn andre. Beskrivelsen av krisesenterets rutiner for rekruttering til vår evaluering tyder imidlertid ikke på dette. Fra vårt ståsted som forskere var det samtidig viktig at de ansatte gjorde vurderinger av hvilke beboere som burde spørres om deltakelse, i og med at dette er personer som befinner seg i en svært sårbar situasjon. Det er de ansatte som besitter kunnskapen om den enkelte bruker og om forhold som kan tilsi at brukeren ikke burde spørres. Derfor talte etiske hensyn for at rekrutteringen måtte gå via de ansatte. En annen dimensjon handler om frivillig samtykke. For at samtykket skal være fritt, må brukerne være klar over at det er lov å si nei til å delta, og at dette ikke har konsekvenser for den hjelpen de får ved krisesenteret. Ifølge opplysninger fra krisesenteret skal de ansatte ha trygget beboerne om dette. Det kan imidlertid være beboere som likevel ikke har følt seg tilstrekkelig trygge og dermed har takket nei til å delta. Noen kan også ha opplevd det vanskelig å takke nei som følge av takknemlighet overfor den krisesenteransatte til tross for forsikringer om at deltakelse er frivillig. Intervjuene gir imidlertid ikke grunnlag for å tro at noen har deltatt uten reelt å ønske dette.

3 Tidligere forskning om krisesentertilbudet til menn

3.1 Innledning

Siden krisesenterloven har krav om atskilt botilbud for kvinner og menn, har vi naturlig nok ikke forskning som sier noe om i hvilken grad et felles botilbud kan gi et likeverdig tilbud til kvinner, menn og barn. Det flere forskningsrapporter imidlertid har løftet frem de senere årene, er hvordan et separat botilbud på krisesentrene i flere tilfeller har gitt menn et dårligere krisesentertilbud.

Som vi har sett i kapittel 1, er det å bedre menns og deres barns situasjon på krisesentrene en sentral begrunnelse for opprettelsen av prøveprosjektet ved Romerike Krisesenter. I dette kapitlet ser vi derfor nærmere på tidligere norsk forskning om krisesentertilbudet til menn, og tilbudet til barn som kommer med fedre, der dette er berørt i studiene. Der hvor det er relevant, trekker vi også inn forskning om kvinnelige brukeres erfaringer. Fordi krisesenterloven stiller krav til et atskilt botilbud for kvinner og menn, relaterer mennenes erfaringer med krisesentertilbudet seg utelukkende til erfaringer med et atskilt krisesentertilbud. Dette kan omfatte atskilte tilbud som er samlokalisert med krisesentertilbudet til kvinner, eller tilbud som er lokalisert et annet sted. I det følgende presenterer vi de tidligere studiene kronologisk med sikte på å fange opp eventuell utvikling i tilbudet til menn over tid.

3.2 Studier av menns erfaringer med krisesentre

Flere av disse studiene viser i presentasjonen av resultatene til at krisesentrene tradisjonelt har vært et tilbud av og for kvinner, og der noen også løfter frem kjønn som en sentral dimensjon i forståelsen av resultatene, for eksempel Skogøy som fremhever at kjønn utgjør «[...] en sentral dimensjon i forståelsen av vold i nære relasjoner og for utformingen av krisesentertilbudet» (2009, s. 10).

Overordnet viser studiene hvor menn har inngått som informanter, at mennene er tilfredse med hjelpen de får fra krisesenteret. Dette gjelder også de kvinnelige beboerne og er i tråd med den mer generelle tendensen i brukerstudier ved krisesentrene hvor brukerne gjennomgående er tilfredse og takknemlige for den hjelpen de får i en vanskelig livssituasjon (Bakketeig et al., 2014; Jonassen & Eidheim, 2001, s. 35). Samtidig reflekterer flere av studiene også negative erfaringer hos mennene som følge av at tilbudet må være atskilt, men som fremstillingen vil vise, er det nyanser i dette bildet. I de fleste av disse studiene er det empiriske grunnlaget begrenset fordi antallet mannlige brukere ved krisesentrene har vært lavt. Dette skyldes delvis at studiene er gjennomført mens tilbudet til menn har vært i en oppbyggingsfase, men også i dag er det

langt flere kvinnelige enn mannlige beboere ved norske krisesentre. I det følgende ser vi nærmere på de enkelte studiene.

De fleste studiene av menns erfaringer har kommet etter at krisesenterloven ble innført 1. januar 2010. Et unntak er et notat av Skogøy (2009) som baserer seg på intervjuer med 39 brukere og 14 ansatte (både kvinner og menn) ved 6 krisesentre og belyser ansattes og brukeres syn på mannlige ansatte og på spørsmålet om menn skal inkluderes som beboere ved sentrene. Spørsmålet om menn som beboere baserer seg på et underutvalg, 25 brukere og 8 ansatte ved 4 sentre, hvor alle var kvinner.

Her konsentrerer vi oss primært om spørsmålet om menn skal inkluderes som beboere ved krisesentrene, men flere av argumentene om menn som ansatte ved sentrene har overføringsverdi til spørsmålet om menn som beboere.

Studien viser at både ansatte og kvinnelige brukere ved krisesentrene ga uttrykk for motstand mot å inkludere menn i beboergruppen ved krisesentrene. Både brukere og ansatte ved noen krisesentre argumenterte med at krisesentrene primært var et tilbud av og for kvinner og var derfor negative til å inkludere menn som ansatte og beboere. Noen av brukerne var bekymret for muligheten til å ivareta sin status som det forfatteren betegner som «moralisk ærbar kvinne». De fremhevet at menns tilstedeværelse ville være spesielt utfordrende for kvinner som brukte hijab, fordi de måtte dekke seg til i nærvær av menn. Menn i beboergruppen ville også ha konsekvenser for de kvinnelige brukerne mer generelt da det ville stille strengere krav til bekledning for eksempel i sentre med felles bad, fordi kvinnene i større grad ville måtte dekke seg til ved bruk av badet. Samtidig uttrykte noen brukere forståelse for at også menn har behov for et krisesentertilbud, og at dette kunne være mulig dersom den mannlige avdelingen var atskilt fra kvinnesentrene.

Tvil om at også menn kunne være voldsutsatte, særlig for fysisk vold, kom frem både hos brukere og ansatte. De ansatte anførte at mennene kanskje primært hadde behov for et dagtilbud, fordi de oppfattet at mennene primært var utsatt for psykisk og økonomisk vold. Andre ansatte viste til at tilsvarende kjønns skiller ikke gjør seg gjeldende hos andre hjelpeinstanser. Et poeng det kanskje er verdt å merke seg, som riktignok gjaldt spørsmålet om mannlige ansatte, var at motstanden var minst blant ansatte og beboere ved sentre som hadde erfaring med mannlige ansatte. Slik kan studien indikere at konkret erfaring med menn på krisesentre kan påvirke oppfatningen av mannlige beboere enten tilbudet er felles eller atskilt. Skogøy anfører at det er behov for å undersøke menns hjelpebehov som voldsutsatte og hvordan man best kan imøtekomme disse behovene.

Danielsen (2013) intervjuet i sin masteroppgave seks mannlige beboere ved fem ulike krisesentre. Av disse hadde to menn med seg barna på krisesenteret. Alle mennene opplevde å få god hjelp fra de ansatte ved krisesenteret og oppga at de følte seg trygge. Det varierte i hvilken grad mennene opplevde et fellesskap med andre mannlige beboere, og de beskrev ikke et sterkt samhold.

Danielsen fremhever at dette står i kontrast til det andre tidligere studier har vist om brukererfaringer hos kvinnelige beboere. Det fremgår ikke av studien hvorvidt mennene med barn opplevde at tilbudet til barna var begrenset som følge av at botilbudet til menn og kvinner var atskilt.

I 2014 kom den første landsdekkende studien som belyste tilbudet til menn. Evalueringen av kommunenes implementering av krisesenterloven (Bakketeig et al., 2014) omfattet en survey med svar fra 173 kommuner og en survey med svar fra 43 av landets krisesentre. I tillegg inngikk 26 intervjuer med beboere ved et utvalg av krisesentrene. Av disse var 8 menn. Som studien over er denne gjennomført relativt kort tid etter at krisesenterloven trådte i kraft, og mens tilbudet til menn befant seg i en oppbyggingsfase.

Overordnet viste denne studien at mennene – og særlig barn som kom med fedre – ikke fikk et like tilrettelagt tilbud som det kvinnene fikk. Krisesenter-tilbudet til menn var tilrettelagt på ulike måter. Ved de fleste krisesentre bodde menn i egne leiligheter, hus, hybler, hotell/hotell eller liknende som følge av kravet om separat botilbud, mens andre steder var tilbudet samlokalisert, for eksempel ved at mennene bodde i en egen fløy av krisesenteret, men avstengt fra resten av senteret.

Studien viste at tilbudet var dårligst der tilbudet til menn og kvinner ikke var samlokalisert. Ved slike ordninger var tilbudet til mennene vesentlig dårligere enn for kvinnene både når det gjaldt kvaliteten på oppfølgingen de fikk, og graden av individuell tilrettelegging. I tillegg var sikkerheten i tilbudet svakere, det samme var muligheten for å delta i sosialt fellesskap mindre enn der tilbudet var samlokalisert.

For krisesentre som hadde et samlokalisert manns- og kvinnetilbud, men som likevel var fysisk atskilt, fremsto tilbudet som noe bedre. Dette gjaldt særlig kjernetilbudet til menn, som tilgangen til enesamtaler og hjelpen de fikk til å kontakte andre tjenester. Også her begrenset imidlertid den fysiske atskillelsen mellom kvinner og menn menns muligheter til å ta del i fellesaktiviteter ved senteret og dermed til å delta i et sosialt fellesskap bestående av både menn og kvinner.

Forfatterne viser til at gjennomføringen av kravet til atskillelse av manns- og kvinnetilbudene kan innebære at mannstilbudene ikke oppfyller andre krav i loven, som kravet til kvalitet, herunder kravet om individuell tilrettelegging, trygghet/sikring av lokaler, kravet til døgnåpen tjeneste. For eksempel var sikkerhetstiltakene bedre i kvinne- enn i mannstilbudet. Samtidig viser studien at trusselsituasjoner var mer vanlige ved botilbudet til kvinner enn ved botilbudet til menn. I underkant av halvparten av kvinnetilbudene rapporterte å ha opplevd trusselsituasjoner i 2013, mens tilsvarende var 12 prosent ved tilbudet til menn (Bakketeig et al., 2014, s. 106). Truende telefoner (kvinner 47 prosent / menn 12 prosent), at politiet blir tilkalt på grunn av en truende situasjon (kvinner 42 prosent / menn 7 prosent), samt at voldsutøver oppholdt seg utenfor senteret

(kvinner 37 prosent / menn 9 prosent), fremstår som de vanligste trussel-situasjonene. Som vist tidligere har et sentralt argument mot å oppheve kravet om atskilt tilbud vært at trusselutøvere kan utgi seg for å være utsatte, og det kan innebære at trusselutøvere lettere kommer seg inn på senteret. Evalueringen viser at ivaretagelse av sikkerhet og opplevd trygghet er viktig for både kvinner og menn. Til tross for forskjellene i tilbudet oppga begge kjønn at de opplevde seg trygge på krisesentrene, og at sikkerheten deres var godt ivaretatt.

Studien viser videre at særlig for barna til mannlige beboere slo kravet om atskilt tilbud negativt ut. Et viktig formål med krisesenterloven var å sikre god ivaretagelse av barn. Overordnet tyder evalueringen på at loven har hatt en positiv betydning for barns situasjon på krisesentrene. Unntaket er imidlertid der barn kommer i følge med fedrene sine. Den fysiske atskillelsen mellom menn og kvinner gjorde at barn i følge med far fikk et mindre omfattende tilbud enn barn som kom i følge med mor. Forfatterne konkluderer også med at lovens krav om atskilt tilbud bidro til at menn og kvinner ikke fikk et likeverdig tilbud.

Da denne evalueringen ble gjennomført, hadde det vært en økning i antall menn som kom til krisesentre med barn, men omfanget av menn som kom med barn, var likevel lavt ved de fleste krisesentrene. Barn i følge med fedre hadde derfor ofte begrenset tilgang til et sosialt fellesskap og aktiviteter som barn i følge med mor hadde tilgang til. For å bedre tilbudet til barn i følge med far lot mange krisesentre barna i mannstilbudet være med på ulike aktiviteter sammen med barn som var på senteret i følge med mor. Barn i følge med fedre hadde likevel begrenset tilgang til innendørs lekerom og det sosiale fellesskapet som barn i følge med mor hadde tilgang til, fordi disse fasilitetene lå i kvinnekanten av senteret. Tilbudet til barn i følge med fedre forble derfor i de fleste tilfellene langt mer begrenset enn for barn i følge med mor (Bakketeig et al., 2014).

Grøvdal og Jonassen (2015) finner et noe annet bilde i rapporten *Menn på krisesentre* hvor mennene rapporterer å ha opplevd tilbudet mer positivt. Deres studie belyser menns erfaringer med vold i nære relasjoner og deres opplevelse av tilbudet på krisesentre. Totalt er 17 menn intervjuet, altså et større utvalg enn i studien over. 7 av disse hadde barn, men det fremgår ikke av studien hvor mange av disse som var i følge med far på krisesenteret. I fremstillingen av mennenes erfaringer med krisesentrene skilles det heller ikke systematisk mellom mennene som var beboere, og de som var dagbrukere. Vi vet heller ikke hvor mange av de mannlige beboerne som bodde i samlokaliserte tilbud eller i andre lokaler enn krisesenteret. Dette er forutsetninger som kan påvirke resultatene og må tas i betraktning ved fortolkningen av disse.

De fleste mennene rapporterte at de fant etterlengtet fred og følte seg trygge på krisesentre. Mennene viste til at de opplevde at de ble tatt på alvor og forstått. De opplevde også å få god hjelp og oppfølging og at hjelpen hadde positiv betydning for dem. Forfatterne pekte på at den generelle store tilfredsheten med krisesentrene delvis kan skyldes at mange av mennene hadde temmelig lave forventninger til krisesentrene i utgangspunktet, og dermed ble positivt

overrasket. I denne studien handlet mennenes kritikk av krisesentrene først og fremst om forhold som kan beskrives som strukturelle eller styrt av økonomi, for eksempel at senteret hadde stram økonomi, og at de ansatte jobbet innenfor begrensede økonomiske rammer. Kritikken rammet sjelden de ansatte som sådan. Mens noen menn satte pris på det sosiale fellesskapet med andre menn i tilsvarende situasjon, syntes andre at det kunne være vanskelig å dele bosted med andre menn. Noen mente også at standarden på boligene kunne vært bedre. Mennene i denne studien ga ikke uttrykk for at de fikk et dårligere tilbud enn kvinner, verken når det gjaldt sikkerhet, fellesskap eller aktivitetstilbud.

Rapporten *Den mannlige smerte* (Lien et al., 2017) tematiserer også menns erfaringer med vold i nære relasjoner. Her inngår studien som en del av en større studie. For å belyse menns erfaringer med krisesentrene har de intervjuet ni menn, hvorav seks har innvandrerbakgrunn. Utvalget var strategisk sammensatt i lys av at Grøvdal og Jonassens undersøkelse primært hadde omfattet menn med norsk-etnisk bakgrunn. De fleste rapporterte å ha blitt utsatt for vold fra kvinnelig partner (seks). Denne studien rapporterer ikke hvor mange av mennene de intervjuet, som hadde barn, eller om disse bodde på senteret. Ut fra fremstillingen ser det ikke ut til at dette er tilfellet, og det kan skyldes et annet funn i denne studien, nemlig at mennene ikke var klar over at de kunne ta med seg barna til krisesenteret. Ut fra fremstillingen ser det ut til at disse mennene har bodd ved krisesentre med samlokaliserte tilbud.

Disse mennene rapporterer erfaringer som hovedsakelig likner erfaringene til mennene i rapporten *Menn på krisesenter* (Grøvdal & Jonassen, 2015). De fleste var veldig fornøyde med hjelpen fra krisesentrene, og krisesentrene hadde på flere måter vært helt vesentlige for mennenes syn på seg selv, forståelsen av hva de hadde vært utsatt for, og hvordan de skulle komme seg videre i livet. Flere av de intervjuede mennene i denne rapporten viste imidlertid til negative erfaringer med at botilbudet til menn var atskilt fra kvinnene. Noen av mennene opplevde det ensomt å bo alene på egne mannsavdelinger og ikke kunne ta del i det sosiale fellesskapet på senteret. Dette gjaldt for eksempel en ung mann som kom til senteret med mor og søsken, og hvor kravet til atskilt tilbud splittet familien innad på senteret. Flere menn uttrykte også at det var vanskelig å forstå bakgrunnen for den lovpålagte segregeringen mellom kjønnene, blant annet hvorfor de ikke kunne delta i fellesarrangementer ved senteret. Forfatterne fremhever at isoleringen menn opplevde fra det større fellesskapet på senteret, «forlenger på sett og vis den ensomheten mennene opplevde før de kom på senteret» (2017, s. 82). Ut fra den sårbare situasjonen mennene var i, anser forfatterne dette som problematisk.

Bliksvær et al. gjennomførte i 2019 en kunnskapsoversikt over kommunenes krisesentertilbud. Målsettingen i denne studien var å beskrive utviklingen ved krisesentrene etter evalueringen i 2014, og den baserer seg på en forskningsgjennomgang, registerstudier og surveydata fra krisesentrene. Oversikten viser at mannstilbudet er lagt til egne lokaler hos 14 sentre, mens tilbudet er

samlokalisert (men atskilt) ved 18 sentre. De resterende sentrene rapporterer om midlertidige løsninger, hvor noen sentre oppgir å ikke ha mulighet til å ta imot menn, fordi krisesenterets lokaler ikke tillater det. Studien viser at det er vanligst med samlokalisering ved de mindre sentrene.

Oversikten peker på at forskjellen i tilbudet til menn og barn som kommer med far, og kvinner og barn som kommer med mor, fortsatt er en sentral utfordring. Fortsatt er det slik at en del krisesentre ikke har mulighet til å ta imot menn, da utformingen av senteret gjør at de ikke kan ha menn og kvinner boende atskilt. Menn får da tilbud ved andre sentre eller i egne leiligheter, hybler etc. utenfor senteret. Ved de sentrene hvor menn og kvinner er samlokalisert, men bor atskilt, er en erfaring at menn og deres barn blir isolerte som følge av at den mannlige boenheten er atskilt. Mennene og deres barn får ikke ta del i det samme fellesskapet som kvinner og deres barn. Noen sentre oppgir også å ikke ha mannlige ansatte, og enkelte oppgir mangel på kompetanse for å håndtere et krisesentertilbud til menn som voldsutsatte. Enkelte sier de har opplevd et høyt aggresjonsnivå hos noen mannlige brukere i samtaler med menn i dagtilbud, noe denne ansatte mente var viktig å ta i betraktning når det skulle innføres et botilbud til mannlige brukere ved dette senteret. Studien viser i tillegg at kvinnetilbudet fortsatt er bedre fysisk sikret enn det som gjelder mannstilbudet – noe som gir dårligere sikkerhet også for barna til mannlige beboere. Samtidig viser denne studien at antall menn ved krisesentrene fortsatt er lavt, det gjelder særlig menn med barn. Som flere av de tidligere studiene konkluderer også denne med at voldsutsatte menn, og særlig menn med barn, ikke får et fullt ut likeverdig krisesentertilbud som kvinner (Bliksvær et al., 2019).

En siste studie som kan trekkes frem, er en undersøkelse av Sandmoe et al. (2021) om kommunenes helhetlige arbeid mot vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Målsettingen i studien var «[...] å få mer kunnskap om hvordan kommunene arbeider for å forebygge vold mot kvinner og vold i nære relasjoner gjennom å avdekke, avverge og bistå de voldsberørte» (2021, s. 3). Datagrunnlaget baserer seg på intervjuer med personer i sju strategisk utvalgte kommuner, opplysninger fra Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) (fire av fem), tilsynsrapporter fra statsforvaltere samt opplysninger fra et utvalg sivilsamfunnsaktører. Også denne studien påpeker mangler ved krisesentertilbudet til menn. Den viser til at botilbudet til menn fortsatt er innrettet på ulike måter – samlokalisert (men atskilt tilbud), egen bolig andre steder enn der krisesenteret ligger, og hvor brakke-moduler inngår i tilbudet. Det fremgår samtidig at to sentre er i ferd med å bygge et nytt krisesenter hvor botilbud til menn skal inngå. Den peker også på økonomiske utfordringer, ett senter var nytt, men hadde ikke finansiering til å drifte tilbudet til menn. Forfatterne er også kritiske til at krisesentertilbudet kan svekkes som følge av økonomiske nedskjæringer i kommunene, og at dette blant annet kan gå ut over krisesentertilbudet til menn. I tillegg viser rapporten til Statsforvalterens tilsyn med 13 kommuner hvor krisesentertilbudet til menn vurderes som utilstrekkelig, og særlig tilbudet til menn med barn. Statsforvalteren

er dessuten kritisk til at krisesentrene ikke i tilstrekkelig grad synliggjør botilbudet til menn på egne nettsider – et moment som vi senere skal se har betydning også for vår undersøkelse.

3.3 Sammenfatning

Disse studiene strekker seg over en lang tidsperiode. Samtidig ser vi at noen trekk ved tilbudet varer ved. Et trekk er at krisesentertilbudet til menn på landsbasis forblir ulikt innrettet, dels med samlokaliserte tilbud, og dels med krisesentertilbud lokalisert andre steder, mens noen steder ikke har et krisesentertilbud til menn. Vi ser også at ulik innretning på tilbudet indikerer at tilbudet til menn, kvinner og barn ikke er likeverdig, særlig for barn i følge med fedre. Samtidig viser studiene ganske gjennomgående og over tid at mennene stort sett er fornøyde med hjelpen de får fra krisesentrene, og at denne er viktig for å forstå og håndtere egen situasjon som voldsutsatt. Studiene får også frem at en opplevelse av trygghet og sikkerhet er viktig.

Samtidig viser studiene noen nyanser. Mens noen studier finner at menn føler seg isolerte i separate tilbud, er det noen studier der menn rapporterer å sette pris på fellesskapet med å bo sammen med andre menn, selv om det her også er variasjoner. Dette er interessant i lys av at et argument for et felles botilbud har vært at det vil gi mennene tilgang på et større fellesskap. Ikke alle studiene finner at mannlige beboere selv opplever å ha fått et dårligere tilbud enn kvinnene. Samtidig viser noen av studiene at det er menn som opplever kravet om atskilt botilbud for kvinner og menn som problematisk og vanskelig å forstå.

Forfatterne av flere av disse studiene uttrykker en bekymring for at særlig barna som kommer med en mannlig omsorgsperson, ikke får et godt nok tilbud. Dette er problematisk i lys av at undersøkelser av barns erfaringer med krisesentertilbudet viser at aktiviteter og lek med andre barn ofte står i sentrum i deres fortellinger om tilværelsen på senteret (Øverlien et al., 2009). Flere av studiene anbefaler at det bør utredes hvordan tilbudet til menn og deres barn kan bli bedre og mer likeverdig, og hvor utprøving av et integrert botilbud for menn og kvinner som igjen evalueres, er fremmet som forslag (Bakketeig et al., 2014; Bliksvær et al., 2019; Lien et al., 2017).

Prøveprosjektet med felles botilbud til kvinner og menn ved Romerike Krisesenter og vår evaluering av dette kan dermed ses som et ledd i å imøtekomme dette forskningsbehovet.

En forutsetning for prøveprosjektet er imidlertid at kvinners eventuelle behov for et kjønnsdelt krisesentertilbud skal bli ivare tatt under forsøket. Dette betyr at det ikke bare er et spørsmål om behovene til menn og barn som kommer med fedre blir ivare tatt i prøveprosjektet. Spørsmålet er også om prøveprosjektet ivaretar kvinners behov både når det gjelder rammeverk og planer for prosjektet, samt hvordan prosjektet er tilrettelagt. Men først: Hvordan stiller det rettslige rammeverket seg til felles botilbud for kvinner og menn ved krisesenter?

4 Et felles botilbud sett i lys av nasjonale og internasjonale regler

4.1 Innledning

I dette kapittelet ser vi nærmere på hvordan nasjonale og internasjonale regler stiller seg til spørsmålet om et felles botilbud ved krisesenter. Nasjonalt regelverk omfatter i denne sammenheng primært relevante bestemmelser i lov om kommunale krisesentertilbud (heretter krisesenterloven)². Krisesenterloven ble vedtatt 19. juni 2009³ og trådte i kraft fra 1. januar 2010. Vi trekker også frem Grunnlovens⁴ bestemmelser om menneskerettigheter (del E) samt likestillings- og diskrimineringsloven⁵. Vi vurderer også et felles botilbud i lys av statens konstitusjonelle og folkerettslige forpliktelser, herunder menneskerettighetene. Flere konvensjoner er relevante for vår analyse av et felles botilbud til kvinner og menn: den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK), FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP). Andre sentrale konvensjoner er FNs konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner (kvinnekonvensjonen) og FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen). Samtlige av disse er inkorporert i norsk rett. Ved motstrid går disse foran nasjonal lovgivning etter menneskerettsloven § 3.

Norge har også gitt sin tilslutning til Europarådets konvensjon av 11. mai 2011 nr. 22 om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbul-konvensjonen). Istanbul-konvensjonen, samt kvinne- og barnekonvensjonen, har til hensikt å gi særlig vern til særskilte grupper – kvinner (generelt og som voldsutsatte) og barn.

4.2 Hva sier gjeldende rett om felles botilbud?

Lovens utgangspunkt er klart. Krisesenterloven påbyr etter gjeldende rett et atskilt botilbud til kvinner og menn. Dette kravet følger av krisesenterloven § 2 femte ledd hvor det heter at: «Butilbodet til kvinner og butilbodet til menn skal vere fysisk skilde.» Loven sier ingenting om hvordan et slikt atskilt tilbud skal innrettes, men i merknaden til bestemmelsen i forarbeidene fremgår det at menn og kvinner ikke skal bo sammen eller ha felles oppholdsrom. Fra tidligere

2 Som tidligere nevnt berøres ikke Barne- og familiedepartementet forslag til endringer i krisesenterloven i denne rapporten fordi disse ble sendt på høring svært kort tid før denne rapporten skulle leveres til oppdragsgiver.

3 Lov om kommunale krisesentertilbud (heretter krisesenterloven) ble vedtatt 19. juni 2009, nr. 44.

4 Kongeriket Noregs grunnlov, 17. mai 1814.

5 Lov av 16. juni 2017, nr. 51.

forskning vet vi at kommunene har løst kravet til atskillelse ulikt – fra å organisere mannstilbudet i egne avdelinger til å bosette menn på hotellrom, hybler og egne leiligheter (se kapittel 3).

Et viktig poeng som fremheves i forarbeidene til denne bestemmelsen, er at det er «[...] ein grunnleggjande føresetnad for eit godt krisesentertilbud at kvinner kan kjenne seg trygge ved at butilbodet til kvinner og butilbodet til menn er fysisk skilde.» (Ot.prp. nr. 96 (2008–2009), s. 77). I Bufdirs veileder til hvordan krisesenterloven skal forstås, fremgår det videre at formålet med kravet om atskilt botilbud er å bidra til at kvinner skal føle seg trygge, og at kvinner kan oppleve utrygghet overfor menn som følge av sin voldsutsatthet. Det vises også til at voldsutsatte kvinner kan ha bakgrunn fra sterkt kjønnssegregerte samfunn (Bufdir, 2015). Dette viser at hensynet til opplevd og faktisk trygghet er en viktig dimensjon i vurderingen av om botilbudet skal være felles.

Det eksplisitte kravet om at botilbudet skulle være fysisk atskilt, kom inn i loven etter høringsrunden. Da lovforslaget opprinnelig ble sendt på høring, anførte flere at forslaget åpnet for samlokalisering av tilbudet til kvinner og menn, og det møtte mye motstand (Hennum, 2010). I proposisjonen understreker departementet at tanken bak en kjønnsnøytral lovgivning ikke har vært at botilbudet skal være felles:

Departementet vil understreke at tanken bak ei kjønnsnøytral lovgiving ikkje har vore at kvinner og menn skal bu på same stad eller nytte dei same opphaldsromma. Separate butilbod for kvinner og menn var formulert som ein hovudregel i høyringsnotatet. På bakgrunn av høyringsrunden har departementet valt å ta inn eit eige punkt i § 2 om at butilboda til kvinner og menn skal vere fysisk skilde, ettersom departementet reknar dette som ein særleg viktig kvalitet ved tilbodet. Departementet vil slik understreke at det å halde tilbodet ved like som eit lågterskeltilbud er grunnleggjande. (Ot.prp. nr. 96 (2008–2009), s. 43)

Det er verdt å merke seg at departementet i forarbeidet trekker frem kravet om atskilt botilbud som et særlig kvalitetsaspekt ved tilbudet, og at viktigheten av å opprettholde en lav terskel for å oppsøke krisesenteret fremheves. Lovens utgangspunkt er altså klart – krisesenterloven påbyr et atskilt botilbud til kvinner og menn. Spørsmålet er så om det er bestemmelser i nasjonale eller internasjonale regler som utfordrer dette utgangspunktet. Krever lovgivningen et felles botilbud?

4.3 Forbudet mot diskriminering

Både nasjonal og internasjonal lovgivning forbyr diskriminering. Grunnloven § 98 gir et konstitusjonelt vern mot diskriminering. Her følger det at «intet menneske må utsetjast for usakleg eller mishøveleg forskjellsbehandling». Også likestillings- og diskrimineringsloven oppstiller et forbud mot diskriminering, i § 6. Forbudet omfatter både direkte og indirekte diskriminering

(jf. §§ 7 og 8). I henhold til § 7 innebærer direkte forskjellsbehandling at en person «[...] behandles dårligere enn andre blir, har blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon [...] på grunn av ett eller flere av diskrimineringsgrunnlagene oppgitt i loven [...]» (blant annet kjønn, etnisitet, livssyn mv. jf. § 6 første ledd).

Indirekte forskjellsbehandling omfatter etter lovens § 8 «[...] enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som vil stille personer dårligere enn andre [...]» på grunn av deres kjønn, etnisitet eller andre diskrimineringsgrunnlag (jf. § 6 første ledd). At også unnlattelser omfattes av § 8, innebærer i henhold til forarbeidene at det foreligger en viss plikt til å tilrettelegge for reell likebehandling (jf. prop. 81 L (2016–2017), pkt. 12.2.3.3). Å unnlate slik tilrettelegging kan resultere i indirekte forskjellsbehandling. Et eksempel som nevnes i forarbeidene, er at manglende tilrettelegging for gravide kan anses som ulovlig diskriminering i strid med likestillingsloven. Overført til «vår» kontekst kan man tenke seg at manglende tilrettelegging for kvinner fra sterkt kjønnssegregerte samfunn i et krisesenter-tilbud hvor menn og kvinner bor sammen, potensielt kan utgjøre indirekte diskriminering. Forbud mot diskriminering er også nedfelt i konvensjonene. I FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter følger forbudet av artikkel 2 og artikkel 26, mens det i EMK er nedfelt i artikkel 14. Barnekonvensjonen oppstiller et forbud mot diskriminering i artikkel 2. Her følger det at konvensjonspartene skal

respektere og sikre de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon for ethvert barn innenfor deres jurisdiksjon, uten diskriminering av noe slag og uten hensyn til barnets, dets foreldres eller verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale, etniske eller sosiale opprinnelse, eiendomsforhold, funksjonshemming, fødsel eller annen stilling.

4.4 Krever diskrimineringsforbudene et felles botilbud?

Spørsmålet er så om forskjellsbehandlingen som et delt botilbud kan utgjøre, er ulovlig diskriminering, og om det av dette følger et krav om at botilbudet må være felles. Svaret på dette er nei. Både Grunnloven § 98 og likestillings- og diskrimineringsloven (jf. § 9), samt konvensjonene, tillater forskjellsbehandling forutsatt at denne er saklig og ikke uforholdsmessig. Det er flere grunner til at det kan være både saklig og nødvendig å behandle kvinner og menn ulikt i spørsmålet om felles botilbud. Som vi har vist tidligere, er kvinner i større grad enn menn utsatt for den grove, systematiske mishandlingen, og kvinner kan oppleve tilbudet mer utrygt i et felles botilbud. Menn er også i større grad utøvere av den grove og systematiske volden. Et felles botilbud kan øke risikoen for at utøver utgir seg for å være voldsoffer, og gjøre botilbudet mer utrygt for kvinner. Et felles botilbud kan dessuten innskrenke bevegelsesfriheten for kvinner fra sterkt kjønnssegregerte samfunn, samt at det kan innebære en

hindring for å oppsøke krisesenteret. Dette er saklige argumenter for et delt botilbud og dermed for å forskjellsbehandle på grunnlag av kjønn. Diskrimineringsforbudene krever altså ikke i utgangspunktet et felles botilbud. Det gjør heller ikke barnekonvensjonen.

Samtidig kan det anføres at dersom mannlige beboere og deres barn rent faktisk stilles dårligere som en konsekvens av det kjønnsdelte botilbudet, slik tidligere forskning har gitt indikasjoner på, kan dette komme i konflikt med diskrimineringsvernet i likestillings- og diskrimineringsloven § 8 om indirekte diskriminering. På samme måte vil det i et integrert botilbud kunne innebære indirekte diskriminering om tjenesten ikke tar hensyn til en del særlige behov som kvinnelige voldsutsatte kan ha, slik vi har vist til tidligere. Dette berører spørsmålet om individuell tilpasning i krisesenterloven § 3 og kravet om et likeverdig tilbud som vi kommer nærmere tilbake til nedenfor.

4.5 Konvensjoner og tilrådinger som taler imot et felles botilbud

Spørsmålet er så om det er andre internasjonale bestemmelser som trekker i retning av å gi kvinner et særlig vern, og som dermed kan tale imot et felles botilbud. Både kvinnekonvensjonens og Istanbul-konvensjonens bestemmelser er her relevante. Dersom et felles botilbud hindrer eller begrenser minoritetskvinnens tilgang til og bruk av krisesentertilbudet, kan dette være i strid med statens plikt til å beskytte kvinnene mot vold. Etter kvinnekonvensjonen artikkel 3 er staten forpliktet til å sette i verk alle tiltak som er nødvendige, også i form av lovgivning: «[...] for å sikre kvinnene fulle utviklingsmuligheter og framgang, med garanti for å kunne utøve og nyte menneskerettighetene og de grunnleggende friheter på lik linje med menn» (jf. Ot. prp. nr. 96 (2008–2009), s. 28). Å utsettes for vold vil være en vesentlig faktor som hindrer kvinners utviklingsmuligheter og muligheten til å utøve menneskerettighetene og grunnleggende friheter. Dette er også fremhevet av FNs kvinnekomité.⁶

Av Istanbul-konvensjonen artikkel 23 følger det også at

[p]artane skal ved lovgiving eller på annan måte treffe dei tiltaka som er nødvendige for å opprette eit tilstrekkelig tal med føremålstenelege og lett tilgjengelege krisesenter som kan trygge husrom til offera, og særleg kvinner og barna deira, og for å hjelpe dei på ein proaktiv måte.

Bestemmelsen stiller altså et krav om å gi sikre husrom til ofrene – et i utgangspunktet kjønnsnøytralt begrep, samtidig som det understrekes at dette særlig gjelder voldsutsatte kvinner og barna deres. Her skal det også anføres at konvensjonens overvåkningsorgan GREVIO har rettet kritikk mot norske myndigheter fordi tilbudet til menn er samlokalisert med tilbudet til kvinner:

6 Jf. General recommendation nr. 19, 1992, Violence against women. CEDAW.

While the Law on Crisis Centres also provides that accommodation for women and men shall be physically separate, GREVIO was informed that in some cases women and men are accommodated in the same facilities although with separate entrances. GREVIO draws attention to the safety concerns which may result from such arrangements. In this respect GREVIO was made aware of certain instances where perpetrators of domestic violence have tried to access crisis centres to search for their current or ex-partners in the guise of seeking services for domestic violence. In order to ensure recognition of the gendered nature of violence against women, women-only crisis centres should be provided. Male victims should be accommodated in separate facilities. (GREVIO, 2022, s. 30)

Her peker overvåkningsorganet på at et samlokalisert, men delt tilbud kan utgjøre en sikkerhetsrisiko for kvinnelige brukere, samt at et slikt tilbud ikke i tilstrekkelig grad vektlegger de kjønnsspesifikke sidene ved vold mot kvinner. Siden GREVIOs kritikk gjelder et samlokalisert, men atskilt tilbud til kvinner og menn, vil kritikken ramme et felles botilbud til kvinner og menn enda sterkere.

I tillegg viser vi til Europarådets tilråding om hvilke minimumsstandarder et krisesenter bør oppfylle. Disse berører betydningen av at voldsutsatte skal oppleve en trygg og verdig behandling, at tilbudet bør være tilgjengelig for alle, at de bør få råd og veiledning ut fra sine behov og rettigheter, samt at brukerne bør få mulighet til å medvirke. Det anbefales også at det er faglig personale, at opplysninger behandles konfidensielt, og at krisesenteret samarbeider med andre krisesentre. For vår sammenheng er det særlig relevant at det anbefales at krisesentrene bør være kjønnsdelte. Det understrekes samtidig at tilrådingene bør tilpasses lokale forhold i det enkelte land (jf. <http://www.coe.int/equality>).

Dette viser at flere internasjonale bestemmelser og tilrådinger kan tale imot et felles botilbud. I det følgende skal vi se nærmere på om det er andre bestemmelser i den nasjonale lovgivningen som kan ha betydning for vurderingen av et felles botilbud.

4.6 Krav til kvalitet og likeverdighet i tilbudet

Selv om lovgivningen åpner for saklig og begrunnet forskjellsbehandling, stiller krisesenterloven noen krav som må være oppfylt. Det gjelder for det første kravet til krisesenterets innhold og tilgjengelighet og er nedfelt i krisesenterloven § 2. I bestemmelsens første ledd fremgår det at

[k]ommunen skal sørge for eit krisesentertilbod som skal kunne nyttast av personar som er utsette for vald eller truslar om vald i nære relasjonar, og som har behov for rådgjeving eller eit trygt og mellombels butilbod.

I dette kravet ligger at tilbudet må tilrettelegges på en måte som gjør det tilgjengelig for personer som er volds- og/eller trusselutsatte, og hvor det er snakk om vold i nære relasjoner. I bestemmelsens annet ledd følger det videre

krav om at tilbudet skal omfatte støtte, veiledning og hjelp til å ta kontakt med andre deler av tjenesteapparatet. Ifølge forarbeidene omfatter dette både å få informasjon om andre deler av tjenesteapparatet og hjelp til å kontakte disse (Ot.prp. nr. 96 (2008–2009)). Det stilles videre krav blant annet til botilbudet: Tilbudet skal omfatte et krisesentertilbud eller tilsvarende, et trygt og midlertidig botilbud, og tilbudet skal være gratis og åpent hele året og hele døgnet (pkt. a). I tillegg skal beboerne få oppfølging i reetableringsfasen (pkt. d). Tilbudet skal også være tilgjengelig uten henvisning (tredje ledd) og være av god kvalitet med kompetent personale (fjerde ledd).

Tidligere forskning har vist at kravet om tilgjengelighet har vært en utfordring som følge av kravet til at botilbudet er atskilt mellom kvinner og menn, ved at det noen steder mangler et krisesentertilbud til menn (Bakketeig et al., 2014; Bliksvær et al., 2019). Der mannstilbud finnes, er tilbudet noen steder innrettet på en slik måte at det også er mangler ved den oppfølgingen de mannlige beboerne får, og den fysiske sikkerheten. Disse svakhetene ved tilbudet rammer også barn i følge med sine fedre.

Samtidig utfordres kvalitetskravene også i diskusjonen om et felles botilbud. Her har som nevnt bekymringen vært at et felles botilbud kan innebære at terskelen heves for å oppsøke krisesenteret. I forarbeidene kobles lav terskel først og fremst til at det ikke skal være betaling, og til at tilbudet skal være døgnåpent. I tillegg understrekes det at det ikke skal være nødvendig med timeavtale eller henvisning fra andre tjenester (Ot.prp. nr. 96 (2008–2009), s. 77). Det viktigste poenget er likevel tydelig – det skal ikke være hindringer mot å oppsøke et krisesenter som voldsutsatt – uavhengig av kjønn.

Selv om kravene til tilbudets innhold er eksplisitte i krisesenterloven, er kommunene ifølge forarbeidene gitt en viss fleksibilitet når det gjelder hvordan krisesentertilbudet skal innrettes. Samtidig understrekes det at

[e]it tilbod som skal svare til eit krisesenter, må i same grad som tilbodet på eit krisesenter imøtekomme brukarane sine behov for støtte, råd og rettleiing av kvalifiserte tilsette. Kommunen bør i størst mogleg grad samlokalisere bu- og dagtilbodet, slik at kompetansen blir samla.

Kravene til tilbudets innhold setter altså grenser for kommunenes fleksibilitet i hvordan de velger å innrette krisesentertilbudet. Av forarbeidene fremgår det også at loven stiller krav til kvaliteten på krisesentertilbudet:

Kommunen skal sørgje for god kvalitet på tilbodet. Med «god kvalitet» på krisesentertilbudet er det meint at tilbodet må oppfylle visse standardar fagleg og innhaldsmessig og også reint fysisk, det vil seie at sjølve lokala og plasseringa av lokala må høve for formålet. Tilrådingane frå Europarådet kan her vere ei rettesnor [...] (Ot.prp. nr. 96 (2008–2009), s. 77)

For å være i tråd med lovgivningen må kravene til tilbudets innhold oppfylles i tilbudet til begge kjønn og til barna. Det betyr imidlertid ikke at tilbudet nødvendigvis trenger å være det samme. Noen ganger må man behandle tilfeller ulikt for å oppnå samme kvalitet i tilbudet, noe som også fremheves i Bufdirs veileder om hvordan krisesenterloven skal forstås (2015, s. 14). Dette bringer oss over til lovens krav om individuell tilpasning.

4.7 Kravet om individuell tilpasning

Av krisesenterloven § 3 følger det at tilbudet skal være individuelt tilpasset: «Kommunen skal sørge for at tilbudet så langt råd er blir lagt til rette slik at det kjem dei individuelle behova til brukarane i møte.» Av merknaden til bestemmelsen i forarbeidene fremgår det at med «individuelt tilrettelagt» menes at tilbudet skal legges til rette på en måte som imøtekommer den enkelte brukers behov, og knytter seg både til tilbudets innhold, den praktiske tilretteleggingen rundt dette samt brukerens mulighet til å medvirke. Det fremgår også eksplisitt at individuell tilrettelegging kan være «[...] aktuelt på bakgrunn av kriterium som kjønn, alder, etnisitet, språk, funksjonsnedsettning, valdserfaringer eller andre forhold»⁷. I loven tas det forbehold om at kommunen har anledning til å vurdere kravene til tilpasning i det enkelte tilfellet. Den enkelte beboer har altså ikke et ubetinget krav på slik tilrettelegging, dette er opp til kommunen.

For vår analyse er det kanskje spesielt grunn til å merke seg at loven åpner for å ta særlige hensyn til både kjønn, alder, etnisitet og tidligere voldserfaringer hos beboeren. Slik åpner loven for å forskjellsbehandle på individnivå. Tilbudet må imidlertid være likeverdig. Loven sier ikke dette direkte, men forarbeidene bruker begrepet «likeverdig» om tilbudet til kvinner og menn, jf. overskriften på punkt 5.2.1: «Et likeverdig tilbud til begge kjønn». Som vist ovenfor er det et krav i loven om at tilbudet skal være helhetlig, trygt, av god kvalitet og individuelt tilrettelagt for alle brukergrupper, uten at tilbudet trenger å være det samme til alle brukergrupper. Familie- og kulturkomiteens innstilling til Odelstinget (Innst. O. nr. 130 (2008–2009)) understreket ved behandlingen av odelstingsproposisjon nummer 96 at det avgjørende blir om tilbudet innholdsmessig dekker det reelle behovet til menn i regionen/kommunen, slik at menn og kvinner får et likeverdig tilbud ut fra sine behov. Dette gjelder også barna uansett om de er på krisesenteret i følge med sine mødre eller fedre.

4.8 Sammenfatning

Utgangspunktet etter gjeldende rett er at botilbudet til kvinner og menn skal være atskilt. Vi har vist at nasjonalt og internasjonalt lovverk åpner for å forskjellsbehandle mellom kvinner og menn i tråd med lovens utgangspunkt. I dette ligger videre at konvensjonene ikke stiller et krav om at botilbudet til kvinner, menn og barn må være felles. Vi har også sett at både kvinnekonsensjonen og

7 Se også Bufdirs krisesenterveileder ([Krisesenterveileder – Faglig veileder for innholdet i krisesentertilbudet | Bufdir](#)).

Istanbul-konvensjonen setter grenser for hvor langt man kan gå i retning av et felles botilbud uten at dette vil kunne utgjøre et brudd på internasjonale forpliktelser. Samtidig har vi vist at botilbudet til kvinner, menn og barn må være likeverdig og oppfylle krisesenterlovens krav til kvalitet både der tilbudet er felles og delt.

Vurderingen av likeverdighet må gjøres av tilbudet for alle involverte parter, inkludert tilbudet til barn. Vi oppfatter det slik at mye vekt har vært lagt på hvilke implikasjoner et delt eller felles botilbud har for menns situasjon. På grunnlag av det vi har gjennomgått i dette kapitlet, mener vi at det er like viktig å fokusere på hvilke implikasjoner et delt eller felles botilbud vil ha for kvinnetilbudet. Et slikt syn reflekteres også i departementenes krav ved innvilgelse av prøveprosjektet ved Romerike Krisesenter om at utprøving av et felles botilbud for kvinner og menn ved senteret ikke må forringe tilbudet til kvinner. Men også implikasjoner for barns rettigheter må tillegges stor vekt.

Fremstillingen har vist at disse spørsmålene er utfordrende. Risikoen for brudd på diskrimineringslovgivningen foreligger både ved et felles og et delt tilbud. Et felles krisesentertilbud for kvinner, menn og medfølgende barn kan for noen ha konsekvenser som kan innebære indirekte diskriminering hvis det ikke tilrettelegges på måter som kan avhjelpe disse, for eksempel der kvinner fra sterkt kjønnssegregerte samfunn opplever det problematisk å bo i et integrert krisesentertilbud der det bor menn. Tilsvarende kan et atskilt botilbud representere brudd på diskrimineringslovgivningen dersom tilbudet som gis, ikke er likeverdig for de ulike beboergruppene, for eksempel der fedre og medfølgende barn i atskilt botilbud har dårligere tilgang til oppfølging fra de ansatte, felles arealer og aktivitetstilbud. Slik risikerer man diskriminering i begge retninger. Disse dilemmaene drøfter vi nærmere i rapportens avslutningskapittel.

5 Om Romerike Krisesenter, ansatte og beboere

Et viktig utgangspunkt for evalueringen av om det felles botilbudet ved RKS gir et likeverdig tilbud til menn, kvinner og barn, er hva som kjennetegner beboersammensetningen ved krisesenteret, både når det gjelder kjønn, antall barn og beboernes etnisitet. Det er også viktig å ha kunnskap om hvem som er voldsutøverne, og om det her peker seg ut en spesiell kjønnsretning. Et tredje viktig punkt er hva som kjennetegner volden som brukerne har vært utsatt for. En brukergruppe som hovedsakelig er utsatt for grov og gjentatt vold, vil reise andre krav til sikkerhetsrutiner i det felles botilbudet enn en brukergruppe som er utsatt for mer episodisk vold.

Først kort om Romerike Krisesenter:

5.1 Organisering, beliggenhet, ansatte

Romerike Krisesenter har siden 2010 vært organisert som et interkommunalt selskap. Det startet som nevnt opp i 1979 og er landets nest største krisesenter. Det eies av 12 kommuner på Romerike⁸ og dekker vel 300 000 innbyggere. Representantskapet er selskapets øverste organ og består av en valgt representant for hver av eierkommunene. Styret velges av representantskapet og har ansvar for selskapets forvaltning og resultat. Det er styret som ansetter daglig leder.

Krisesenteret har beliggenhet i et rolig boområde, uten gjennomfartstrafikk. Det er ca. 10–15 minutters gangavstand til Skedsmokorset, et tettsted med dagligvarebutikker og andre fasiliteter, og det er også et knutepunkt for offentlig kommunikasjon. Vi kommer tilbake til en nærmere beskrivelse av senterets lokaler i kapittel 6.

Krisesenteret har 21 årsverk og 24 ansatte, fordelt på 20 kvinner og 4 menn. Krisesenteret er døgnbemannet, med hvilende nattevakt. Ansattgruppen har utdanning innen helse-, sosial- og samfunnsfag. Krisesenteret har et lederteam, bestående av daglig leder, to fagledere og en HR-leder. Halvparten av de ansatte har minimum en bachelorgrad, og tre av fire ledere har mastergrad.

På senterets hjemmesider heter det at senteret har en mangfoldig gruppe ansatte med ulik kompetanse og erfaring, at senteret jobber traumesensitivt og ut fra oppdatert kunnskap og forskning på vold i nære relasjoner. Ansatte får opplæring i SARA V3 – politiets verktøy for risikokartlegging (se [Romerike Krisesenter – Romerike Krisesenter \(romerike-krisesenter.no\)](https://romerike-krisesenter.no)).

8 Kommunene Lillestrøm, Lørenskog, Rælingen, Nittedal, Ullensaker, Gjerdrum, Aurskog-Høland, Nes, Nannestad, Eidsvoll, Hurdal og Enebakk

På krisesenterets nettside gis informasjon om hvem krisesenteret kan hjelpe, og at man er «et krisesenter for alle». Det heter: «Romerike Krisesenter skal gi individuelt tilpasset hjelp til voldsutsatte. Vi skal gi et likeverdig tilbud uavhengig av kjønn, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, legning, språk, livssyn, religion, funksjonsnedsettelse, alder og kulturell bakgrunn.» Det gis ikke informasjon om at botilbudet under forsøksperioden er felles for kvinner og menn.

På nettsiden presenteres RKS sine verdier, som er vennlighet, anerkjennelse, selvstendiggjøring og samarbeid. Krisesenteret har også utviklet en egen faglig plattform som ligger ute på nettsiden til krisesenteret. I tillegg har krisesenteret en egen visjon: «Vår visjon er et samfunn uten vold. Vårt mandat er å hjelpe utsatte for vold i nære relasjoner med å bryte ut av volden og bidra til å forebygge at de utsettes for ny vold.»

5.2 Antall beboere og beboersammensetningen

Nedenfor gjengir vi noen hovedtall for antall brukere og beboersammensetningen ved Romerike Krisesenter samt hva som kjennetegner det voldsbildet som er representert på krisesenteret.

Tabell 1: Antall beboere og dagbrukere i perioden 2014–2023

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Beboere, kvinner	143	155	146	145	145	123	116	118	143	133
Beboere, menn	8	15	8	13	17	16	18	16	19	19
Beboere, barn	132	152	141	168	115	142	142	107	111	115
Beboere totalt	283	322	295	326	277	281	241	271	273	266
Dagsamtaler	82	294	348	291	429	482	637	772	832	902
Antall overnattingsdøgn	6098	7901	7078	8061	7153	7103	7798	8507	7468	8407
Gj.snittlig botid	22	25	24	25	26	25	32	31,5	27	31

Kilde: Årsrapport RKS (2023)

Statistikken viser at siden 2014 er det enkelte variasjoner fra år til år i antall beboere i botilbudet, men antallet er forholdsvis stabilt. Det er desidert flest kvinner og barn i botilbudet, og antall kvinner har vært forholdsvis stabilt i perioden. I 2023 var litt over 1 av 10 brukere menn. De senere årene har det vært mellom 16 og 19 menn per år ved senteret. Det har vært en liten økning i antall menn siden 2014, størst er økningen fra 2018 – det vil si noen år før man innførte felles botilbud. Antall dagsamtaler har økt betydelig, uten at vi her vet fordelingen på kjønn.

På landsbasis har det vært en sterk økning i antall opphold av menn på krisesenter. Antall opphold har økt fra 40 i 2010 til 254 i 2023 (Krisesenterstatistikk,

Buudir). Antall opphold av kvinner har vært forholdsvis stabilt i denne perioden. Det at det har vært en økning i antall mannlige beboere ved Romerike Krisesenter de senere årene, er således sammenfallende med utviklingen på landsbasis. Dette kan tyde på flere menn er kjent med at krisesentrene har et tilbud til menn, og kanskje har terskelen for å søke hjelp ved et krisesenter blitt lavere for menn de senere årene.

Det har vært en viss nedgang i antall barn på RKS. Ser vi på hvem barna kom sammen med, kom de fleste barna til krisesenteret med mor. I 2023 gjaldt det 102 barn, mens 12 barn kom med far, og 1 barn kom til RKS med annen foresatt. 72 av barna var jenter og 43 gutter. For 89 av barna var voldsutøver barnets far (83) eller barnets stefar (6), og for 8 barn var voldsutøver barnets mor.

Ifølge RKS' årsrapport for 2023 er de fleste sakene ved senteret kjennetegnet av at de voldsutsatte er i en heterofil relasjon der en mann er utøver og en kvinne utsatt. Dette sammenfaller med RKS' statistikk, som viser at beboerne i hovedsak var utsatt for vold fra en mannlig voldsutøver, men at også kvinner kan være voldsutøvere. I 2023 var 91 prosent av voldsutøverne menn, og 20 prosent var kvinner (tall for 150 beboere).⁹ 83 prosent av brukerne oppga én voldsutøver, mens 17 prosent oppga to eller flere (tall for i alt 151 beboere). 76 prosent av voldsutøverne var enten nåværende ektefelle/samboer (64 prosent) eller tidligere ektefelle/samboer/kjæreste (12 prosent). I 13 prosent av sakene var voldsutøver annet familiemedlem/svigerfamilie. De fleste voldsutøverne var også voksne, 77 prosent var i aldersgruppen 30–60 år.

I krisesenterstatistikken registreres ikke beboernes etnisitet, men om beboerens foreldre er født i utlandet. For 75 prosent av beboerne på RKS i 2023 var begge foreldre født i utlandet, og for 1 prosent var én forelder født i utlandet (tall for 146 beboere). Det er dermed en høy andel beboere med innvandrerbakgrunn på Romerike Krisesenter – og noe høyere enn ved krisesentrene på landsbasis (62 prosent i 2023).

Vi vet imidlertid ikke hvilken type innvandrerbakgrunn beboerne har. Det er grunn til å understreke at beboere med innvandrerbakgrunn ikke utgjør noen ensartet gruppe. Når det gjelder innvandrerkvinner på senteret, kan noen ha bakgrunn fra sterkt kjønnssegregerte samfunn, med større kjønnsbaserte maktforskjeller enn det vi ser i norsk sammenheng. Andre kan komme fra samfunn eller kulturer som er mindre kjønnsdelt. Innvandrerkvinner kan også befinne seg i Norge av ulike årsaker, ha ulik botid og kunnskaper om det norske samfunnet og være utsatt for ulike former for vold i nære relasjoner.

Andre aktuelle målgrupper, som personer med samisk bakgrunn og LHBT+-personer, registreres foreløpig ikke i krisesenterstatistikken, slik at vi ikke vet hvor mange personer innen disse gruppene som har kommet til RKS, og heller

⁹ At prosenten overstiger 100, kan ha sammenheng med at voldsutøver i enkelte tilfeller kan ha vært både en kvinne og en mann.

ikke hvor mange som oppsøker krisesentre på landbasis. Det er generelt forsket lite på omfanget av vold i nære relasjoner blant seksuelle minoriteter i Norge. Likevel tyder internasjonale studier på at seksuelle minoriteter har forhøyet risiko for å oppleve vold og vold i nære relasjoner (Dank et al., 2014; Halpern et al., 2004). Forskning tyder også på at vold mot personer som tilhører LHBT+-miljøer, kan være særlig vanskelig å avdekke, blant annet på bakgrunn av stigma og andre tillegg utfordringer, som diskriminering og ekskludering (Fladmoe et al., 2019; Øverlien, 2020). Dette kan føre til at dette er grupper som i liten grad oppsøker krisesentrene.

Når det gjelder voldens varighet, var det bare unntaksvis at beboerne på RKS oppga at volden var et engangstilfelle (3 prosent). For 36 prosent hadde volden pågått det siste året, og for 32 prosent hadde volden pågått i en periode på 1–4 år. For 30 prosent av beboerne hadde volden pågått i over 5 år (tall for 146 beboere). Dette sammenfaller med tall på landsbasis, der 95 prosent av beboerne på krisesentrene i 2023 hadde blitt utsatt for gjentatt vold når de oppsøkte krisesenteret: 5 prosent oppga at volden var et engangstilfelle. 26 prosent av beboerne var utsatt for vold som hadde pågått i inntil 1 år, 35 prosent var utsatt for vold som hadde pågått i en periode på 1–4 år, og 34 prosent var utsatt for vold som hadde pågått i mer enn 5 år.

Beboerne ved RKS oppga å være utsatt for flere former for vold (bl.a. fysisk, psykisk, materiell og seksuell vold og trusler). 48 prosent oppga også at de var utsatt for negativ sosial kontroll, 8 prosent for æresrelatert vold og 3 prosent for tvangsekteskap. Det at beboerne er utsatt for flere typer vold, er sammenfallende med hvordan situasjonen er på krisesentrene på landsbasis. Blant de som henvendte seg til krisesentrene på grunn av psykisk vold, var 69 prosent også utsatt for fysisk vold og 62 prosent for trusler. 95 prosent av beboerne som henvendte seg på grunn av fysisk vold, var også utsatt for psykisk vold. 66 prosent var i tillegg utsatt for trusler.

Mennene som kom til krisesentrene (på landsbasis) i 2023, var oftest utsatt for psykisk vold (90 prosent), trusler (58 prosent) eller fysisk vold (55 prosent). Tilsvarende andeler blant kvinnene var henholdsvis 93 prosent, 60 prosent og 68 prosent. En større andel av kvinnene enn mennene oppga å ha vært utsatt for seksuell vold (21 prosent mot 11 prosent av mennene).

De fleste brukerne på RKS tok kontakt med krisesenteret på eget initiativ, men beboere kom også i kontakt med krisesenteret via politi og hjelpeinstanser. Beboerne har fått flere typer bistand ved krisesenteret. Den bistanden som gis nesten alle beboerne, er inntakssamtale, kartlegging av hjelpe- og beskyttelsesbehov, primærkontakt, enesamtaler og hjelp til å ta kontakt med andre tjenester, og til en viss grad deltar også de krisesenteransatte i brukerens møter med andre tjenester. Krisesenteret gir også noe hjelp med praktiske ting, som å finne bolig, flytting og fritidsaktiviteter. Det tilbudet som gis på RKS, ser i stor grad ut til å være sammenfallende med det tilbudet som gis av krisesentrene på landsbasis. Det kan imidlertid være forskjeller her. Mens for eksempel Oslo

Krisesenter har et eget skole-, barnehage- eller skolefritidstilbud for barn som av sikkerhetsmessige grunner ikke kan følge sitt ordinære tilbud, har ikke RKS et slikt tilbud.

5.3 Sammenfatning

Oppsummerende ser vi at statistikken fra RKS viser at langt de fleste brukerne er kvinner. I 2023 var vel én av ti brukere menn, og det har vært en viss økning av mannlige beboere de senere årene. De fleste barna som kom til krisesenteret, kom sammen med mor.

Statistikken viser også at det er den alvorlige partnervolden som dominerer. Beboerne har vært utsatt for grov og gjentatt vold, og flere typer vold, både fysisk og psykisk. Volden har også pågått over lang tid. En høy andel av beboerne har innvandrerbakgrunn, uten at vi kjenner til forhold som botid, beboernes kunnskaper om det norske samfunnet og i hvilken grad dette er grupper som kommer fra sterkt kjønnssegregerte samfunn. Det er imidlertid verdt å merke seg at nesten 60 prosent av beboerne oppgir å ha vært utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og/eller tvangsekteskap.

Når det gjelder voldsutøverne, oppgir nesten ni av ti beboere at voldsutøver er en mann. Én av fem brukere oppgir også at voldsutøver var en kvinne, i enkelte av disse tilfellene fremstår det som at volden da har vært utøvet av en mann og kvinne i fellesskap. Barna som kom til krisesenteret, var i all hovedsak utsatt for vold fra far.

Samlet sett viser statistikken at den volden som danner grunnlag for opphold på RKS, er den volden som i omfangsundersøkelsene beskrives som den gjentatte og alvorlige volden i nære relasjoner. I omfangsundersøkelsene er det som nevnt tidligere dokumentert at denne volden har en klar kjønnsretning, ved at kvinner er langt mer utsatt for den grove og livstruende volden enn menn, og som regel av en mannlig voldsutøver. Slik er også voldens kjønnsretning for beboerne på RKS: Det er flest kvinnelige beboere på krisesenteret, og de er i hovedsak utsatt for vold fra en mannlig partner.

Et viktig spørsmål er om og i så fall hvordan dette spesifikke ved voldens kjønnsretning er hensyntatt i utformingen av det felles botilbudet. I hvilken grad er dette diskutert ved utformingen av prøveprosjektet? Gitt den alvorlige voldsbelastningen kan man tenke seg at det vil kunne være krevende eller utrygt for enkelte kvinner på krisesenteret å leve i et bofellesskap med menn, og det er et spørsmål hvordan dette løses innen rammen av et felles botilbud. Man kan også tenke seg at minoritetskvinner fra sterkt kjønnssegregerte samfunn vil kunne oppleve et felles botilbud som belastende. Men ikke minst er det viktig å ha med seg at et felles botilbud ikke nødvendigvis gir menn et godt og likeverdig botilbud på krisesenteret, blant annet knyttet til stigma eller tabu ved å være voldsutsatt som mann. Dette kan gjøre det krevende for menn å bo i et felles

botilbud med kvinner. Et viktig spørsmål er derfor hvordan også menns behov er hensyntatt i utformingen av prøveprosjektet.

Det at det er den alvorlige og gjentatte volden som ligger til grunn for beboernes opphold på krisesenteret, gjør at også ivaretagelse av beboernes sikkerhet må tas særlig hensyn til i et felles botilbud. Vi skal nå gå over til å beskrive prøveprosjektet nærmere, hvilke diskusjoner som lå til grunn for opprettelsen, og hvordan prøveprosjektet er utformet.

6 Prøveprosjektet blir til

Et sentralt spørsmål er hvorfor RKS ønsket å etablere prøveprosjektet med felles botilbud på krisesenteret. Hvordan begrunnes prøveprosjektet? Vi har allerede nevnt at en begrunnelse er at man opplevde at botilbudet, da det var atskilt, ikke ga et likeverdig tilbud til menn og barn som kom sammen med sine fedre. Hva var det ved botilbudet som ikke ble sett på som likeverdig? I dette kapittelet skal vi beskrive hvilke diskusjoner og erfaringer som dannet grunnlaget for prøveprosjektet om felles botilbud ved Romerike Krisesenter, og hvordan prosjektet er utformet. Først kort om hvordan krisesenteret var utformet da botilbudet var atskilt.

6.1 RKS' opprinnelige utforming

Romerike Krisesenters nåværende lokaler ble oppført i 2014. Senteret ble da bygget som et senter med to avdelinger, én avdeling for kvinner og barn som kom med mor, og én avdeling for menn og barn som kom med far – i tråd med lovens krav om at botilbudet for kvinner og menn skal være atskilt.

Avdelingen for kvinner var over to etasjer, hvor det var beboerrom for enslige kvinner i første etasje og for kvinner med barn i andre etasje. Alle fellesarealene var lokalisert i avdelingen for kvinner. Ansattes kontorer var også lokalisert der. Avdelingen for menn var plassert med egen inngang i enden av bygget og var dermed atskilt fra kvinneavdelingen. Arealet der var relativt lite, og det besto av to soverom, felles kjøkken og oppholdsrom. Enheten hadde en dør inn til resten av krisesenteret, som ble holdt avlåst. For å få kontakt med de ansatte måtte de mannlige beboerne, og eventuelle barn i følge med far, gå ut av bygget og inn via hovedinngangsdøren, og tilsvarende for de ansatte når de ønsket å snakke med de mannlige beboerne. Mannlige voldsutsatte og deres barn hadde ikke tilgang til lekeområdet inne på senteret, som var plassert i 2. etasje i kvinneavdelingen. Begge kjønn og barna deres kunne imidlertid være sammen i uteområdet.

6.2 Begrunnelser for prøveprosjektet

Et delt botilbud ga menn og barn et dårligere tilbud

En sentral begrunnelse for prøveprosjektet er at det separate botilbudet ble sett som ikke likeverdig for menn. Slik det delte tilbudet var utformet, opplevde ledelsen og de ansatte at menn fikk et langt dårligere tilbud enn kvinner. En ansatt oppsummerer disse erfaringene og opplevelsene av det delte botilbudet slik: «Det vi tenkte, var at det tilbudet mennene fikk, var en mye dårligere tjeneste. Det var ikke en likeverdig tjeneste i forhold til det kvinnene fikk.»

Flere sider ved mannstilbudet ble opplevd som ulikeverdige:

De ansatte opplevde at den fysiske utformingen av mannstilbudet begrenset oppfølgingen og hjelpen til menn, og også at de mannlige beboerne i mindre grad enn de kvinnelige beboerne oppsøkte personalet. Som en ansatt sier: «Før måtte vi gå ut og banke på til mannstilbudet. Det var en høy terskel å gå dit.»

De ansatte beskriver mannstilbudet som trygt, men det var trangt, det var ikke noe samtalerom, og det var ikke noe lekerom for barna. For personalet opplevdes det som litt invaderende å gå inn på mannsavdelingen, man måtte ha en grunn for å gå inn dit. I kvinneavdelingen var det lettere, beskriver en ansatt: «Der kunne man bare gå inn og sette seg i stua.» De ansatte opplevde også at mennene, når de skulle snakke med de ansatte om noe, måtte på med sko, på med jakke, ta med seg nøkkelpåse og gå ut og ringe på hoveddøren til senteret. En ansatt sier:

Når menn måtte gå og ringe på døren, måtte de på en måte ville noe, det var ikke det samme som å gå forbi kontoret og bare ta kontakt. Det å komme innom kontoret for en trivialitet kunne utvikle seg til en god og viktig samtale, og den muligheten opplevde vi at var mye mer begrenset for mennene når botilbudet var delt.

De ansatte opplevde dermed at det delte botilbudet utgjorde en barriere mot at menn fikk god oppfølging av de ansatte under oppholdet.

De ansatte som arbeidet på senteret da botilbudet var kjønnsdelt, opplevde også at mennene og barna som kom sammen med fedre, ble isolerte i mannstilbudet: «Det som var vanskelig når vi hadde menn på mannsavdelingen, var at de ble mer isolerte. Barn som var i følge med fedrene, var atskilt fra de andre barna, og hvis menn kom uten barn, ble de sittende mye alene.»

RKS mener at menn som voldsutsatte har fått for lite samfunnsmessig oppmerksomhet også i andre sammenhenger. Et uttrykk for dette finner vi ved at RKS ikke er medlem av Krisesentersekretariatet. Senteret var medlem tidligere, men meldte seg ut i 2018. Begrunnelsen for dette var at senteret opplevde at sekretariatet var mest opptatt av kvinner som voldsutsatte og menn som voldsutøvere. RKS stilte seg kritiske til dette og til «[...] den manglende plassen som menn har som voldsutsatte i samfunnet», slik en ansatt formulerer det. Og videre:

Vi var medlem av Krisesentersekretariatet i mange år, det var viktig den gangen vi ble medlem. Men vi opplevde vel at det var en av de arenaene hvor vi møtte størst motstand på å være engasjerte i vold mot menn. I møte med sekretariatet og andre medlemmer opplevde vi at det var kvinner som var i fokus, menn fikk ikke ta plass. Det var veldig kvinnefokus, og litt sånn: «Ja, det er nå disse mennene, men vi vet jo ikke hva de trenger – de får si fra selv,

likksom. Da får menn organisere seg.» Det var den opplevelsen vi satt med. Så vi tenkte i ansattgruppa, kan vi egentlig være medlem av sekretariatet når de faktisk ikke vil kjempe for halve befolkningen, og at menn ikke får lov til å ta plass i voldsbildet? Så vi meldte oss ut i 2018.¹⁰

Ledelsen og de ansatte ved RKS mener det felles botilbudet vil kunne løfte menns status som voldsutsatte og gi menn et bedre tilbud. Det fremheves også overfor oss at det er et samfunnsmessig stigma for menn å være utsatt for vold i nære relasjoner, og at det felles botilbudet kan være med på å redusere dette stigmaet.

Men ikke minst opplevde RKS at det delte botilbudet var betydelig dårligere for barna som kom sammen med fedrene sine, enn for barn som kom med mødrene. Barn som kom sammen med far, fikk dårligere oppfølging, og de ansatte fikk ikke den nærheten og relasjonen til fedrenes barn som de hadde til barna som var på senteret med mor. En ansatt forteller om disse erfaringene: «Barna på mannsavdelingen hadde ikke noe fellesskap når de bodde i den lille avdelingen. Og de så jo at barna i kvinneavdelingen hadde et fellesskap. Det å være et barn og oppleve at menn får den utestengelsen, det var heller ikke bra.» Den ansatte understreker videre at opplevelsen kunne være særlig krevende for små og unge gutter:

Gutter, selv om de er 3, 5 eller 12 år, de skal utvikle seg til menn, og så opplever de at deres kjønn per definisjon er noe annerledes og rart, det har vi tenkt at har en negativ effekt på deres menneskeutvikling. Så vi begynte å tenke: Kan dette på en måte bidra til å forsterke opplevelsen av at det er noe feil med mitt kjønn?

Ledelsen ved RKS erfarte en ytterligere dårlig kvalitet ved det delte botilbudet. De hadde en sterk bekymring for hvordan det virket inn på de kvinnelige beboernes barn at menn med eller uten barn ble fulgt ut til en separat avdeling.

Lederen for senteret viser til hvordan hun, da hun var forholdsvis ny som leder, opplevde det da delte botilbudet. Hun observerte hvordan de fleste kvinnene på senteret hadde barn, mange var i slutten av barnehagealder / tidlig skolealder. Hun sier:

Så observerer jeg at det kommer en mann enten med eller uten barn og blir fulgt ut på en annen avdeling. Det første jeg begynte å tenke på, hvordan er opplevelsen til de barna som er med mor her? Mest sannsynlig er de utsatt for en mannlig voldsutøver, og de får bekreftet at menn er farlige. Og hva gjør det med guttenes selvbilde? Når vi vet hvor sårbare de er, og at det øker sjansen for at de kan bli voldsutøvere ved at de selv er blitt utsatt for vold: Når de ser at vi flytter menn, tenkte jeg – nå må vi vite hva vi gjør. Vår visjon er å

10 Ledelsen ved RKS fremhever overfor oss at dette ikke betyr at det ikke er kontakt mellom RKS og Krisesentersekretariatet, det er samarbeid og dialog om enkelte spørsmål.

jobbe for et samfunn uten vold – og her må vi tenke oss nøye om. Jeg synes nesten dette var et overgrep, vi sier at vi er bekymret for de barna som var med far, men jeg var like bekymret for de barna som var med mor, og som opplevde det skillet vi gjorde, og hvorfor det. Så det var veldig sterkt for meg, og veldig motiverende for at vi er i gang med å se på dette.

Vi ser dermed at ledelsen og de ansatte opplevde at slik det delte tilbudet var utformet, ga det et dårlig tilbud til menn og særlig barn som kom med far, og at det delte tilbudet ikke ga et likeverdig tilbud som til kvinnelige beboere. Løsningen som var valgt da krisesenteret ble bygget, blir beskrevet som fysisk svært lite egnet, ved at de mannlige beboerne måtte gå ut av sin avdeling og inn i hovedbygget for å oppnå kontakt med de ansatte. De ansatte opplevde også at de mannlige beboerne kunne bli isolerte i mannstilbudet, og at løsningen som var valgt, hindret oppfølging av de mannlige brukerne. Ikke minst ble løsningen sett som dårlig for barn, ved at barn som kom sammen med fedre, ikke hadde tilgang til leke- og hobbyrom, som var lagt til kvinneavdelingen, og de fikk dårligere oppfølging. Dette ga en sterk motivasjon for å etablere prøveprosjektet.

Et felles botilbud vil styrke krisesentertilbudet for flere grupper

Prøveprosjektet er ikke bare begrunnet med at det delte botilbudet ga et dårligere tilbud til menn og barn. Det kjønnsnøytrale synet på vold i nære relasjoner – at det er vold som i hovedsak rammer kvinner utøvet av menn – blir om ikke bestridt, så i hvert fall ansett som lite dekkende for hva som kjennetegner vold i nære relasjoner. Vi har vist at den tidligere betegnelsen «kvinnemishandling» er erstattet av det kjønnsnøytrale begrepet «vold i nære relasjoner». Dette er begrunnet i erkjennelsen av at volden kan ramme flere grupper utsatte: Volden rammer ikke bare kvinner, men også menn, barn, unge og eldre. Det finnes vold i samkjønnede par og vold utført av andre familie-medlemmer, herunder kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.

Ifølge RKS har synet om at vold er noe som i hovedsak rammer kvinner, ført til at det er flere grupper voldsutsatte som ikke har fått et tilbud på krisesentrene. Man ønsker med prøveprosjektet å nå flere brukergrupper. Både ledelsen og de ansatte uttrykker hvordan de oppfatter at krisesentertilbudet har vært basert på det de definerer som en «heteronormativ kjæresteforståelse», en forståelse som signaliserer at det hovedsakelig er kvinner som utsettes for vold fra en mannlig partner. Dette har ført til at RKS mener det både er flere grupper menn og andre grupper utsatte som ikke får et botilbud på krisesentrene. En ansatt sier:

Jeg tror alle krisesentre er veldig klar over at vold foregår også i andre konstellasjoner. Altså både i likekjønnede parforhold, men også barn som utsetter foreldre, foreldre som utsetter barn, vi har hatt voldsutsatte som har blitt utsatt for vold fra søsken. Det at vold skjer i mange konstellasjoner, gjør at det å basere botilbudet til kvinner utsatt for vold fra ektemann gjør at mange grupper ikke får et tilbud. Så kan det selvfølgelig hende at tilbudet til

andre grupper skal være et annet sted. Men da tror jeg vi snakker om små mikrotilbud som ikke nødvendigvis vil sitte på den kompetansen eller de mulighetene som krisesentrene har i dag.

Et ytterligere argument for et felles botilbud som har kommet frem i intervjuene med de ansatte, er at det vil bedre tilbudet til transpersoner. Da botilbudet var atskilt, var det vanskelig å vite hvor de skulle være, i manns- eller kvinneavdelingen på senteret. En ansatt sier: «Vi hadde noen diskusjoner da de første transkvinnene kom til senteret. Hva gjør vi nå? Hvordan skal vi forholde oss til kjønn? Må vi forholde oss til juridisk kjønn? Kan vi forholde oss til opplevd kjønn?» De ansatte mener også at det atskilte botilbudet ga et dårligere tilbud til unge homofile menn. En ansatt sier: «Da vi hadde kjønnsdelt tilbud, så kunne det være særlig unge, homofile menn som gjerne ville bo i kvinnetilbudet. De opplevde at det var for tøft å bo i mannstilbudet. Dette kunne vi ikke tilrettelegge for når botilbudet var atskilt for kvinner og menn.»

Men hva med voldens kjønnsretning?

I intervjuene har vi tatt opp både med ansatte og ledelse ved RKS at omfangsundersøkelsene faktisk viser at kvinner er mer utsatt for den gjentatte, grove og livstruende partnervolden – noe som gjenspeiles i beboersammensetningen ved RKS. En høy andel av beboerne er også minoritetskvinner. Dette kunne tilsi en tydeligere vektlegging av kvinners behov og konsekvenser for kvinner ved opprettelsen av det felles botilbudet.

Vi ser imidlertid at til grunn for prøveprosjektet om felles botilbud ligger et syn om at vold i nære relasjoner rammer alle grupper likt; reaksjoner på vold er ikke kjønnsspesifikke, og menn som er utsatt for vold, har de samme behovene som kvinner som er utsatt for vold. I intervjuer vi har gjennomført med de ansatte på RKS, fremheves dette, slik en ansatt sier: «Vi vil at alle skal ha et godt tilbud. Det som ligger i bunnen her, er at vi skal gi tilbud til mennesker og ikke kjønn.» En slik kjønnsnøytral forståelse av reaksjoner på vold ser vi også uttrykt ved formuleringer som vi ofte har møtt på i evalueringsperioden, som «vold er vold», «vold er makt og ikke kjønn, det er mellom mennesker».

6.3 Søknaden om felles botilbud

Samlet resulterte disse vurderingene i at Romerike Krisesenter i 2021 søkte Bufdir om tillatelse til prøveprosjektet om felles botilbud for kvinner og menn. Søknaden gir en tydelig og sammenfattende begrunnelse for prøveprosjektet, så i det følgende skal vi derfor gjengi hovedpunktene i søknaden:

RKS begrunnet søknaden om felles botilbud med at man ville

[...] se om dette kan være en medvirkende faktor i å øke kvaliteten på tjenesten til alle mennesker uavhengig av kjønn [...] Menn har på bakgrunn av dagens lovverk og de fysiske omgivelsene ikke tilgang til avdeling for

kvinner, hvor ansattes kontor, resepsjon og andre fasiliteter for beboere er lokalisert. Mannlige beboere oppsøker i mindre grad personalet sammenlignet med kvinnelige beboere. Atskillelsen medfører også at barn som kommer til senteret med sin far ikke har tilgang til fasilitetene som er tilrettelagt for barn, eller til sosial omgang inne på senteret med de øvrige barna på krisesenteret. Romerike krisesenter opplever sjeldent at det er flere menn med barn som bor på senteret samtidig og familiene har dermed meget begrenset tilgang til sosiale arenaer og fellesskap. (Søknad til Bufdir av 9.6.2021)

I søknaden vises det også til veileder til krisesenterloven § 2 femte ledd, som slår fast at botilbudet til kvinner og menn skal være fysisk atskilt, og der det heter at formålet med bestemmelsen er at kvinner skal følge seg trygge. Mange av beboerne er kvinner som er utsatt for alvorlig vold av menn, og noen har bakgrunn fra sterkt kjønnssegregerte samfunn. Derfor skal ikke kvinner og menn bo sammen eller ha felles oppholdsrom. I søknaden anerkjennes dette, men RKS mener også at et slikt syn ikke fanger kompleksiteten i vold i nære relasjoner:

Ordlyden antyder at kvinner som oppsøker krisesenter er traumeutsatte i en så alvorlig grad som gjør at kjønn er en trigger. Slik forarbeidene til loven kan tolkes, er overnevnte begrunnelse basert på en lang praksis hvor krisesentre har vært driftet av kvinner for kvinner, og hvor menn ikke har hatt adgang. Vi anerkjenner at formuleringene trolig er ment å beskytte de voldsutsatte kvinnene, men slik vi forstår det er dette ikke basert på fagkunnskap og systematisk utprøving. Videre baserer begrunnelsen seg på et hetero-normativt partner-perspektiv på vold i nære relasjoner, og favner således ikke det komplekse bildet av relasjoner hvor volden utspiller seg.

RKS viste også til at både eget og andre krisesentre erfarte at tilbudet til menn ikke var likeverdig, men

[...] tvert imot betydelig redusert sammenlignet med tilbudet til voldsutsatte kvinner. [...] Erfaringer og betraktninger på Romerike krisesenter er at det avskjermede og begrensede tilbudet til menn kan resultere i en bekreftelse av menns opplevelse av at de ikke er likeverdige i posisjonen som voldsutsatt. Volden står dermed i fare for å bli usynliggjort.

I søknaden vises det også til to rapporter (Lien et al., 2017; Bliksvær et al., 2019), som viste at voldsutsatte menn, og særlig menn med barn, ikke fikk et likeverdig tilbud. I disse rapportene ble det også foreslått forsøk med integrert botilbud for kvinner og menn.

Et siste argument som fremføres for integrert botilbud, er at RKS hadde enkelte erfaringer med at beboere på senteret som hadde møttes på tvers av kjønn, var entydig positive:

Her legges det vekt på at en felles arena som benyttes til å dele erfaringer i en naturlig setting ikke oppleves som et problem, men derimot verdifullt for beboerne. Romerike krisesenter har per i dag både kvinnelige og mannlige ansatte. Etter flere års praksis har vi bare positive erfaringer med dette. Senteret trekker fram dette som en ressurs som skaper trygghet og verdi både for voksne og barn.

Samlet sett konkluderer RKS søknaden slik: «Romerike krisesenter har en hypotese om at et kjønnsuavhengig og integrert krisesentertilbud vil bidra til kvalitet og likeverd i tilbudet til menn og deres barn, uten at det går på bekostning av tilbudet til kvinnene og deres barn.»

Søknaden ble vurdert av Barne- og familiedepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). KMD godkjente søknaden og stadfestet vedtekter for forsøket i en forskrift med hjemmel i forsøksloven § 5 og delegeringsvedtak 11. desember 1993 nr. 1050. Departementene merket seg at Romerike Krisesenter forventet at «[...] forsøket vil gjøre tilbudet for menn og deres barn bedre, uten at det går utover tilbudet til kvinnene. Det legges til grunn at kvinners eventuelle behov for et kjønnsdelt krisesentertilbud vil bli ivare tatt under forsøket.» (Brev fra KMD til RKS 11.10.2021).

Forskriften trådte i kraft umiddelbart, og RKS kunne gå i gang med forsøket.¹¹

Oppsummerende ser vi dermed at de sentrale argumentene for prøveprosjektet med et felles botilbud for kvinner og menn på Romerike Krisesenter er at slik mannsavdelingen var utformet da botilbudet var atskilt, ikke ga et likeverdig tilbud til menn og barn. Ved å etablere et felles botilbud ønsker man å styrke krisesentertilbudet særlig for menn og barn, men også for andre brukergrupper enn kvinner som er utsatt for partnervold, som seksuelle minoriteter og grupper som utsettes for vold fra andre familiemedlemmer. Vi ser dermed at argumentasjonen er knyttet til både hvordan de fysiske rammebetingelsene for menn var da botilbudet var atskilt, og til et syn om at voldsutsatte, uavhengig av kjønn, har de samme behovene, og at et felles botilbud vil kunne bidra til å styrke krisesentertilbudet til alle grupper voldsutsatte.

Det er imidlertid ikke slik at hensynet til kvinners situasjon er helt utelatt som begrunnelse for prøveprosjektet. RKS mener at også situasjonen til voldsutsatte kvinner kan styrkes gjennom det felles botilbudet, ved at de ved å bo sammen med menn i det felles botilbudet kan erfare at menn kan være voldsutsatte, og i tillegg gode omsorgspersoner for sine barn. Dette kan bidra til å dempe angst og utrygghet for menn hos kvinner som har vært utsatt for vold fra en mannlig

¹¹ Det er imidlertid viktig å påpeke at felles botilbud ble praktisert også før dette. På grunn av covid-19-pandemien ble mannsavdelingen fra mars 2020 tatt i bruk som karanteneareal for de som var smittet av covid. Disse forholdene bidro til at det ble en litt «flytende overgang» da prøveprosjektet startet opp. Prøveprosjektet har imidlertid ført til etablering av flere rutiner og nye arbeidsformer, slik at vår evaluering kun omhandler perioden fra da prøveprosjektet formelt ble godkjent.

partner. Et felles botilbud vil også kunne styrke situasjonen for barn som kommer til krisesenteret med mor, ved at barna opplever at menn blir møtt på lik linje med kvinner på krisesenteret, og at de ikke skilles ut til en egen avdeling på krisesenteret.

Et viktig spørsmål er så hvordan det felles botilbudet er utformet. Hvordan er det tilrettelagt, og er det tatt hensyn til grupper som kan finne det utfordrende å bo i et felles botilbud, det være seg kvinner eller menn? Dette er tema i det følgende.

6.4 Utformingen av det felles botilbudet

RKS har totalt 16 beboerrom med 62 sengeplasser. Alle rom har eget bad, og de er alle innredet slik at rommene er egnet for barnefamilier. Senteret har flere fellesområder, som kjøkken, stuer, leke- og hobbyrom for barn og andre fellesarealer. Senteret har også et uteareal med diverse fasiliteter, som lekeapparater for barn og sittegrupper for voksne.

Med opprettelsen av prøveprosjektet er det slik at menn, kvinner og barn bor sammen, side ved side, i egne rom. Inngangen til krisesenteret er også blitt felles for kvinner og menn. Enslige og brukere med barn har fremdeles separate etasjer, dette er imidlertid ikke koblet til kjønn, men til om brukeren er i følge med barn eller ikke. Alle, både menn, kvinner og barn, har tilgang til og kan benytte de samme fellesarealene, som kjøkken, stuer, leke- og hobbyrom for barn og andre fellesarealer. De ansattes kontorer, møterom osv. er plassert på samme sted som da tilbudet var delt (tidligere i kvinneavdelingen), kontorene ligger i en egen avdeling atskilt fra beboeravdelingen. Ved at menn og barn som kommer med fedre, nå ikke er skilt ut til en egen avdeling, har menn, kvinner og barn samme fysiske tilgang til de ansattes kontorer.

Den tidligere mannsavdelingen er gjort om til det som nå betegnes som avdeling med skjermet botilbud. Vi kommer tilbake til en nærmere beskrivelse av denne nedenfor.

Bygget er fysisk sikret ved at tilgangen til krisesenterområdet er avsperrert med en utvendig port hvor man må ringe på for å slippes inn av de ansatte, som åpner porten elektronisk. Ved ytterdøren må man ringe på igjen, da kommer man inn i en sluseordning, og de ansatte regulerer den videre tilgangen inn i bygget. Ytterdøren må være låst før det er mulig å åpne døren videre inn til senteret. I slusen kommuniserer man med de ansatte gjennom et vindu inn til vaktrommet. Området og inngangspartiet er også kameraovervåket, og de ansatte kan følge med på kameraene på vaktrommet.

Krisesenterets adresse er ikke tilgjengelig på senterets nettsider, bortsett fra at det opplyses om at det ligger sentralt på Skedsmokorset, og at det er lett tilgjengelig med bil eller buss.

Beboerne har selv ansvar for å styre sin egen hverdag når de er på krisesenteret, og de er ansvarlige for å kjøpe og lage egen mat. I RKS' faglige plattform heter det også at krisesenterets personale «[...] er tilgjengelige ved behov, men fører ikke kontinuerlig tilsyn med beboerne.»

Ved våre besøk var det stille i felleslokalene. Dette har nok sammenheng med at vi stort sett var på senteret på dagtid/ettermiddagstid, og da var flere beboere på jobb eller skole, noen oppholdt seg også på rommene sine. De ansatte på sin side oppholdt seg mye i kontorlandskapet der de har sine arbeidsplasser, og de var i mindre grad ute i fellesområdene. Beboerne måtte banke på kontordelen for å få kontakt med de ansatte. Det at de ansatte var mye på kontoret, begrunnes med at det nå er mye administrativt arbeid knyttet til den enkelte beboer, dette kommer vil tilbake til i neste kapittel.

Et sentralt spørsmål i det videre er om RKS har utarbeidet særlige rutiner for det felles botilbudet, og hva disse rutinene i så fall innebærer. Det er også viktig å undersøke om det både i rutinebeskrivelser og i den fysiske utformingen av tilbudet er tatt høyde for at beboere, både kvinner og menn, kan oppleve det vanskelig eller uaktuelt å bo i et felles botilbud, og om det er rutiner for hvordan man eventuelt skal løse dette.

I det følgende skal vi vise at RKS har utarbeidet rutinebeskrivelser for det felles botilbudet. Som nevnt har RKS også opprettet en avdeling med skjermet botilbud. I det følgende skal vi presentere disse tiltakene nærmere.

6.5 Avdeling med skjermet botilbud

Med opprettelsen av det felles botilbudet har RKS etablert en avdeling med skjermet botilbud. Dette er den tidligere mannsavdelingen. RKS begrunner opprettelsen av denne avdelingen med henvisning til krisesenterloven § 3, som pålegger kommunene «så langt råd er» å sørge for individuell tilrettelegging av tilbudet.

RKS har utarbeidet en egen rutine for bruk av avdelingen med skjermet botilbud. Ifølge rutinen har RKS «[...] med et integrert krisesenter, muligheten til å tilby personer som har behov for det, et mer skjermet botilbud under et opphold på krisesenteret».

Ifølge rutinen kan de ansatte vurdere skjermet avdeling for følgende beboere, vi siterer fra rutinen:

1. Beboere som selv ønsker skjermet avdeling av ulike årsaker. Dette kan inkludere:
 - Barn eller voksne med spesielle behov
 - Beboere som av traumerelaterte årsaker ikke kan bo i bofellesskapet
 - Beboere som ikke føler seg trygge i bofellesskapet

- Beboere med psykiske lidelser som har et behov for å kunne trekke seg tilbake
- 2. Beboere som personalet vurderer vil fungere dårlig i integrert avdeling, eller som har en fremtoning eller atferd som kan skape utrygghet for andre beboere.

Ved ankomst eller ved henvendelse skal ansatte på vakt vurdere om personen eller familien har behov for skjermet boopphold. Dette skal gjøres allerede fra første natt. Dersom det underveis i oppholdet fremkommer behov for skjermet botilbud, gjøres vurderingen av beboernes kontaktpersoner. Når det er flere beboere som har behov for å bo i den skjermede avdelingen, skal det gjøres en vurdering av hvilke beboere som skal prioriteres.

Avdelingen kan benyttes på ulike måter. Avdelingen kan enten benyttes som et skjermet bofellesskap med to soverom med låste dører mot den felles avdelingen, eller som et skjermet bofellesskap med ett soverom, med låst dør mot den felles avdelingen. Andre beboere har ikke adgang når avdelingen er benyttet på denne måten. For å komme til det felles botilbudet og oppsøke personalet må beboerne i det skjermede botilbudet gå ut og inn via hoveddøren – slik mannsavdelingen fungerte da botilbudet var separat.

Avdelingen kan imidlertid også benyttes som delvis skjermet botilbud med ett soverom og med åpne dører mot den felles avdelingen. Når avdelingen benyttes som delvis skjermet botilbud, benytter beboerne samme inngangs- og utgangsdør som de øvrige beboerne (døren med sluse), og de har tilgang til hele krisesenteret, på samme måte som de øvrige beboerne. Andre beboere har tilgang til det delvis skjermede botilbudet dersom beboeren slipper dem inn, slik som på de øvrige beboerrommene.

Vi ser opprettelsen av denne avdelingen med skjermet botilbud som viktig for vurderingen av om det felles botilbudet gir et likeverdig tilbud til alle brukergrupper ved senteret. Det er verdt å merke seg at når avdelingen benyttes som helt skjermet botilbud, er beboerne der underlagt de samme begrensningene som menn var da avdelingen var benyttet som botilbud for menn. Beboerne vil heller ikke ha tilgang til fellesarealene på krisesenteret. Vi skal komme tilbake til en diskusjon av dette skjermede botilbudet avslutningsvis i rapporten.

6.6 Rutiner for håndtering av ulike hendelser

RKS har også utarbeidet en rutinebeskrivelse for håndtering av ulike hendelser på krisesenteret. Her gis blant annet en nærmere utdyping av hvilke beboere og hvilke situasjoner som kan være aktuelle for det skjermede botilbudet. Rutinen tar for seg seks ulike situasjoner som kan oppstå når botilbudet er felles:

«Noen opplever det utfordrende at tilbudet er til alle kjønn og kjønnsidentiteter»

Hvis personalet blir oppmerksomme på at noen opplever det utfordrende med et felles botilbud, skal dette følges opp så snart det er hensiktsmessig. Det skal vurderes om dette bør gjøres raskt av de ansatte på jobb, eller om det er mer hensiktsmessig at det gjøres senere av kontaktpersonene til vedkommende. Ifølge rutinen er det erfaringsmessig små tiltak som skal til for å redusere ubehaget til beboeren. De ansatte skal undersøke hva det handler om, og hvordan man kan forebygge eller legge til rette for at vedkommende kan fungere i det integrerte botilbudet. Eventuelt skal det vurderes om det er aktuelt å gi et mer skjermet botilbud, enten ved bruk av avdelingen med skjermet botilbud eller ved å flytte til et annet krisesenter.

«Stigmatiserende holdninger til menn som bor på senteret»

Hvis stigmatiserende holdninger mot menn som bor på senteret, oppstår, skal dette

[...] forebygges ved at det i ankomstsamtalen informeres om at RKS har tilbud til mennesker med alle kjønn og kjønnsidentiteter, og at alle på RKS er utsatt for vold i nære relasjoner. Hvis personalet blir oppmerksomme på uheldige holdninger blant beboer(-e), skal den som blir bevisst dette, snarest mulig ha dialog med den/de aktuelle beboerne, hvor målet er å normalisere at alle mennesker utsettes for vold i nære relasjoner, at alle gis det samme tilbudet på RKS, og at alle skal respekteres og inkluderes i fellesskapet uavhengig av kjønn.

«Å være mann på krisesenter»

«Å være mann på krisesenter» er et tredje punkt som tas opp i rutinen for håndtering av ulike hendelser. I rutinen heter det at det kan være krevende å være mann på krisesenter, særlig om det er få menn på senteret samtidig. Dersom det bor få menn på senteret samtidig, eller man oppfatter at det kan være utfordrende for menn som bor der, heter det i rutinen at det er «[...] ønskelig at personalet er mer i miljøet og har fokus på felles aktiviteter og å skape et hyggelig miljø.»

«Tette uheldige vennskap og nye kjæresteforhold blant beboere»

I rutinen heter det at det å få tette relasjoner på krisesenter kan være utfordrende, både for den enkelte bruker og for miljøet i bofellesskapet. Dette skal håndteres på følgende måte:

Oppdager man slike uheldige relasjoner tas dette opp med beboer av kontaktpersoner, det gis veiledning, og sammen søker man å finne gode løsninger på situasjonen.

Det er som hovedregel ikke tillatt at beboere deler rom – slike vurderinger kan unntaksvis gjøres av aktuelle beboeres miniteam sammen. Dokumenter vurderingen i begge brukernes arbeidsplaner, og gi informasjon til andre ansatte gjennom beboernes journal og overlapping.

«Beboer utsettes for vold eller overgrep / påstår h*n utsettes for vold eller overgrep»

At beboer utsettes, eller påstår h*n utsettes, for vold eller overgrep, er hendelser som ifølge rutinen skal håndteres på følgende måte:

Tilby den som sier h*n er utsatt for vold eller overgrep å bo på avdelingen med skjermet botilbud, slik at h*n slipper å møte på den som evt. har utsatt vedkommende for vold eller overgrep. Dette skal prioriteres når man vurderer hvem som skal bo i avdelingen med skjermet botilbud.

Både den som er utsatt og den som har utøvd vold eller overgrep, skal følges opp av personalet. Husk at vi ikke skal ta stilling til hva som er sannheten, men vi skal følge opp reaksjonene til vedkommende og sørge for at botilbudet er trygt for alle beboere. Vurdering av om de involverte skal fortsette å bo på RKS, vurderes sammen med fagledere eller daglig leder.

Dersom påstanden gjelder en ansatt på RKS, skal daglig leder og HR-leder kontaktes snarest. De vurderer videre kontakt med politi og bedriftshelse-tjeneste, og har samtidig fokus på ivaretagelse av den ansatte.

«Konflikter/uønskede hendelser på RKS»

I rutinen gis følgende eksempler på uønskede hendelser på RKS: «Beboer utagerer, AVU¹² oppsøker RKS, vold mellom brukere eller mot personalet.» Slike hendelser skal håndteres på følgende måte: «Hendelser forebygges ved konfliktdepende kommunikasjon og konfliktdepende atferd, oppmerksomhet på tidlige signaler og ta tak i situasjoner tidlig. Benytt alarmknappen på telefonen for bistand fra kollegaer, eller ring politiet ved behov.»

Gjennom denne rutinebeskrivelsen ser vi hva man ser for seg av ulike hendelser som kan oppstå i det felles botilbudet, og hvilke tiltak som skal iverksettes. I rutinen er det tatt spesielt hensyn til hendelser menn kan utsettes for i det felles botilbudet, for eksempel stigmatiserende holdninger. Vi ser at tiltakene varierer, alt fra at de ansatte veileder beboeren, at de ansatte deltar mer i fellesmiljøet, at man benytter avdeling for skjermet botilbud, og til i siste instans: overflytting til et annet krisesenter. Dette gjelder dersom en beboer opplever det utfordrende at tilbudet er til «alle kjønn og kjønnsidentiteter». I rutinebeskrivelsen har dermed RKS tatt høyde for at det er beboere som kan oppleve det krevende å bo i et felles botilbud. Vi ser her at et alternativ enten er bruk av skjermet botilbud eller også flytting til et annet krisesenter.

12 AVU er en forkortelse for antatt voldsutøver – vi beskriver dette nærmere nedenfor.

En siste rutine som er utarbeidet i forbindelse med etableringen av det felles botilbudet, er:

«Rutine for å forhindre at både voldsutøver og voldsutsatt får tilbud fra RKS». Det vil si at RKS ikke samtidig gir botilbud til beboerens antatte voldsutøver (AVU).¹³ I rutinebeskrivelsen heter det at formålet med rutinen er å gi beboerne på krisesenteret et trygt botilbud, hvor RKS ikke samtidig gir botilbud til beboerens antatte voldsutøver (AVU). Rutinen beskrives slik:

Før den voldsutsatte eventuelt tilbys botilbud eller videre dagoppfølging, skal den ansatte kartlegge navnene til de antatte voldsutøverne. Navnet(-ene) skal søkes opp i systemet Visma Sikker Sak¹⁴, og filtre skal fjernes, slik at både passive og aktive saker kommer opp, og slik at alle i personregisteret kommer opp, ikke bare hovedpersoner. Dersom vedkommende er AVU til en eksisterende beboer, kan ikke vedkommende tilbys boopphold på RKS. Dersom vedkommende er i behov av beskyttet botilbud, må et annet krisesenter kontaktes. Dersom en beboer har økt trusselbilde fra hele nettverk, mennesker med samme landbakgrunn eller liknende, skal dette følges opp særskilt. For å sikre at alle ansatte er informert om situasjonen, skal det noteres i overlapping, og det skal henges opp synlig farget magnet på en tavle i de ansattes kontorlandskap. De ansatte skal ha særlig søkelys på brukerne hvor det er synlig farget magnet på tavlen.

I rutinen vises det også til at veilederen for krisesentrene (Bufdir, 2015) gir brukerne rett til å være anonyme overfor andre brukere og ansatte, mens leder skal vite hvem som oppholder seg på krisesenteret. I rutinen heter det at dersom en bruker ber om å være anonym, kan inntak kun gjøres på hverdager i ordinær arbeidstid og i samarbeid med daglig leder. Det er da daglig leder som må sørge for kontroll av AVU i personregisteret.

Som et siste punkt i rutinen tas det opp hva som skal gjøres dersom en beboer oppgir at en annen beboer er til fare for deres sikkerhet, enten ved ankomst eller utover i oppholdet. Personalet må da ha dialog med beboeren, for å få utdypende informasjon om situasjonen. Dersom den andre beboeren anses å utgjøre en akutt fare, må utkastelse vurderes, eventuelt flytting til et annet krisesenter. Avdelingen for skjermet botilbud kan benyttes, men det må

13 «AVU – antatt voldsutøver» er et interessant begrep. I intervjuer med oss sier ledelsen for RKS at de tidligere brukte begrepet «voldsutøver». Men så var de ansatte innkalt som vitner i rettssaker, og de opplevde å få reaksjoner fra rettens aktører på bruken av dette begrepet. De opplevde å bli spurt om hvordan de kunne vite at vedkommende var voldsutøver når det ikke forelå noen fallende dom. Dermed har RKS landet på å bruke begrepet «antatt voldsutøver» i sine rutinebeskrivelser. RKS mener at dette også har noe for seg ved at språk former tankesettet vårt, og at man på RKS ikke sitter på sannheten, «vi sitter på en fortelling», slik en ansatt formidler det. Bruk av begrepet «AVU» reflekterer at dette er den voldsutsattes fortelling om volden, ikke en sannhet om hva som har skjedd, slik RKS formidler det til oss.

14 Visma Sikker Sak er et elektronisk saksbehandlingssystem og er utarbeidet for virksomheter med saksbehandling av sensitiv karakter, uten et eget journalsystem.

vurderes om det er hensiktsmessig, ettersom det på dette tidspunktet allerede er kjent at beboer oppholder seg på senteret.

Vi ser at med denne rutinen er det innført forholdsregler som skal sikre at RKS ikke samtidig gir et tilbud til en beboers voldsutøver. Vi ser at rutinen forutsetter at voldsutøveren oppgir sitt riktige navn – rutinen vil ikke kunne forhindre at en voldsutøver under dekke av falskt navn kan komme seg inn på senteret. I neste kapittel skal vi vise ytterligere måter RKS arbeider på med å ivareta sikkerheten i det felles botilbudet. Vi ser ellers at dersom det oppstår faresituasjoner inne på krisesenteret, skisseres også her bruk av avdeling for skjermet botilbud som løsning, alternativt overflytting til et annet krisesenter eller utkastelse.

Som en siste rutine for å ivareta beboernes sikkerhet må beboerne registrere seg når de går ut av krisesenteret, og varsle om når de antas å være tilbake. Dersom de ikke returnerer til oppgitt tid, skal de ansatte etterlyse dem. Som hovedregel skal brukerne være tilbake på senteret innen klokka 23 hvis ikke annet er særskilt avtalt.

6.7 Sammenfatning

I dette kapittelet har vi redegjort for bakgrunnen for opprettelsen av prøveprosjektet om felles botilbud på Romerike Krisesenter. Vi har sett at prosjektet på den ene siden bygger på at tilbudet til menn og barn, slik det var utformet da botilbudet var atskilt, ble sett som et dårlig tilbud og ikke likeverdig med tilbudet til kvinner og kvinners barn. Prosjektet begrunnes også med en kjønnsnøytral forståelse av vold i nære relasjoner, som innebærer at vold i nære relasjoner ikke bare rammer kvinner utsatt for vold fra en mannlig partner. Prosjektet tar sikte på å styrke krisesentertilbudet særlig til menn og barn, men også andre grupper, som kjønnsminoriteter og seksuelle minoriteter.

Gjennom utforming av rutinebeskrivelser, samt opprettelse av en avdeling med skjermet botilbud, har RKS gjort spesielle tilpasninger for at det felles botilbudet skal være likeverdig, trygt og tilgjengelig for samtlige beboere. Et annet interessant trekk ved rutinebeskrivelsene er hvordan krevende situasjoner som kan oppstå, skal løses enten gjennom å overføre beboere til avdeling med skjermet botilbud eller gjennom flytting til et annet krisesenter. Dette peker mot at et felles botilbud ikke nødvendigvis er egnet for alle beboergrupper, og man er avhengig av andre tilbud for at disse beboerne skal bli ivaretatt, som den skjermede avdelingen eller et annet krisesenter.

Spørsmålet er så hvordan det felles botilbudet fungerer i praksis, om det gir et likeverdig tilbud til menn, kvinner og barn, om det har vært utfordrende hendelser, og i så fall hvordan disse har vært håndtert. Ikke minst er det viktig å få kunnskap om hvordan både ansatte og beboere vurderer kvaliteten og tryggheten i tilbudet. Vi starter med de ansattes erfaringer.

7 Felles botilbud: ansattes erfaringer

Hvordan vurderer de ansatte det felles botilbudet? I hvilken grad mener de at det felles botilbudet har bedret tilbudet til kvinner, menn og barn? Og hvordan tilrettelegger de tilbudet i det daglige, hvordan håndterer de brukernes behov for trygghet og sikkerhet? Erfarer de ansatte at det felles botilbudet gir et likeverdig tilbud til alle beboergrupper? Dette er temaer vi skal belyse i dette kapittelet. Datagrunnlaget er de individuelle intervjuene og gruppeintervjuene med de ansatte.

Intervjuene med de ansatte ved RKS viser at de ansatte er samstemte om at det felles botilbudet har gitt et bedre tilbud til menn, kvinner og barn. Gjennomgående viser intervjuene at de ansatte opplever at det felles botilbudet gir et likeverdig tilbud til kvinner, menn og barn, og de argumenterer sterkt for at krisesenteret også i fortsettelsen skal være organisert på denne måten. Som en ansatt sier: «Nøkkelerfaringen er at vi opplever at dette fungerer veldig godt, og jeg håper at vi kan fortsette.» De ansatte opplever også at det integrerte botilbudet har bidratt til å utjevne forskjellene i tilbudet til kvinner og menn. En ansatt sier: «Fordelene er at nå får begge kjønn og barna de samme mulighetene, og de får det samme tilbudet.»

De ansatte mener dermed at det felles botilbudet har styrket situasjonen for alle beboere på senteret, både menn og kvinner og kanskje særlig barn. Ved at alle barn har tilgang til de samme leke- og hobbyarealene, samt at menns barn ikke skilles ut til den egne mannsavdelingen slik det var da botilbudet var separat, ivaretas en viktig intensjon med prøveprosjektet: styrking av krisesenterets botilbud for barn som kommer til senteret, uavhengig av om de kommer med mor eller far.

Vi ser også de ansattes engasjement og tilfredshet med prøveprosjektet når de i intervjuene fremhever hvor bekymret de er for at prosjektet må avsluttes når prøveperioden er over, og at det felles botilbudet kanskje ikke blir permanent. Noen sier det så sterkt som at de da vurderer om de vil fortsette i jobben ved krisesenteret.

Det er imidlertid nyanser i bildet. Når vi i det følgende presenterer utfordringer ved det felles botilbudet slik de ansatte formidler dem, er det viktig å se dette i lys av hovedmønsteret: at de ansatte i all hovedsak mener at det felles botilbudet gir et likeverdig tilbud til alle beboergrupper. For evalueringens formål er det imidlertid viktig å fremheve utfordrende hendelser og løsninger i det felles botilbudet som ikke er typiske, men som kan bidra til å belyse risikopunkter. Dette igjen gir oss grunnlag for en helhetlig vurdering av om det felles botilbudet gir et likeverdig tilbud til alle beboergrupper på krisesenteret.

7.1 Konsekvenser for menn

Overordnet mener de ansatte at det felles botilbudet har gitt et bedre tilbud til menn. Det at menn ikke lenger bor i en separat boenhet, har gitt menn de samme fysiske rammebetingelsene ved krisesenteret som kvinnelige beboere, noe som gir mennene et tilbud som er likt tilbudet til kvinnene. De ansatte mener også at det felles botilbudet gir mulighet for bedre oppfølging av de mannlige beboerne, slik en ansatt formidler det: «Det handler om inkludering av alle og at det fysiske botilbudet er likt for menn og kvinner. Menn har også fått en større nærhet til de ansatte, på en annen måte enn når de var i det separate botilbudet.»

De ansatte erfarer også at det er enklere å få etablert en relasjon med de mannlige beboerne ved at de nå treffes i gangene på krisesenteret, og man kan slå av en prat. Dette erfarer de ansatte som noe helt annet enn da de måtte gå inn til mannsavdelingen da botilbudet var separat – da måtte kontakten være mer planlagt. Menns terskel for å ta kontakt oppleves også som lavere når personalet er mer tilgjengelig i det felles botilbudet.

Det er imidlertid nyanser i bildet. De ansatte fremhever at et felles botilbud ikke ubetinget gir et bedre tilbud til menn. Menn er i mindretall på senteret, og det kan føre til at menn blir isolerte også i et felles botilbud. En ansatt beskriver det slik:

Noen menn er jo veldig utadvendte og snakker mye og bryr seg kanskje ikke så mye når det bare er kvinner som sitter på stua. Men så har vi også menn som er mer tilbaketrukne som personer, og da er det ikke like lett å involvere seg. Og da kan det fort bli litt vanskelig. Det kan skje at damene lager mat sammen og prater, og hvis det kommer inn en mann som ikke tør å ta plass og er litt forsiktig, så blir ikke han inkludert i miljøet. Så da blir det til at du må sette deg på rommet ditt, og du blir isolert i det felles botilbudet også. Så det kan potensielt være en negativ side ved å være så i mindretall. For du er virkelig i mindretall som mann her.

De ansatte har også formidlet erfaringer med at menn har opplevd det ubehagelig å være i et fellesskap der det er kun kvinner, og at de av den grunn har oppholdt seg mye for seg selv. Vi har også fått formidlet at noen menn for eksempel ikke har inntatt måltider i fellesskapet, men har tatt med seg maten på rommet sitt for å spise der. Andre har ventet med å lage seg mat til om kvelden, når det ikke er kvinner på kjøkkenet.

Det felles botilbudet kan være enklere for menn som har med seg barn, enn for enslige menn, slik en ansatt formidler det. Menn med barn kan lettere bli inkludert i et fellesskap når de møter andre beboere på lekerommet, barna leker sammen, og man kan knytte noen bånd.

De ansatte peker også på at en utfordring kan være at menn kan få uønsket oppmerksomhet i det felles botilbudet. Vi har fått referert en slik hendelse, der en mannlig beboer var utsatt for uønsket oppmerksomhet fra en kvinne.

Kvinnen hadde personlighetsproblematikk og hadde vært flørtete mot mannen som var på senteret. Flere ansatte formidler at han hadde syntes det var svært ubehagelig, han var forsiktig og beskjeden. En ansatt sier om dette:

Det er klart, for en mann som kommer hit for å få et beskytta botilbud, og med alle de tingene han står i fra før, så er det en utfordring, selvfølgelig. Det kan være vanskelig for en del menn at de kan få en del oppmerksomhet som ikke nødvendigvis er ønsket.

Dette viser at når det gjelder konsekvenser av det felles botilbudet for menn, har de fått de samme fysiske rammebetingelsene som kvinner. Ved at botilbudet er fysisk tilrettelagt på samme måte som for kvinner, gir dette menn et fysisk likeverdig tilbud. Mennene har beboerrom som er utformet likt som kvinners beboerrom, de har tilgang til de samme fellesarealene, og de har samme tilgang til de ansatte som det de kvinnelige beboerne har. Dette har bedret tilgangen til hjelp og oppfølging fra de ansatte.

Det er imidlertid slik at fysisk tilrettelegging ikke nødvendigvis løser alle utfordringer knyttet til menns opphold på krisesenter. Slik de ansatte formidler det, kan nye utfordringer oppstå. Menn er i klart mindretall på senteret, og det å være enkeltstående mann i et kvinnefellesskap kan for noen menn oppleves krevende. Dette kan føre til at menn isolerer seg i det felles botilbudet, slik situasjonen var for menn da botilbudet var atskilt. Det er imidlertid en annen form for isolasjon enn det som var tilfellet i det atskilte botilbudet, der menn var i en egen avlåst avdeling. Likevel viser dette at det å løse menns utfordringer på krisesenter ved å opprette et felles botilbud ikke nødvendigvis er ukomplisert og rett frem.

7.2 Konsekvenser for kvinner

Som vi har vist tidligere: I søknaden til Bufdir om godkjenning av prøveprosjektet forventet RKS at det felles botilbudet ikke ville føre til at tilbudet til kvinner ble forringet. Dette var også en forutsetning for at prøveprosjektet med felles botilbud ble godkjent. I det følgende skal vi vise hvilke konsekvenser de ansatte erfarer at det felles botilbudet har hatt for kvinner.

I hovedsak finner vi at de ansatte mener at det felles botilbudet ikke har påvirket tilbudet til kvinner negativt. Enkelte opplever også at det felles botilbudet kan ha styrket tilbudet til kvinner. Ved å omgås menn på senteret får kvinner lære og erfare at menn kan være noe annet enn voldsutøvere. En ansatt sier: «Det er veldig positivt for kvinner å omgås menn og få se at menn kan være gode personer. At de får normalisert de relasjonene. At det går an å være med menn på en positiv måte.» De ansatte mener også at det felles botilbudet kan bidra til at kvinners barn som har vært utsatt for mannlig voldsutøver, får erfare at menn kan ha andre roller, som voldsutsatte og som omsorgsutøvere. Dette kan trygge og bedre barns relasjon til menn.

Men også her er det nyanser. For det første har de ansatte erfart at kvinnelige beboere har reagert på at det også bor menn på senteret. Slik de ansatte formidler det, har det vært tilfeller der kvinnelige brukere har vært forundret over at det er mannlige brukere på senteret, og at menn kan være utsatt for vold. En ansatt forteller:

De har spurt meg om det er sant at menn kan bli utsatt for vold. Og da pleier jeg å si at «jo – det er akkurat likt som for kvinner». Og så sier de at mennene er jo mye sterkere? Da tror de at vold i nære relasjoner bare er fysisk vold. Og så er det flere som tenker at det bare er menn som utsetter folk for vold. Men det stemmer jo ikke.

Det at det kommer overraskende på kvinner at det også bor menn på senteret, ser ut til å ha sammenheng med at krisesenteret i varierende grad informerer beboerne om at botilbudet er felles for kvinner og menn. Mens enkelte ansatte hevder at det å informere beboerne er rutine, fremstår ikke praksisen ved senteret som entydig. En ansatt forteller at hun gjør en skjønnsmessig vurdering i det enkelte tilfellet om det skal opplyses eksplisitt om at botilbudet er felles. Momenter som taler for å informere, er om brukeren har vært på senteret tidligere og dermed kan lure på dette, eller om vedkommende har en historikk hvor den ansatte tenker at dette kan være en opplysning brukeren ønsker å ha ved ankomst.

De fleste ansatte sier imidlertid at de ikke informerer om at botilbudet er felles. En ansatt sier:

Jeg har aldri informert om det. Det er bare en helt naturlig greie. Og hvorfor skal vi snakke om det? De er brukere, og de er ikke kjønn. Men hvis noen spør, informerer jeg selvfølgelig om at det er menn og damer her. Men vi skal ikke drive og skremme. Vi må på en måte lage en naturlig greie av det.

De ansatte opplevde også at det ble litt kunstig overfor beboerne når de informerte: «Vi forsøkte i starten, men vi opplevde at det ble litt kunstig, hvorfor sier du dette, liksom. Det var mer nyttig for brukerne å vite at de måtte lage maten sin selv.»

I hovedtrekk ser det ut til at det å ikke informere beboerne om at botilbudet er felles, er en praksis som har utviklet seg over tid. En ansatt sier:

Vi har jo diskutert mye i hvilken grad vi skal tematisere at botilbudet er felles, ved innflytting. Vi har funnet at det blir rart å si til brukeren at nå er du med på et forsøk, her bor kvinner og menn sammen – jeg tror det ville sette i gang en tankerekke. Så nå har vi landet på at vi ikke tematiserer det at botilbudet er felles, for det eksisterer ikke så mange institusjoner i samfunnet som er kjønnsdelte. Fengslene, noen rusinstitusjoner, er vel det eneste. Og jeg tenker da at vi er vant til at i de fleste andre situasjoner så er det felleskjønnet.

Vi har imidlertid fått referert enkelthendelser der det har vakt sterke negative reaksjoner hos kvinner som ikke har vært informert om at botilbudet er felles. En ansatt forteller om en kvinne som var utsatt for omfattende overgrep, og som reagerte sterkt når det kom en mannlig beboer til senteret. Den ansatte sier: «Hun ble retraumatisert når hun møtte en mannlig beboer i gangen, for hun visste ikke at det var menn her. Hun hadde bodd her en stund, og plutselig kom det en mann på inntak.»

Ifølge rutinen for håndtering av ulike hendelser skal de ansatte informere og veilede de kvinnelige brukerne som reagerer på at det er menn på senteret, for å øke forståelsen for menns situasjon. I dette tilfellet snakket kvinnens kontaktperson med henne, og de prøvde å finne en løsning. For kvinnen var løsningen tydelig, hun ville ha beskjed når det kom en ny mann: «Dette gjorde vi, og det var helt uproblematisk.»

Men vi har også fått referert enkelte eksempler på at det ikke har vært uproblematisk. Eksempelene gjelder enkelte kvinner som har vært utsatt for omfattende vold og seksuelle overgrep, og som ikke har maktet å bo i et felles botilbud, verken med kvinner eller menn. En løsning er da at beboeren tilbys plass i det skjermede botilbudet. En ansatt sier:

Vi har hatt kvinner som kommer hit, som kan ha blitt voldtatt så mye og ofte at de trenger å dusje flere ganger hver natt, og som ikke orker at det bor noen ved siden av seg, som ikke klarer mennesker – verken kvinner eller menn. Det kan vi nå tilrettelegge for ved å benytte den skjermede avdelingen. Denne avdelingen gir oss fleksibilitet i tilbudet.

Vi ser denne mekanismen, det å overflytte beboere som ikke ønsker eller makter et felles botilbud, til den skjermede avdelingen, som viktig for den helhetlige vurderingen av det felles botilbudet, og vi kommer tilbake til en diskusjon av dette i rapportens sluttkapittel.

Andre tiltak for å motvirke uheldige hendelser som kan oppstå i det felles botilbudet, er at de ansatte er mer i miljøet. De ansatte erfarer imidlertid at det kan være en utfordring, fordi de har mindre tid til det enn tidligere. De ansatte forteller at «de sitter mye foran PC», fordi det nå er krav til omfattende dokumentasjon rundt den enkelte bruker, som å skrive bekymringsmeldinger til barnevernet og svare på anmodninger fra politi og barnevern og andre instanser. I tillegg er det krav til at samtaler de har med beboerne, skal dokumenteres. Det kan også være møter for beboerne på kveldstid, som advokatmøter, som de ansatte deltar på. Hvordan beboerne opplever de ansattes tilstedeværelse i fellesmiljøet, kommer vi tilbake til i neste kapittel.

Ellers peker de ansatte også på beboernes ansvar for selv å skjerme seg mot utfordrende hendelser. Brukerne må gå på rommet når de trenger det, der kan man låse og være alene. Brukerne må heller ikke dele så mye av sin egen historie. En ansatt peker på at brukerne er på krisesenteret for å få beskyttelse,

og så skal de «[...] jo ta ansvar for sitt eget liv og være selvstendige når de drar ut herfra. De skal stå på egne ben.»

7.3 Konsekvenser for kvinner fra kjønnssegregerte samfunn

En sentral problemstilling i evalueringen er om implikasjonene av det felles botilbudet kan være forskjellige for ulike beboergrupper (f.eks. kvinner fra kjønnssegregerte samfunn, seksuelle minoriteter). Som tidligere nevnt har en høy andel av beboerne på RKS – som på andre krisesentre – minoritetsbakgrunn. Blant disse kan det være kvinner fra sterkt kjønnssegregerte samfunn – kvinner man kan tenke seg vil ha utfordringer med et felles botilbud, både under oppholdet og i etterkant – ved at de kan møte reaksjoner fra eget nærmiljø eller egen diaspora etter krisesenteroppholdet, ved at de har bodd på et krisesenter der det også har bodd menn. Et viktig spørsmål er dermed hvordan kvinner fra sterkt kjønnssegregerte samfunn ivaretas i det felles botilbudet, om det gjøres spesielle tilpasninger, og hva senteret foretar seg dersom kvinner fra disse gruppene ikke ønsker å være i det felles botilbudet.

I et gruppeintervju beskriver de ansatte beboergruppen på krisesenteret slik: «Det er en ganske høy prosent av de kvinnene som er her, som har vært utsatt for mye sosial kontroll. De har ikke fått lov til å utvikle seg her i Norge. Og ikke fått lov til å være verken i jobb eller på skole.» Manglende muligheter disse kvinnene har hatt til å gjøre seg kjent med og manøvrere i det norske samfunnet, gjør at de ansatte opplever dette som en gruppe som trenger mer hjelp, og som krever mer av de ansatte.

Når vi tar opp med de ansatte om de ser særlige utfordringer for denne gruppen kvinner i forbindelse med at botilbudet er felles, beskriver de ansatte også her ulike erfaringer. Noen stiller seg avvisende til at det er utfordringer, som en ansatt sier: «Jeg synes det er et veldig stort fokus på hvordan kvinner og særlig kvinner fra en annen kulturell bakgrunn opplever det felles botilbudet. Jeg synes vel kanskje ikke det er disse man trenger å ha mest fokus på, for det går veldig greit.» Flere trekker frem at de savner mer oppmerksomhet på voldsutsatte minoritetsmenn på krisesenteret, og at et felles botilbud kan senke terskelen for at disse oppsøker krisesenteret. De peker også på at med det felles botilbudet kan par som er utsatt for ulike former for æresvold av familien, være sammen på krisesenteret. Da botilbudet var atskilt for kvinner og menn, ga det disse parene et dårligere tilbud ved at de måtte bo hver for seg.

Enkelte ansatte har imidlertid erfart at det kan være krevende for noen minoritetskvinner å være i det felles botilbudet. Som en ansatt sier: «Hvis de har vært utsatt for mye sosial kontroll, strenge forhold, kan det å komme hit fort oppleves voldsomt. Vi har noen sårne tilfeller.» En ansatt ser utfordringer for kvinner som må dekke seg til hvis det er en mann utenfor familien til stede, og at de derfor må dekke seg til på krisesenteret. Som en ansatt sier:

Hvis en mann kommer inn på kjøkkenet, så må de løpe et annet sted og dekke seg til. De må hele tiden passe på at de ikke skal vise hud når det er menn til stede. Det er jo negativt, for da har de liksom ikke noe sted de kan være frie, annet enn inne på rommet sitt. Så det er litt utfordrende.

De ansatte viser også til enkelte tilfeller der minoritetskvinner har opplevd det så ubehagelig at botilbudet er felles, at de har reist til andre krisesentre. En ansatt forteller om enkelte slike erfaringer: «Jeg har ikke snakket direkte med noen, men jeg har hørt at det har skjedd ved noen anledninger, at noen har funnet andre alternativer fordi et felles botilbud har vært vanskelig.» Hun forteller om en minoritetskvinne som var på krisesenteret bare noen få dager. Hun hadde reagert sterkt på at det var en mann på kjøkkenet, og valgte å flytte til et annet krisesenter med separat botilbud. Det at hun flyttet, var ikke utelukkende på grunn av at det var en mann på senteret, det var også mange uoverensstemmelser rundt hygiene på kjøkkenet. Kvinnen hadde imidlertid formidlet at hun ikke stolte på menn, hun hadde vært utsatt for vold over lang tid, så hun opplevde det svært belastende å være i et botilbud der det også var menn.

Et spørsmål er imidlertid hvordan krisesenteret søker å motvirke at minoritetskvinner reiser fra krisesenteret, og hvordan tilbudet tilrettelegges dersom minoritetskvinner opplever det utfordrende å være i det felles botilbudet. Ett alternativ er, slik det er formidlet til oss, å ikke gjøre så mye. Dette er fordi et felles botilbud er noe kvinnene må akseptere og tilpasse seg. En ansatt sier: «Vi bor i Norge, ikke i xx, det er to forskjellige verdener. De må jo tilpasse seg. Det er utfordringer, men de må forholde seg til det, og de må bare godta det.»

Men ansatte påpeker også at det kan være så belastende for kvinner fra sterkt kjønnssegregerte samfunn å bo i det felles botilbudet at det er nødvendig å finne løsninger. Her fremmes den skjermede avdelingen som et alternativ. En ansatt sier:

Vi vet jo dette om hvordan kvinner som kommer til krisesentrene, blir sett på i enkelte miljøer. Og hvis man da finner ut i miljøet at det også bor menn på krisesenter ... De konsekvensene kan være veldig store, så den muligheten vi har for skjerming, tenker jeg er helt uvurderlig.

At det å bli flyttet til skjermet avdeling er valgt som løsning, kan bidra til å innfri vilkåret for innvilgelse av søknaden om forsøksprosjektet: Det ble forutsatt at kvinners eventuelle behov for et kjønnsdelt krisesentertilbud ville bli ivaretatt under forsøket. Den skjermede avdelingen kan nettopp ivareta dette formålet. Samtidig vil vi påpeke at den skjermede avdelingen kan fungere slik at brukerne der ikke har tilgang til fellesarealene på krisesenteret, og at de ikke har samme tilgang til de ansatte (slik det var da avdelingen var mannsavdeling). Bruk av den skjermede avdelingen kan derfor i realiteten føre til at enkelte grupper kvinner kan bli dårligere stilt på grunn av kjønn og eventuelt etnisitet og religion. Dette kommer vi tilbake til i rapportens avslutningskapittel.

7.4 Konsekvenser for beboernes sikkerhet

Et siste spørsmål vi skal ta opp i dette kapittelet, er de ansattes vurdering av om det felles botilbudet ivaretar brukernes trygghet og sikkerhet. Som vi har vist tidligere, er et viktig ankepunkt mot felles botilbud at en voldsutøver med betydelig motivasjon for å skade kan komme seg inn på senteret, for eksempel ved å utgi seg for å være voldsutsatt. Det er derfor av sentral betydning å vite hvordan de ansatte arbeider med å ivareta beboernes sikkerhet i det felles botilbudet.

I workshopen vi hadde med de ansatte, understreket de at sikkerhet er gjennomgående i alt arbeidet som gjøres ved krisesenteret. Som en sier: «Sikkerhetsarbeid er så i kjernen av alt arbeidet vi gjør». De ga også uttrykk for at det var vanskelig å forstå hvorfor sikkerhetsspørsmål ble koblet så sterkt til spørsmålet om felles botilbud. Vi oppfattet spørsmålene våre om sikkerhet som nesten provoserende på de ansatte, noe de forklarte til dels med at det i disse spørsmålene lå en underliggende antakelse om at de ansatte ikke ivaretok sikkerheten godt nok. Men det handlet også om at spørsmål om hvorvidt et integrert tilbud svekker sikkerheten for kvinner, var et spørsmål de mottok svært ofte. Samtidig opplevde de ikke denne påstanden som forskningsmessig underbygget i motsetning til forskning som viser at delt botilbud gir et dårligere tilbud til voldsutsatte menn. De ansatte viste også til at sikkerheten rundt felles botilbud ikke problematiseres på samme måte i andre institusjoner hvor kvinner og menn bor sammen, for eksempel i sykehus eller psykiatriske institusjoner.

Når det er sagt, arbeides det særskilt med å ivareta sikkerheten på senteret. Som nevnt har RKS utarbeidet flere rutiner for å sikre brukernes sikkerhet, i tillegg er det utarbeidet en egen rutine for å hindre at voldsutøver og voldsutsatt får opphold samtidig på krisesenteret. De ansatte får også opplæring i risiko- håndteringsverktøyet SARA – et verktøy som er særskilt utviklet for å vurdere risiko i saker om vold i nære relasjoner. De ansatte understreker at RKS aldri gir et botilbud uten å gjøre en grundig kartlegging først; man skal vite så mye som mulig før beboeren gis et botilbud, og det skal gjøres gode kartlegginger og risikovurderinger. De ansatte opplever også at deres fagkunnskap og erfaring gjør at en voldsutøver som forsøker å komme seg inn på krisesenteret, vil bli avslørt. En ansatt sier: «Jeg må jo si at jeg egentlig ikke er så redd for – mulig jeg burde være det – at noen menn skal komme hit for å utsette kvinner eller barn for noe, for jeg tenker at her er vi godt nok rustet personal- og kompetansemessig til at det er ivaretatt.»

Det vises også til rutinene på senteret, der de ansatte ved å kartlegge hvem som er den utsattes voldsutøver(e), fortrinnsvis med navn og fødselsdato på voldsutøver, vil kunne gå inn og sjekke i journalsystemet om det er en voldsutøver som henvender seg. Denne «matchingen i datasystemet» gjør at man mener å kunne avverge at utøveren gis et botilbud. I slike situasjoner må man imidlertid ikke avsløre at den voldsutsatte bor på senteret, og da må de ansatte

finne på en forklaring på at vedkommende ikke får et tilbud på senteret. «Veldig ofte lander vi da på at det er fullt», som en ansatt sier det.

Enkelte ansatte peker imidlertid på at det ikke er 100 prosent mulig å gardere seg mot at en voldsutøver kommer inn på senteret. Som en ansatt sier:

[...] vi klarer jo ikke på noen måte å avdekke, hvis det er din mann som er voldsutøver, du bor her, og din mann sender sin fetter. Det har vi ikke sjanse til å følge opp, hvis du da ikke har oppgitt fetteren. Da må vi håndtere det der og da. Men den situasjonen ville vi stått i uavhengig av om det var et kjønnsdelt eller felles botilbud. For i et kjønnsdelt botilbud kunne han sendt en tante, altså en kvinne.

Det er viktig å påpeke at vi ikke har fått formidlet at det i løpet av evalueringsperioden har hendt at en voldsutøver har forsøkt å ta seg inn på senteret under dekke av å være voldsutsatt. En ansatt sier også at det «[...] er ikke så mye folk som dukker opp på døren her. Det er mer brev og telefoner, og vi har jo noen utøvere som har ringt.»

Det vi imidlertid har fått referert, er hendelser der begge parter i en parrelasjon har hevdet at de er utsatt for vold (av hverandre), og begge har kontaktet krisesenteret. Dette stiller krisesenteret i en vanskelig situasjon – her kan det ikke gis opphold til begge i det felles botilbudet. Slik vi forstår det, håndteres slike saker ved at den ene parten henvises til et annet krisesenter.

Selv om de ansatte i liten grad vurderer at det er en risiko for at en voldsutøver skal komme seg inn på senteret, understreker de at krisesenteret må være rigget for denne typen situasjoner, de ansatte må være årvåkne, og de må kunne hankses med den trusselen forskjellige grupper av voldsutøvere kan utgjøre. En ansatt sier:

Det kan være veldig ulikt hvor stor trussel voldsutøveren utgjør når de voldsutsatte er her. Mange utsettes jo bare for vold når de er hjemme, eventuelt i forbindelse med alkohol, eller i forbindelse med at noe har skjedd. Mange voldsutøvere er ikke av den typen som vil oppsøke den voldsutsatte her. De vil ikke ta den risikoen, eller de har ikke den planmessigheten. Eller det er ikke den typen vold. Mens andre igjen lever jo i en kjemperisiko, ved at det er utspekulerte voldsutøvere som vil være på jakt etter dem, og som vil utgjøre en stor trussel. Vi har hatt en del saker hvor voldsutøvere er tilknyttet et større gjengmiljø. Og da må vi være litt mer på vakt.

RKS søker å håndtere høyrisikosakene ved å ha et tett samarbeid med politiet og i disse sakene få koblet på politiet så raskt som mulig. Den skjermede avdelingen ses også som et alternativ i høyrisikosakene. En ytterligere sikkerhetsforanstaltning RKS benytter i slike tilfeller, er overføring til et annet krisesenter.

7.5 Sammenfatning

Vi ser at slik de ansatte vurderer det felles botilbudet, gir det i all hovedsak et mer likeverdig tilbud til kvinner, menn og barn. Særlig menn og barn som kommer med far, har fått et styrket krisesentertilbud gjennom det felles botilbudet, men også kvinners situasjon er styrket. Det er imidlertid nyanser i bildet. Når det gjelder menn, er det ikke slik at et felles botilbud i form av fysisk tilrettelegging nødvendigvis løser alle utfordringer som oppsto i et atskilt botilbud. Også i et felles botilbud kan de bli isolerte fordi de er få. Når det gjelder kvinner, ser vi at de ansatte fremhever at kvinner som er utsatt for omfattende vold, herunder seksuell vold, samt minoritetskvinner fra sterkt kjønnssegregerte miljøer, kan oppleve utfordringer med det felles botilbudet, både under og etter oppholdet. Løsningen som lanseres for disse, kan være plassering i avdeling for skjermet botilbud eller overføring til et annet krisesenter som har atskilt botilbud for kvinner og menn.

Det legges stor vekt på å ivareta sikkerheten ved krisesenteret, og de ansatte formidler at sikkerhetsarbeid er i kjernen av alt arbeid de gjør i det felles botilbudet. Det har heller ikke vært hendelser som har utfordret sikkerheten i løpet av prosjektets prøveperiode. Det er imidlertid grunn til å tematisere at når det gjelder sikkerhetsarbeidet ved senteret, kan man etterspørre en større bevissthet om den grove og livstruende voldens kjønnsretning, der kvinner er mest utsatt for vold fra menn. Om dette kan skape blindsoner i sikkerhetsarbeidet, og dermed gjøre det felles botilbudet mer utrygt for kvinner, er spørsmål vi skal diskutere nærmere i rapportens avslutningskapittel. Men først skal vi se på hvordan beboerne på krisesenteret opplever og erfarer det felles botilbudet.

8 Felles botilbud: beboeres erfaringer

8.1 Innledning

I dette kapittelet belyser vi beboernes erfaringer med og betraktninger rundt et felles botilbud ved RKS. Datagrunnlaget er intervjuene med beboerne.

I tillegg trekker vi i noen grad veksler på svarene fra Romerikes beboerstudie (se kapittel 2). Her skal vi se nærmere på hva et slikt integrert botilbud betyr i praksis for kvinner, menn og barn på senteret, og vi ser nærmere på spørsmål som: Hvordan har beboerne opplevd det felles botilbudet? Hvordan har kvinner, menn og barn erfart det å bo på senteret? Påvirker et felles botilbud hvor mye beboerne oppholder seg i fellesarealene? Har et felles botilbud hatt konsekvenser for noen brukergrupper på spesielle måter? Vi er også opptatt av hvordan barna opplever å være i et bofellesskap med både menn og kvinner. Tidligere studier har som nevnt vist at barn av fedre som bor på krisesentre med et atskilt tilbud, ikke får et likeverdig tilbud som barn av mødre (Bakketeig et al., 2014; Bliksvær et al., 2019). Hvordan ser dette ut i et felles botilbud?

Beboernes trygghet og sikkerhet er særlig sentrale dimensjoner ved et felles botilbud. I kapittelet belyser vi derfor også om et felles botilbud påvirker beboernes opplevelse av krisesenteret som et trygt sted å være.

I tillegg til disse spørsmålene redegjør vi kort for beboernes erfaringer med den hjelpen de har fått. Dette berører spørsmålet om individuell tilrettelegging av tilbudet til beboerne som krisesenterloven pålegger kommunene å sikre – i dette tilfellet også når botilbudet er felles (jf. kapittel 4). Men før vi går inn på disse spørsmålene, skal vi se nærmere på om beboerne hadde kunnskap om at krisesenteret praktiserte et felles botilbud, før de kom til senteret, og i så fall om dette hadde noen betydning for å oppsøke senteret. Dette relaterer seg til spørsmålet om et felles botilbud kan innebære en hevet terskel for voldsutsatte med sikte på å oppsøke krisesenteret. Som tidligere nevnt var dette en bekymring knyttet til et felles, samlokalisert tilbud anført både i forskningen og i lovens forarbeider (Hennum, 2010; Ot.prp. nr. 96 (2008–2009)).

8.2 Medfører et integrert botilbud en høyere terskel?

Visste beboerne at krisesenteret hadde felles botilbud før de ankom?

Med få unntak oppgir de fleste beboerne, både kvinner og menn, at de ikke kjente til at botilbudet var felles, før de oppsøkte Romerike Krisesenter. En sier at hun var klar over at det også fantes krisesentertilbud til menn, men ikke at kvinner og menn bodde sammen på senteret. Flere sier imidlertid at de ikke hadde kunnskap om krisesenteret før de kom dit – både kvinnelige og mannlige beboere. En mannlig beboer sier at han ikke ante at krisesenteret eksisterte, og

«i hvert fall ikke for menn». Dette kan tilsi at krisesentertilbudet ikke er allment kjent for voldsutsatte generelt og enda mindre for menn som voldsutsatte. Samtidig har man sett en betydelig økning av menn på krisesentrene på landsbasis, noe som kan tyde på at dette er i endring. Krisesentertilbudet til menn kan også ha blitt bedre kjent hos andre tjenester, noe som kan føre til at disse i større grad henviser voldsutsatte menn til krisesentrene.

Noen av beboerne, både menn og kvinner, hadde imidlertid erfaring med Romerike Krisesenter fra tidligere, men også fra andre sentre. Disse hadde da bodd på Romerike Krisesenter mens botilbudet var samlokalisert, men fysisk atskilt.

At mange ikke kjente til at botilbudet var felles, er kanskje ikke overraskende da det i beskrivelsen av senteret på senterets nettsider ikke er opplyst at botilbudet er felles for kvinner og menn. Tilbudet er som nevnt i kapittel 6 presentert slik at krisesenteret gir et tilbud til alle voldsutsatte med behov for et tilbud. Samtidig har det vært oppslag i flere fora, blant annet i lokalavisen, om prøveprosjektet, slik at noen kan ha blitt kjent med at botilbudet på krisesenteret er felles for kvinner og menn.

For de som ikke kjente til at botilbudet var felles, i forkant av oppholdet, kan det ikke ha påvirket deres valg om å oppsøke senteret. Da vi spurte om dette ville hatt betydning for valg av senter, fikk vi til svar at dette ikke ville spilt noen rolle. Noen begrunnet dette med at situasjonen var så akutt at det av den grunn ikke var avgjørende. Det som var viktig for dem, var å få hjelp i en krisesituasjon, beskyttelse og et sted å være. Som en mannlig beboer sa: «Jeg var mer opptatt av beskyttelse enn å bo.»

Ble beboerne informert om det felles botilbudet ved ankomst?

Et annet spørsmål er om beboerne ble informert om at botilbudet er felles, ved ankomst, og om dette medfører reaksjoner fra beboerne. Av krisesenterets rutinebeskrivelser følger det at ansatte gjennomfører en samtale med den enkelte beboer ved ankomst. I denne samtalen kartlegger krisesenteret opplysninger rundt den voldsutsattes situasjon og antatt voldsutøver. I tillegg får beboeren informasjon om rutiner ved senteret, og beboeren undertegner en taushetserklæring. Beboeren tildeles også faste kontaktpersoner. Intervjuene viser at noen beboere har hatt tre kontaktpersoner, andre to (primær- og sekundærkontakt). Der beboerne kommer i følge med barn, tildeles barnet en egen kontaktperson. Beboerne har altså faste personer å forholde seg til under oppholdet. På spørsmål svarte de fleste av informantene at det ikke hadde noen betydning om kontaktpersonen var en mann eller en kvinne – det er den menneskelige relasjonen som er det viktige.

Som vist i kapittel 7 har de ansatte noe ulik praksis når det gjelder hvorvidt det informeres om det felles botilbudet, men i hovedsak informerer de ikke. Noen av beboerne svarte likevel at de var blitt informert om dette ved ankomst, men flere

sier at de ikke husket om de fikk slik informasjon. Da var det vanligere at de husket å ha blitt informert om taushetsplikt og hvordan de skulle forholde seg til andre beboere, samt om sikkerhetsrutiner, som innetid. Flere forteller også at de var i krise ved ankomst. Det er derfor ikke overraskende at mange ikke husker all informasjonen de fikk. Men det kan også være at noen ikke har blitt informert ved ankomst om at botilbudet var felles for kvinner og menn. Våre data fra de ansatte kan underbygge en slik forklaring.

Spørsmålet er så om det er beboere som reagerer på opplysningen når de får vite at botilbudet er felles. De fleste beboerne vi har intervjuet, opplyser ikke om negative reaksjoner når de får vite at tilbudet er integrert. Noen få av de kvinnelige beboerne forteller imidlertid at de reagerte negativt. En kvinne forteller om reaksjoner hun riktignok fikk da hun ble opplyst om at det var mannlige ansatte ved senteret – men kjernen i det hun reagerte på, var at det var menn på krisesenteret. Hun tenkte at det var tryggere og bedre med kun kvinner der, og hun fryktet at menn på senteret kunne bli en ekstrabelastning for døtrene hennes som var blitt engstelige for menn som følge av vold i hjemmet. Hun ga imidlertid ikke uttrykk for denne bekymringen under inntakssamtalen fordi hun ville ikke være til bry. Å ikke si ifra om forhold man reagerer på, trekkes også frem av enkelte andre beboere, og de viser til at det er vanskelig å si ifra som følge av den takknemligheten de føler over å få hjelp i en svært vanskelig situasjon. På spørsmål om kvinnen som var engstelig for døtrene sine, ville latt være å oppsøke senteret dersom hun hadde visst at botilbudet var integrert, svarer hun at hun likevel ville oppsøkt senteret, fordi situasjonen hennes var så akutt. Også en mannlig beboer forteller at han reagerte negativt da han ble informert om at botilbudet var integrert. Han utdypet imidlertid ikke nærmere om hva han opplevde som problematisk med et integrert botilbud. Denne beboeren var også gjennomgående misfornøyd med oppholdet på krisesenteret.

Samlet ser vi altså at de fleste beboerne som har fått opplysninger om at botilbudet er felles, ikke har reagert, men at noen hadde reaksjoner som viser at et felles botilbud ikke oppleves som et trygt tilbud av alle.

8.3 Hvordan opplever beboerne et felles botilbud?

Hovedbildet når vi ser intervjuene med beboerne under ett, er at beboerne opplever et felles botilbud for kvinner og menn som uproblematisk slik det utspiller seg i hverdagen. I den grad informantene forteller om utfordringer, handler disse mer om hverdagsutfordringer knyttet til at mennesker i en sårbar situasjon bor sammen, for eksempel støy og manglende renhold. Også i RKS' egen beboerstudie rapporterte de fleste beboerne som ble spurt, at de var fornøyde med det felles botilbudet.¹⁵ Det er likevel nyanser i dette bildet. Før vi

¹⁵ Totalt inngikk 77 brukere i studien. På en skala fra 1 til 6 der 1 er «svært misfornøyd» og 6 er «svært fornøyd», valgte 68 brukere svarkategoriene 4, 5 eller 6 på hvordan de opplevde et felles krisesenter med mennesker med alle kjønn. Kun fem valgte svarkategorier fra 3 og nedover.

går inn på disse, skal vi redegjøre nærmere for hvordan informantene opplever de fysiske omgivelsene, og hvordan de beskriver hverdagslivet på senteret. Disse aspektene er viktige fordi de utgjør konteksten for det integrerte tilbudet.

For beboerne ved senteret handler hverdagslivet på krisesenteret mye om hverdagsrutiner som skal håndteres i en ellers vanskelig situasjon. De som er i arbeid, går på jobben, og barna går i barnehage og på skole. Måltidene lager hver enkelt på felleskjøkken, der noen velger å spise på rommet, andre på kjøkkenet. Hver beboer har eget rom med eget bad. Ved senteret er det også stuer og oppholdsrom som beboerne kan benytte. Det er også lekerom og aktivitetsrom for barn og ungdom. Slik er lokalene i utgangspunktet tilrettelagt for felles sosial aktivitet. Enkelte av beboerne som forteller at de har bodd ved senteret over lengre tid, beskriver samtidig krisesentertilværelsen som langtekkelig og etterlyser flere aktiviteter. En annen beskriver tilværelsen bak låste dører og fysiske sikringstiltak som institusjons- og fengselsaktig. Han sier at tilværelsen minner om «åpen soning». Bildet harmonerer med vårt inntrykk av lokalene som noe institusjonspregede. En annen beboer hadde imidlertid en forestilling av et krisesenter som «et fengsel» før han kom dit, men opplevde det helt annerledes og mye mer positivt da han kom dit. Mens opplevelse av oppholdet som langtekkelig kan gi behov for mer kontakt med andre beboere, kan en opplevelse av lokalene som institusjonspregede kanskje gjøre tanken på å oppholde seg i fellesarealene mindre fristende. Både tilbudets innhold og sosio-materielle forhold kan slik både fremme og hemme kontakt mellom beboerne.

Et inntrykk vi sitter igjen med både fra intervjuene og egne observasjoner, er at fellesarealene ved krisesenteret brukes i relativt begrenset utstrekning på tvers av kjønn, men at bruken også kan variere i ulike faser av oppholdet. Unntaket er kjøkkenet som brukes til matlaging.

Mye tyder imidlertid på at det er andre grunner enn at tilbudet er kjønnsdelt, som gjør at fellesarealene ikke brukes mer, slik det fremstår ut fra intervjuene. Noen sier at de hadde behov for å holde seg for seg selv i en akutfase like etter ankomst, og at de derfor tilbragte begrenset tid i fellesarealene, særlig i starten av oppholdet, men at de brukte fellesarealene mer etter hvert. Andre forteller at de valgte å holde seg på rommene sine gjennom hele oppholdet, noe som kan knytte seg både til hva de sliter med å bearbeide, og hvor sosial man er som person. Noen få forteller at de opplevde seg overlatt til seg selv med lite oppfølging fra de ansatte og av den grunn valgte å oppholde seg på rommene sine.

Andre oppgir at også sikkerhetshensyn og opplevelse av utrygghet kan spille inn. Enkelte sier at de har holdt seg for seg selv av hensyn til egen sikkerhet, fordi det kan være andre beboere som har kontakt med andre i samme miljø som beboeren. Vi oppfattet imidlertid ikke denne informanten slik at sikkerhetsrisikoen ble satt i sammenheng med at botilbudet var felles mellom kjønnene.

Begrenset bruk av fellesarealene ser altså i disse tilfellene ut til å handle om andre forhold enn å være implikasjoner av et integrert botilbud.

Bidrar et felles botilbud til at noen grupper kvinner ikke deltar eller begrenses i det sosiale fellesskapet?

Et sentralt spørsmål i evalueringen handler om hvordan menn og kvinner opplever å omgås på krisesenteret. Er det noen kvinner som reagerer på at det er menn i fellesarealene? Bidrar mannlige beboere til at kvinner med bakgrunn fra mer kjønnssegregerte samfunn isolerer seg på rommene sine eller opplever at de må dekke seg til når de skal være i fellesarealene? Dette er som kjent bekymringer som har vært fremmet i diskusjonen om et felles botilbud både i forskningen og i lovens forarbeider (jf. Skogøy, 2009; Ot.prp. nr. 96 (2008–2009)).

Som nevnt i forrige kapittel refererer de ansatte til noen tilfeller der kvinner fra kjønnssegregerte miljøer har reagert på at botilbudet var felles, og løsningen har vært enten den skjermede avdelingen, eller at de har flyttet til et annet krisesenter. Vi har naturlig nok ikke fått intervjuet noen av disse kvinnene. Våre intervjuer er med de kvinnene som har blitt værende i det felles botilbudet på Romerike Krisesenter. Og de fleste av disse sier at de selv ikke opplever menn på senteret som et problem. Det gjelder uavhengig av landbakgrunn. Dette underbygges også av resultater fra beboerstudien ved RKS hvor de aller fleste beboerne rapporterer at det er bra at krisesentertilbudet er felles for kvinner og menn, og hvor respondentene blant annet viser til at kjønnene bør behandles likt, at også menn har behov for hjelp og beskyttelse og «[...] at det er bra for kvinner og barn på senteret å se at ikke alle menn er slemme». Både hensynet til likebehandling og det pedagogiske er altså argumenter som trekkes frem. Som vi skal se, gjenfinner vi liknende synspunkter i beboerintervjuene.

I intervjuene henviser noen kvinnelige beboere til betydningen av at de har sin egen «space», noe vi tolker som å ha et eget rom å trekke seg tilbake til. En annen kvinnelig beboer hadde først reagert på at det var menn på senteret, men oppgir å ha blitt fortrolig med det over tid. Andre peker på betydningen av en gjensidig forståelse mellom kvinner og menn. En sier for eksempel at det ikke er vanskelig at begge kjønn bor sammen så lenge man forstår hverandre. En annen kvinne forteller imidlertid at hun reagerte da hun først møtte menn i fellesarealet, men forteller at dette gikk over da hun fikk god kontakt med en av mennene.

Noen informanter sier imidlertid at menn på senteret kan være et problem for noen kvinner, og viser da til kulturelle grunner til dette. Det fremgår ikke tydelig om disse uttalelsene baserer seg på erfaringer de har hørt fra kvinner som har opplevd det slik. En mannlig beboer syntes ikke det var en god idé å ha begge kjønn samlet, uten at han begrunnet det nærmere. Fra svarene på de åpne spørsmålene fra beboerstudien ved Romerike Krisesenter får vi imidlertid noen få eksempler på at kulturelle hensyn kan gjøre et felles botilbud vanskelig. For eksempel har en kvinnelig beboer svart at det opplevdes vanskelig å være

muslim, og at det var ukjente menn i bygningen. En annen kvinnelig beboer beskrev det som et sjokk at det bodde menn på senteret, og hadde kjent på ubehag som følge av at det bodde menn der. En siste svarte at hun ikke hadde opplevd det felles botilbudet som problematisk, men utdypet i svaret at det felles botilbudet hadde bidratt til at hun var blitt mer på vakt og måtte følge mer med. Selv om eksemplene er få, viser disse at et felles botilbud kan oppleves utfordrende for noen kvinnelige beboere.

Noen kvinnelige informanter med minoritetsbakgrunn forteller at de dekker seg til når det er en mann i lokalet, men at dette falt naturlig for dem. En kvinne uten minoritetsbakgrunn forteller om hvordan hennes tenåringsjenter ble påvirket av mannlige beboere på senteret: «[...] det som jentene har sagt, eller som jeg merket, er jo at når de gutta kom, så blir de litt mer bevisste på hva de har på seg, og hvordan de ser ut når de skal ut og spise.» Denne moren så ikke dette som nødvendigvis negativt. Jentene ble også noe mer avslappet etter hvert, forteller hun. Men dette illustrerer at et integrert tilbud kan gjøre noe med dynamikken mellom kjønnene. Denne moren mente samtidig at menn på senteret kunne bryte opp noen kjønnsstereotyper. Hun gir uttrykk for at når det er menn som er voldsutsatte på senteret, blir det å være utsatt for vold «en sånn menneske-greie og ikke en svak dame-greie». På den annen side understreket hun at det ikke burde være for mange menn ved senteret, sånn at mennene ble dominerende – hun var opptatt av at kvinnene burde være i flertall.

Andre forteller at de har opplevd menn som har bodd i det felles botilbudet, som respektfulle og har ikke opplevd ubehag. I stedet fremhever noen mannlige og kvinnelige beboere at de opplever et fellesskap som voldsutsatte – gjennom at alle på senteret er «i samme båt», fordi alle er utsatt for vold eller overgrep. Som en kvinnelig beboer sier – man føler seg «som en stor familie som bor sammen». En mannlig beboer er inne på noe av det samme – han mener at det at voldsutsatte av begge kjønn oppholder seg sammen på krisesenteret, gir en form for balanse – vi oppfatter at han mener en form for likeverdighet. Han mener dette bidrar til å løfte perspektivet for begge kjønn gjennom å gi økt bevissthet om at volden rammer på tvers av kjønn. Her ser vi at disse beboer-erfaringene gjenspeiler krisesenterets og de ansattes holdninger til fellesskapet i det å være voldsutsatt uavhengig av kjønn.

Om reaksjoner på menn som voldsutsatte

I beboerstudien som ble gjennomført ved RKS, ble beboerne spurt om hvorvidt de under oppholdet hadde opplevd reaksjoner basert på sitt kjønn fra andre beboere. De aller fleste (62 av 68) svarte nei på dette spørsmålet.

Intervjuene viser at enkelte kvinner med en annen bakgrunn enn norsk var overrasket over at også menn blir utsatt for vold. Dette er i tråd med det vi også så i intervjuene med de ansatte, hvor det kom frem at noen kvinnelige beboere hadde reagert på at det bodde menn og kvinner sammen på senteret, og hvor de ansatte mente at kvinnenes reaksjoner handlet om at de ikke var klar over at

også menn utsettes for vold. Ifølge de ansatte ble dette håndtert slik at de ansatte informerte beboeren om at også menn utsettes for vold.

En av de mannlige beboerne beskrev reaksjoner fra de andre kvinnene på ham som voldsutsatt som litt ubehagelig, særlig i starten av oppholdet da situasjonen var «fersk», som han formulerte det. Men han tenkte etter hvert at de kanskje bare var nysgjerrige. Denne beboeren reflekterte i intervjuet over årsaken til at noen kvinnelige beboere kunne oppleve det rart at også menn blir utsatt for vold: «Men kanskje er det det bildet man har av menn, at disse tingene skjer ikke med menn, og det kan ha med ære, stolthet å gjøre, menn pleier ikke å snakke om ting.» Han knytter altså kvinnes undring til tradisjonelle maskulinitetsidealer. Denne beboeren var samtidig opptatt av at kvinnene ved senteret så at han var flink med barna, og han mente at han gjennom dette viste både kvinnene og barna at det også finnes gode menn. Til dels kan dette tolkes som at han var opptatt av å bli sett som en god far ut fra et mer moderne maskulinitetsideal, men vi oppfatter at han i større grad var opptatt av å distansere seg fra oppfatningen av menn som voldsutøvende og slik ønsket å bidra til endring. En av de mannlige beboerne i Romerikes beboerundersøkelse beskriver tilsvarende erfaringer. Denne beboeren følte at han fikk mange blikk, og at noen av de andre beboerne virket utrygge. Men også denne beboeren opplevde at disse reaksjonene var forbigående.

Opplever menn det ukomfortabelt å være i mindretall i et kvinnefellesskap?

Vi har tidligere vært inne på at det er få menn ved senteret generelt og samtidig. Dette reiser spørsmål om mannlige beboere har opplevd seg ukomfortable med å være eneste mann eller i mindretall blant kvinnelige beboere. En av de mannlige beboerne beskriver i intervjuet det å være eneste mann på senteret som «litt rart» i den perioden han hadde vært det, men han beskrev det ikke som ukomfortabelt. Enkelte kvinnelige beboere var også opptatt av ubehaget menn kunne føle som voldsutsatte i et kvinnefellesskap. En beboer fortalte at det bodde tre menn på senteret da hun bodde der. Disse hadde vært svært sky – de laget lite mat på felleskjøkkenet og oppholdt seg mest på rommene sine. Denne beboeren koblet dette til at det var få menn på senteret og mange flere kvinner. Hun hadde heller ikke opplevd at mennene deltok på felles frokost som krisesenteret arrangerer hver lørdag. Vi kjenner ikke årsaken til at disse mennene ikke valgte å delta i det sosiale fellesskapet, men som det også fremkom i intervjuene med de ansatte, kan det være grunn til å være oppmerksom på at et felles botilbud ikke nødvendigvis bidrar til at mannlige beboere integreres i fellesskapet, men i stedet kan føre til en isolert tilværelse på senteret. Denne kvinnelige beboeren var også opptatt av å redusere det eventuelle ubehaget for mannlige beboere gjennom å være særlig oppmerksom på å småprate med dem og å være hyggelig og oppmerksom mot dem. Hun sier om en av disse mennene: «Jeg prøvde alltid å forsøke å snakke med ham, gi ham kommentarer og sånt [...] fordi jeg ville ikke at han skulle føle seg

ukomfortabel.» På nærmere spørsmål om hvorfor hun tenkte at denne mannen opplevde et ubehag, viste beboeren til at menn kunne oppleve det ubehagelig å være mann og offer for vold. Vi tolker det som at det var bruddet med maskulinitetsidealet som mannlig voldsutsatt som bidro til at hun tenkte at menn kunne oppleve ubehag ved å delta i fellesskapet med andre kvinner på senteret. Denne kvinnen koblet egne forestillinger om mannlige kjønnsidealer til sin landbakgrunn hvor slike forestillinger var vanlige. At noen kvinner ved senteret føler et ansvar for å dempe et potensielt ubehag hos mannlige beboere som følge av at de er i et mindretall, indikerer at et integrert botilbud kan fremme andre kjønnede praksiser ved at kvinner går inn og prøver å kompensere og dempe det de selv opplever som uheldige virkninger av brudd med stereotype kjønnsidealer.

De fleste mannlige beboerne vi har intervjuet, gir imidlertid ikke uttrykk for å ha opplevd det å delta i fellesskapet på senteret som problematisk eller spesielt ubehagelig fordi de er voldsutsatte menn. Som nevnt er fellesskapet de her snakker om, primært et fellesskap med andre kvinner på grunn av få mannlige beboere ved senteret. En ung mannlig beboer sier at han ikke hadde reflektert over at tilbudet var felles. En annen mann sier: «[...] jeg opplevde ikke [...] noe negativ oppførsel mot meg.» Språkproblemer mellom beboerne ble av denne informanten opplevd som en større barriere i kommunikasjonen mellom beboerne enn kjønn. En av beboerne forteller imidlertid at han hadde opplevd at noen av de kvinnelige beboerne hadde opptre på en måte som han oppfattet som flørtende. Han beskrev kontakten som upassende i en situasjon der han ikke følte seg klar for en slik type kontakt. Han hadde også snakket med de ansatte om dette og hadde blitt bedt om å varsle hvis han opplevde oppmerksomheten som påtrengende. Dette er et annet eksempel på at et felles botilbud kan gjøre noe med kjønnsdynamikken mellom beboerne.

En annen mannlig beboer beskriver hvordan ønsket om å delta i sosialt fellesskap endret seg under krisesenteroppholdet. Han fortalte at han hadde deltatt på felles arrangementer og fellesfrokoster. I den første fasen under krisesenteroppholdet valgte han imidlertid å la være å delta av det han betegner som personlige grunner. Første gangen han deltok på felles frokost, opplevde han det vanskelig å delta fordi det var barn var til stede, og han savnet barna sine. Etter hvert gikk det bedre å delta, og det føltes bra å komme seg ut av rommet. At det å delta i fellesskapet er med å bryte en følelse av isolasjon, er viktig i lys av tidligere studier som har vist at mannlige beboere opplevde seg isolerte da tilbudet var atskilt (Bakketeig et al., 2014), selv om forskningen på dette punktet ikke er entydig (se Grøvdal & Jonassen, 2015).

Erfaringer med et atskilt botilbud

Noen få av de mannlige beboerne vi intervjuet, hadde erfaringer med atskilt botilbud ved RKS eller ved andre krisesentre. En av disse fortalte at han hadde hatt kontakt med de andre mennene som bodde i mannstilbudet, selv om han ikke betegnet dette som sosialt. Han opplevde det samtidig som roligere og

renere i den separate mannsdelen fordi det ikke var barn der da han bodde der. Denne beboeren hadde bodd i det felles botilbudet på Romerike da det var svært fullt, og opplevde at det var kø for å lage seg mat på kjøkkenet og mye støy. Vi oppfatter at frustrasjonen hos denne beboeren i større grad handlet om hverdagsutfordringene med å bo mange sammen enn en kritisk holdning til at menn og kvinner bor sammen i samme tilbud.

En annen mannlig beboer hadde blandede erfaringer fra et delt botilbud ved et annet senter. Også han trakk frem at det var roligere i mannstilbudet, og at det ga muligheter til å snakke med andre menn. Samtidig slet noen av de andre beboerne med rusproblematikk, noe han opplevde ble problematisk for de øvrige mannlige beboerne. Denne beboeren var kritisk til at botilbudet ved Romerike var felles – han hadde imidlertid erfaringer fra senteret da det var svært fullt under koronapandemien. En av kvinnene som hadde bodd på senteret tidligere, forteller at hun syntes det var tungvint da tilbudet ved Romerike var delt. Hun kjente en av de mannlige beboerne som bodde i manns-enheten, og måtte gå ut og rundt bygget for å besøke ham. Hun opplevde det enklere nå når begge kjønn bodde sammen. En annen oppfattet et felles botilbud som mer «open minded» for beboere som ikke identifiserte seg med kjønnsdikotomien mann og kvinne, noe som kunne oppleves vanskelig i et kjønnsdelt tilbud. Foruten å få frem at det kan være fordeler og ulemper både med et integrert og et atskilt tilbud, ser vi også at den enkeltes synspunkt vil være farget av hvordan den konkrete situasjonen har vært mens de har oppholdt seg på senteret (fullt, støy, koronaepidemi), og er viktig å ha med i fortolkningen av funnene.

Noen beboere var opptatt av at behovet for delt eller felles botilbud kunne være ulikt hos beboere i ulike faser av krisesenteroppholdet. En mannlig beboer hadde foretrukket et separat tilbud i starten av oppholdet da han var i krise, men et integrert tilbud etter hvert. En kvinnelig beboer var inne på det samme, at enkelte kanskje heller burde hatt et atskilt tilbud i første fasen etter ankomst, fordi noen da kan befinne seg i en krisesituasjon med reaksjoner som kan oppleves som en belastning av andre beboere. Disse fremhever altså sårbarhet og behovet for psykisk stabilisering hos beboerne, samt en fasetenkning som viser at et felles botilbud kan være utfordrende på ulike stadier under oppholdet. Informantene indikerer at dette handler mer om behovet for skjerming versus fellesskap i ulike faser enn om betydningen av kjønn.

8.4 Beboernes opplevelse av trygghet og sikkerhet

En vesentlig bekymring som har vært fremhevet i diskusjonen om et felles botilbud, er at det kan bidra til at beboere og særlig kvinner opplever tilbudet som utrygt, og at det dermed røkkes ved den grunnleggende målsettingen om at krisesenteret skal være et beskyttet botilbud der beboerne skal oppleve seg trygge. Beboerne vi har intervjuet ved Romerike Krisesenter, understreker også viktigheten av å føle seg trygge. Med noen få unntak er det også et ganske

gjennomgående funn i vår studie at beboerne sier at de føler seg trygge – det gjelder på tvers av kjønn og både voksne og barn. Det samme viste beboerstudien gjennomført ved Romerike Krisesenter. Her ble 77 beboere spurt om de hadde følt seg trygge under oppholdet på krisesenteret, og 74 oppga å ha opplevd seg trygge. Ingen av de som svarte nei, ga noen utdypende begrunnelse for hvorfor de hadde opplevd seg utrygge. At de fleste beboerne opplever seg trygge, sammenfaller med andre beboerstudier fra krisesentre (Bakketeig et al., 2014; Grøvdal et al., 2015).

I beboerstudien viser beboerne til hva som oppleves som trygghetsskapende. Her viser beboerne til hjelpen og støtten de får av de ansatte, at adressen til krisesenteret er hemmelig, og til de fysiske sikkerhetstiltakene (låst port, alarm, at politiet kommer raskt, nattevakt etc.). Tilsvarende funn gjenspeiles i intervjuene. Også her viser flere beboere til måten de blir ivaretatt på av de ansatte i en vanskelig livssituasjon, både i form av samtaler og praktisk hjelp. Vi tolker dette som å handle om en form for emosjonell trygghet. Mange viser også til de fysiske sikringstiltakene ved senteret når vi spør dem om hva som bidrar til deres følelse av trygghet. Følgende sitat illustrerer dette:

B: Altså, man bor jo i en krisesituasjon, det er jo ikke hjem. Allikevel så er man beskyttet, så har man jo trygghet bak ryggen at ingen kan få komme inn, og det er ikke så lett å finne stedet, heller.

I: Så det er den fysiske sikkerheten som, som gir trygghet?

B: Ja. Og emosjonelt også, for det var jo mange folk som man får prate med, til enhver tid så var det jo alltid noen her som jeg kunne prate med.

Det indikerer at mange kobler opplevelsen av utrygghet til en trussel utenfra og ikke innenfra senteret. Enkelte viser også til taushetsplikten alle beboerne blir pålagt ved ankomst til senteret om de andre beboernes situasjon.

En av de mannlige beboerne hadde imidlertid opplevd at de ansatte ved krisesenteret ikke fulgte opp dersom man ikke var tilbake til senteret klokken 23 som senteret har satt som innetid for beboerne – hvis de kommer tilbake senere, må de varsle om det. Dette var han svært kritisk til. Tilbakemeldingene på dette punktet er imidlertid ikke entydige, en annen beboer fremhevet det som en trygghet at de ansatte hadde kontaktet ham da han ikke var tilbake til dette tidspunktet.

Noen få beboere snakket om potensielle trusler «innenfra» ved senteret. Som tidligere nevnt oppholdt en beboer seg mye på rommet sitt fordi det kunne være andre beboere som tilhørte et miljø beboeren opplevde seg truet av. En annen beboer snakket om transkjønnede beboere og antok at disse i større grad ville foretrukket å bo i et atskilt kvinnetilbud, fordi risikoen, slik denne beboeren vurderte det, ville være større for å oppleve seksuell trakassering i et felles enn et delt botilbud. Utsagnet relaterte seg imidlertid til en hypotetisk diskusjon og

ikke til faktiske erfaringer. Ingen av beboerne vi har intervjuet, snakker om en risiko for at en utøver skal kunne komme seg inn på senteret under påskudd av å være voldsutsatt. En beboer viste imidlertid til denne risikoen i beboerstudien ved RKS.

En beboer vi har intervjuet fra et annet krisesenter hvor det ble praktisert felles botilbud (i strid med loven), hadde imidlertid en annen opplevelse. Hun beskriver en frykt for at den mannlige beboeren kunne være hennes egen overgriper:

Selv om det sies at det er risiko- og sikkerhetsrutiner, skjønner jeg ikke hvordan man kan garantere at ikke voldsutøver kommer inn på senteret. Man forstår at personalet ikke kan utgi informasjon på grunn av taushetsplikt, men når man alltid vet at det kan dukke opp en mann – man kan ikke være sikker på at det ikke er voldsutøver som dukker opp.

Denne kvinnen peker også på at sikringstiltakene som skal beskytte beboerne mot en trussel utenfra, blir problematiske dersom voldsutøveren skulle komme seg inn på senteret. Sikringstiltakene vil da gjøre det vanskelig for kvinnen å komme seg ut. Sitatet viser også hvordan ansattes taushetsplikt knyttet til personvern hensyn i dette tilfellet bidrar til å forsterke kvinnens opplevelse av utrygghet.

8.5 Om barnas erfaringer med et felles botilbud

Et viktig spørsmål er hvordan barn ved Romerike Krisesenter har opplevd at menn og kvinner bor sammen ved senteret. Tidligere studier har som nevnt vist at barn av fedre fikk et kvalitetsmessig dårligere tilbud ved landets krisesentre da tilbudet til kvinner og menn var delt. Dette har vært en sentral begrunnelse for å prøve ut et felles botilbud (jf. Bakketeig et al., 2014; Bliksvær et al., 2019; Søknad fra RKS om forsøk med integrert krisesentertilbud til kvinner og menn 9. juni 2021). I det følgende ser vi på om aktivitetstilbudet er bedre for barna når botilbudet er felles.

Som tidligere nevnt har vi få opplysninger fra barn selv, kun tre barn er intervjuet – alle gutter i tenårene. Med forbehold om at ungdommene var ganske ordknappe, gir de uttrykk for at de har hatt det bra ved senteret, de har hatt gode muligheter for aktiviteter, de har følt seg trygge og har hatt kontakt med andre barn mens de har vært på senteret. Ingen gir uttrykk for at de har opplevd det problematisk at menn og kvinner bor sammen ved senteret.

Også noen foreldre har uttalt seg om hvordan de tenker at barna har hatt det ved senteret. Disse forteller at barna deltar på fellesaktiviteter ved senteret, og at barna opplever dette positivt. En mannlig beboer forteller at han hadde barna hos seg en helg, og at de hadde vært på tur og hadde grillet, og at de hadde hatt det veldig koselig. En mor formidler at hun ikke tror barna har hatt det så godt og deltatt på så mange aktiviteter noen gang før i sitt liv som de hadde

gjort de siste månedene. Noen få beboere etterlyste imidlertid flere aktiviteter for barna. Likevel tyder informantenes erfaringer på at barna får et godt tilbud i det integrerte botilbudet både der de er i følge med mødre og fedre.

Med forbehold om at vi har begrensede opplysninger fra barna selv, indikerer vår studie at tilbudet er bedre for barn og unge i det felles botilbudet på RKS. Slik det felles botilbudet er organisert, med felles leke- og hobbyrom for alle barna, vil nå fedrenes barn ha tilgang til det samme tilbudet som barn av mødre.

8.6 Innholdet i hjelpetilbudet og tilgang til andre tjenester

Et spørsmål evalueringen skal belyse, er i hvilken grad det integrerte botilbudet ivaretar menn, kvinner og barn på en god måte i form av innhold i tilbudet og hjelp med tilgang til andre tjenester. Dette berører blant annet i hvilken grad den enkelte opplever å få et tilrettelagt tilbud. Spørsmålet har relevans for spørsmålet om felles botilbud fordi tidligere studier har vist at menn bosatt i separat tilbud har opplevd å få et dårligere tilbud enn kvinner også når det gjelder samtaler og praktisk hjelp (Bakketeig et al., 2014).

Beboerne på tvers av kjønn vi har intervjuet, forteller med noen unntak at de i stor grad er svært tilfredse med og takknemlige for den hjelpen de har fått – både i form av samtaler med de ansatte og hjelp til å kontakte andre instanser.

Flere forteller at de har fått hjelp fra krisesenteret i kontakten med andre tjenester, som kontakt med NAV, informasjon om hjelpeordninger og hjelp med penger når de har vært uten. Vi ser ikke forskjeller mellom menn og kvinner i hvilket tilbud de har fått, eller opplevelsen av utbytte av tilbudet, men vi ser at behovet for både omfang og type hjelp varierer mellom beboerne. Beboerne som er intervjuet, har ulike forutsetninger, der noen ikke snakker norsk og har færre ressurser, mens andre er mer ressurssterke og i større grad har greid å håndtere kontakten med andre instanser selv.

Flere fremhever også betydningen av omsorgen og den psykiske støtten de har fått fra ansatte ved senteret. For de som fremstår som mer ressurssterke, fremstår særlig den psykiske delen av tilbudet som det viktigste, for eksempel håndtering av egne reaksjoner, herunder reduksjon av opplevelse av frykt for voldsutøver, men også mer generell opplevelse av frykt. Dette ser imidlertid ut til å handle mer om ressurser hos den enkelte enn om kjønn. Noen fremhever også betydningen av at de ansatte tilpasser kontakten etter beboerens behov, uten at vi her ser kjønnsforskjeller. Enkelte hadde imidlertid ønsket noe mer oppfølging av de ansatte i fellesarealene. Dette er interessant i lys av at en innvending mot et delt botilbud har vært at oppfølging fra ansatte er mindre tilgjengelig for menn som bor i et atskilt botilbud (jf. Bakketeig et al., 2014). Etterlysningen av mer oppfølging i fellesarealene kan i dette tilfellet handle om at de ansatte oppholder seg mye i kontordelen av tilbudet, og rammer brukerne på tvers av kjønn (se kapittel 7).

8.7 Sammenfatning

Med forbehold om at datagrunnlaget er begrenset, indikerer funnene at et felles botilbud har bidratt til likeverdighet i tilbudet til kvinner, menn og barn ved RKS. Beboerintervjuene underbygger heller ikke flere av bekymringene som har blitt fremsatt om mulige negative og utilsiktede konsekvenser av et felles botilbud for kvinner og menn. De fleste beboerne har ikke kjent til at botilbudet var felles, vi har derfor ikke grunnlag for å belyse om felles botilbud hever terskelen for å oppsøke krisesenteret. Beboerintervjuene gir ikke tydelige indikasjoner på at kvinnelige beboere generelt eller minoritetskvinner blir sosialt ekskludert fra det sosiale fellesskapet som følge av menns tilstedeværelse. Det må samtidig understrekes at måten dette krisesenteret er innrettet på, gir beboerne mulighet til å trekke seg tilbake fra fellesskapet ved at alle har egne rom med bad.

De fleste kvinnelige beboerne rapporterer heller ikke om utrygghet som følge av at botilbudet er felles, og beboerne på tvers av kjønn forteller heller ikke om ubehagelige episoder relatert til at botilbudet er felles. De fleste – både kvinner og menn – forteller at de føler seg trygge ved senteret. Unntaket var en kvinnelig beboer med erfaring fra et felles botilbud ved et annet krisesenter, som opplevde sterk utrygghet.

Tilbudet til barn av fedre fremstår også som bedre i det felles botilbudet ved Romerike Krisesenter ved at de kan være sammen med sine fedre i felles-områdene. At dette ikke har latt seg gjøre, har vært påpekt som en vesentlig mangel der tilbudet mellom menn og kvinner er delt (Bakketeig et al., 2014), og er også en viktig bakgrunn for opprettelsen av prøveprosjektet ved RKS.

De områdene hvor beboerne peker på negative erfaringer, knytter seg først og fremst til generelle utfordringer som følger med å bo mange sammen – som støy og manglende renhold. De fleste er også svært fornøyde med og takknemlige for den hjelpen de har fått ved senteret.

Selv om hovedbildet fremstår positivt, ser vi likevel flere nyanser. Som vi påpekte i metodekapittelet, kan også unntak og enkeltteksempler være egnet til å belyse risiko og potensielle utilsiktede virkninger. Vi har sett noen eksempler på at et felles tilbud kan vekke bekymring hos kvinnelige beboere, særlig i starten av oppholdet. Det er også interessant å merke seg at mens man tidligere har vært opptatt av at menn ble sittende isolerte i egne mannsenheter, kan man ikke utelukke at menn kan oppleve en ensomhet som følge av å være i sterkt mindretall i et kvinnedominert beboerfellesskap. Vi har også sett indikasjoner på at menn som voldsutsatte kan møte fordommer. Selv om noen beboere gir uttrykk for en fellesskapsfølelse, tilsier nyansene i beboeropplevelsene at et kjønnsintegrert botilbud ikke nødvendigvis innebærer et kjønnsintegrert fellesskap. Vi har også sett flere eksempler på at det integrerte botilbudet synes å skape andre kjønnsdynamikker enn det som gjerne vil prege et rent kvinnefellesskap. Det handler om at tradisjonelle kjønnsroller settes i spill der kvinnelige beboere inntar en omsorgsposisjon overfor menn med barn.

Poenget vårt med å trekke dette frem er ikke å ta stilling til om dette er positivt eller negativt for beboerne, men å løfte frem hvordan et integrert botilbud kan sette kjønnsdimensjonen i spill på ulike måter.

Intervjuene har også vist at mennenes erfaringer med et delt tilbud er mindre entydige enn tidligere studier kan gi inntrykk av. Der flere studier har vist at mennene i et atskilt tilbud har følt seg isolerte (Bakketeig et al., 2014; Bliksvær, 2019), sier noen av mennene i vår undersøkelse at de hadde foretrukket et atskilt tilbud under henvisning til at det gir mer ro, bedre renhold og et sosialt fellesskap, altså funn mer i tråd med Jonassen og Grøvdals studie (2015).

Både kvinnelige og mannlige beboere er også inne på andre måter å tenke rundt integrering på enn inndeling etter kjønn og viser til at det kan være viktigere å skille mellom beboere som er i en krisefase, og beboere som i større grad er stabilisert. Slik vi ser det, viser beboererfaringene at spørsmålet om hvorvidt botilbudet bør være integrert eller ikke, er sammensatt og med flere nyanser enn de som har kommet frem i forarbeider og i tidligere forskning.

Det er også flere forbehold som må tas i betraktning knyttet til det bildet som fremkommer om beboernes erfaringer med det felles botilbudet. Vår studie har ikke nødvendigvis fanget opp hele bildet. De som er intervjuet, representerer et selektert utvalg. Kapittelet baserer seg på intervjuer med beboere som har akseptert å bo i det felles botilbudet, og som i stor grad har funnet seg til rette. Informantene befinner seg også i en sårbar posisjon som voldsutsatte. Takknemligheten over å få hjelp som flere uttrykker, kan bidra til å gjøre det vanskelig for informantene å løfte frem problematiske sider ved et felles botilbud, noe som også er trukket frem i tidligere studier (Bakketeig et al., 2014; Jonassen & Eidheim, 2001). Vi kan heller ikke utelukke at den sterke overbevisningen hos ansatte ved senteret om at et integrert botilbud er den beste måten å innrette tilbudet på, kan ha bidratt til å gjøre det vanskelig for beboere å trekke frem kritiske erfaringer, slik en informant hadde erfart ved opphold ved et annet krisesenter enn RKS som praktiserte felles botilbud. Denne informanten opplevde et felles botilbud som svært problematisk, men forteller at det var vanskelig å snakke med de ansatte om dette, fordi hun visste at det var ulike syn på senteret om dette spørsmålet, og hun ikke ville fremstå som utakknemlig. Dette tilsier at vi i alle fall ikke kan utelukke en slik virkning på brukerne.

Vi har heller ikke fått erfaringer fra beboere som har kommet til senteret, men som av ulike grunner har opplevd det krevende eller uaktuelt å bo i det felles botilbudet, og som derfor enten har reist fra senteret, eventuelt til et annet krisesenter, eller har fått tilbud om å bo i den skjermede avdelingen. Som vist i intervjuene med de ansatte i kapittel 7 kan dette særlig gjelde minoritetskvinner fra sterkt kjønnssegregerte miljøer og også kvinner med omfattende volds- og overgrepserfaringer. Selv om eksemplene de ansatte her trekker frem, er få, representerer de viktige erfaringer som må tas med i totalvurderingen av et felles botilbud.

Vi opplevde også et relativt stort frafall ved rekrutteringen av informanter til studien ved at en ganske stor andel (9 av 33) av de som hadde sagt ja til å la seg intervju, ikke møtte opp til intervjuavtalen. Vi vet ikke om disse har erfart det felles botilbudet som mer eller mindre problematisk, det vi kan si, er at dette frafallet fremstår som relativt høyt. En relativt stor andel beboere ønsket heller ikke å bli rekruttert til å delta i vår studie da de fikk spørsmålet i RKS' beboerstudie. Samlet tilsier dette at det bildet beboererfaringene gir, må fortolkes med forsiktighet i en bredere vurdering av hva et integrert botilbud innebærer for voldsutsatte, og at vi fortsatt trenger mer kunnskap. Dette kommer vi tilbake til i rapportens avsluttende kapittel.

9 Andre krisesentre om felles eller atskilt botilbud

9.1 Innledning

En problemstilling vi ønsket å belyse i evalueringen, er i hvilken grad andre krisesentre har mottatt henvendelser fra beboere som ikke ønsker opphold ved RKS fordi tilbudet der er felles for kvinner og menn. Hvis dette skjer, vil dette, sammen med evalueringens øvrige datamateriale, kunne bidra til å belyse en mulig konsekvens av prøveprosjektet på RKS: at det er en risiko for at noen grupper voldsutsatte faller utenfor krisesentertilbudet ved RKS, fordi botilbudet er felles, og at de må oppsøke andre tilbud.

I intervjuene vi har gjennomført med andre krisesentre, er det kun ett krisesenter som oppgir å ha fått en henvendelse fra en kvinnelig beboer som ikke ønsket opphold på RKS fordi botilbudet der er felles. Hvis vi legger intervjuene til grunn, fremstår det ikke som en aktuell konsekvens av det felles botilbudet at beboere ved RKS har søkt opphold ved andre krisesentre. Et forbehold her er imidlertid at vi har opplysninger fra et begrenset antall krisesentre om akkurat dette spørsmålet. Som vi har vist tidligere i rapporten, har de ansatte ved RKS gitt enkelte eksempler på at kvinnelige beboere på senteret har flyttet til et annet krisesenter, enten fordi de ikke har ønsket å bo i et felles botilbud, eller av sikkerhetshensyn, slik at dette er en mulig konsekvens av det felles botilbudet som ikke er helt uaktuell. Det ser imidlertid ut til å gjelde få tilfeller.

Krisesentrene har imidlertid flere synspunkter på om botilbudet ved krisesentrene bør være felles eller atskilt for kvinner og menn, og krisesentrene er svært delte i dette spørsmålet. I dette kapittelet skal vi presentere hva krisesentrene har formidlet; dette gir innspill til rapportens sluttkapittel, der vi gir en overordnet vurdering av i hvilken grad forsøksprosjektet om det felles botilbudet ved RKS har gitt et likeverdig tilbud til menn, kvinner og barn. Andre krisesentres vurderinger gir også grunnlag for å løfte frem mulige risikopunkter ved et felles botilbud, noe som er viktig for en helhetlig vurdering av prøveprosjektet ved Romerike Krisesenter.

9.2 Krisesentrene er delt i spørsmålet om felles eller delt botilbud

Vi har tidligere nevnt at evalueringen av prøveprosjektet ved RKS inngår i FoU-prosjektet «Utvikle likeverdige og virksomme tiltak mot vold og diskriminering», der flere andre delprosjekter inngår, herunder delprosjektet «Bruk av foreldre-støttende tiltak på krisesenter» som utføres av Nordlandsforskning. Nordlandsforskning har gjennomført en survey til krisesentrene, og der fikk vi lagt inn

spørsmål om krisesentrenes mening om krisesenterlovens krav om separat botilbud for kvinner og menn. Spørsmålet ble stilt som et ja/nei-spørsmål, med mulighet for å utdype synspunktene. Flere sentre har gitt korte innspill om deres syn på felles/separat botilbud.

I alt 40 av 43 krisesentre deltok. I surveyen svarte 22 av 40 krisentre, det vil si vel halvparten, at botilbudet for kvinner og menn bør være felles, de øvrige 18 sentrene mente at botilbudet bør være separat. Dette viser at krisesentrene er delte i synet på felles/separat botilbud, med en liten overvekt av sentre som mener at botilbudet bør være felles.

I det følgende skal vi se på hva som er krisesentrenes argumenter for eller imot et felles botilbud, og hva de ser som styrker eller utfordringer ved den ene eller andre løsningen. Vi bygger dette kapittelet på både kommentarer som er gitt i surveyen, og intervjuene vi har gjort med ledere for andre krisesentre om deres vurderinger av delt eller felles botilbud på krisesenter.

9.3 Argumenter for et felles botilbud

Blant de som støtter et felles botilbud på krisesenter, argumenteres det med at et felles botilbud vil styrke tilbudet til menn på krisesentrene. Lederen for et krisesenter som støtter felles botilbud, skriver for eksempel at tilbudet til menn ved dette krisesenteret er i en leilighet utenfor hovedsenteret, noe som er utfordrende når det gjelder oppfølging, på grunn av marginal bemanning. Det anføres også at separat botilbud gir et dårligere tilbud til menn ved at de får mindre bistand enn kvinner «[...] tross like utfordringer».

Også lederen for et annet krisesenter som støtter felles botilbud, argumenterer for at et felles botilbud vil styrke hjelpen til voldsutsatte menn. Hun sier:

Vi synes jo det er litt sånn rød løper for kvinner som ber om hjelp fra hjelpeapparatet. Og det er fortsatt en lang vei for menn å få hjelp. Og de kommer kanskje også med et dobbelt stigma. Det er jo veldig skambelagt å bli utsatt for vold for mennesker. Men så kommer disse mennene med en sånn kjønnsidentitetsskam. Så det er kanskje verre for dem. For de kommer også ofte hit senere enn kvinner. Jeg vil ikke sette kvinner og menn opp mot hverandre, fordi det er fælt for alle. Men menn får dårligere hjelp fra hjelpeapparatet, uten tvil.

Et felles botilbud kan også styrke krisesentertilbudet for andre grupper enn menn, er det enkelte som mener. En leder argumenterer for eksempel for at et felles botilbud kan styrke krisesentertilbudet for unge minoritetsmenn: «Vi ser spesielt at unge menn, spesielt hvis de er flerkulturelle, de er ofte vant til å ha mye kvinner rundt seg, og det å bo sammen med kvinner på krisesenter vil være veldig trygt og gjenkjennelig for dem.» Men også andre grupper, som samkjønnede og seksuelle minoriteter, vil kunne få et likeverdig tilbud dersom botilbudet er felles for kvinner og menn. Et krisesenter sier det slik:

«Voldsutøver kan være likekjønnet. Vi har hatt beboere med annen seksuell orientering – hvor skal de bo?» Også en annen leder viser til at ved dette krisesenteret er de opptatt av at de har ulike kjønnsidentiteter som kommer til krisesenteret, og at dette gjør det naturlig å gå bort fra et delt tilbud for kvinner og menn på krisesenteret.

Lederne som støtter felles botilbud, legger også stor vekt på hvordan de erfarer at et separat botilbud for kvinner og menn gir et dårlig tilbud til barn som kommer til krisesenteret med fedrene sine. En leder sier det slik: «De barna har dårligere tilgang til personalet. De får heller ikke leke med andre barn. Og det synes jeg er alvorlig. Jeg synes det er en alvorlig inngripen i barna sine liv. Og det gjør det å flytte på krisesenter mye, mye verre.» Også en annen leder mener at et delt botilbud er

[...] spesielt dårlig for de barna som kommer med pappaen sin, som blir plassert på egen avdeling, når alt skjer på kvinneavdelingen.

I kvinneavdelingen er barnehjelpen, lekerommet, og hvis barna som kommer med far, ikke får være der, tenker jeg, hva slags bildet gir det de barna? Er pappa liksom annenrangs menneske?

Vi ser dermed at også andre krisesentre, i likhet med RKS, fremhever som en utfordring med et atskilt botilbud at det gir et dårligere tilbud til menn på krisesenteret, og ikke minst at det ikke gir et likeverdig tilbud til barn som kommer i følge med far.

Vi gjenfinner også at andre av RKS' argumenter for et felles botilbud har støtte blant andre krisesentre. Vi ser at et kjønnsnøytralt perspektiv på vold, der synet om at volden rammer likt, uansett om man er mann er kvinne, har støtte. Lederen for et krisesenter fremhever dette: «Jeg tenker sånn, 'de er folk', de er helt like, det er ingen forskjeller. Det er helt likt. Altså, de mennene som kommer med barn, er helt like de kvinnene som kommer med barn, det er ingen forskjeller. De har de samme bekymringene.»

Flere av sentrene som støtter et felles botilbud, mener også at et felles botilbud er positivt for beboerne på senteret, både kvinner, menn og barn, på andre måter. En leder sier:

Vi tenker at det er veldig positivt både for barn og voksne å se at ulike kjønn kan ha ulike funksjoner. Vi ser også hvor populært det er med mannlige ansatte, for eksempel for barna. Så jeg tenker at de barna som er her, også kan se at det er både kvinner og menn som ikke utgjør noen trussel, og som er ålreite.

Et annet krisesenter opplever at et separat botilbud ikke nødvendigvis har støtte hos beboerne heller: «Vi ser ikke behov for å ha separate botilbud. Menn som bor her, har aldri ytret behov om å skjermes fra kvinner – eller motsatt.» Et krisesenter skriver også at de har flere erfaringer der de ser at kvinner og menn på senteret ønsker å gjennomføre aktiviteter på krisesenteret sammen, og at

tilbudet vil bli mer likeverdig hvis menn og kvinner har tilgang til de samme delene av senteret.

Det er også krisesentre som ønsker at botilbudet skal være felles, men at de fysiske rammebetingelsene ved senteret, blant annet at beboerne ikke har separate rom med bad, utgjør en hindring for at botilbudet kan være felles. En leder sier at det kunne være aktuelt med et felles botilbud

[...] dersom alle som bor her, hadde hatt sin egen enhet. Altså at de ikke hadde trengt å dele toalett, dusj osv. Så våre beboeres skepsis til et felles botilbud handler først og fremst om de fasilitetene vi har. Så jeg tenker at så lenge lokalene og fasilitetene legger til rette for det, så er jeg positiv til et felles botilbud.

En leder som støtter felles botilbud, påpeker også at et felles botilbud forutsetter at krisesentrene er gode på kartlegging og risikovurdering:

Jeg ser ingen problem med å ha kvinner og menn sammen, det er de jo i alle andre tjenester. Men det er vi som må vurdere det, sånn at vi unngår at begge parter i voldsutsatte posisjoner får opphold på krisesenteret. Det forutsetter at vi er faglig gode nok og har gode vurderinger på både kartlegging og spørsmålstilling til å kunne ivareta det.

Det argumenteres også med at det må være mulig å ha et skjermet botilbud for kvinner som ikke ønsker å bo i et felles botilbud. En leder fremhever at det må være mulig å skjerme de kvinnene som ikke ønsker å være i et felles botilbud med menn, som «[...] synes det er vanskelig, og som blir reddere av det.»

Vi ser dermed at i andre krisesentres argumenter for at botilbudet ved krisesentrene skal være felles, gjenfinner vi flere av RKS' argumenter for prøveprosjektet. Det hevdes at et separat botilbud for kvinner og menn fører til et dårlig tilbud, særlig til menn og barn som kommer med fedre, og at et felles botilbud vil føre til et mer likeverdig tilbud for menn og barn. Men de mener også at andre grupper, som seksuelle minoriteter, vil kunne få et bedre krisesenter-tilbud i et felles botilbud. I stor grad er disse synspunktene underbygget med et kjønnsnøytralt syn på vold, et syn som innebærer at vold i nære relasjoner rammer likt, uansett kjønn.

Blant de som støtter et felles botilbud, er det ingen som tematiserer at det kan utfordre sikkerheten for kvinner ved sentrene, eller at det kan føre til et redusert tilbud til ulike minoritetsgrupper, for eksempel kvinner fra sterkt kjønns-segregerte miljøer. Det er kun én leder som peker på at et felles botilbud kan ha ulemper for minoritetskvinner, men forsvarer allikevel et felles botilbud:

Og ulempene, det eneste vi tenker på, er at hvis det kommer ut i enkelte miljøer at kvinner og menn deler kjøkken og stue, er at det kan by på noen problemer for kvinner i enkelte kulturer. Samtidig er vi i Norge, og til en viss grad må man følge norsk kultur.

9.4 Argumenter for et separat botilbud

Blant de som støtter et separat botilbud, er det mest fremtredende en uttalt bekymring for hva et felles botilbud kan føre til når det gjelder sikkerhet på sentrene, samt at et felles botilbud vil få negative konsekvenser for ulike beboergrupper, særlig kvinner som er utsatt for omfattende og grov vold, herunder seksualisert vold, samt kvinner fra kjønnssegregerte miljøer. De som argumenterer for separat botilbud for kvinner og menn på krisesenter, legger også i større grad et kjønns spesifikt syn på vold til grunn, der kvinner er mer utsatte og rammes på andre måter av volden enn menn. Som en leder sier det: «Med et kjønnnet perspektiv på voldsproblematikken vet vi fra forskning at kvinner er mest utsatt for den farlige fysiske volden, samt partnerdrap.» Ved at kvinner er utsatt for den mest alvorlige og livstruende volden av menn, vil et felles botilbud kunne representere utrygghet for kvinner, slik en leder formulerer det: «Å blande kjønnene i dette miljøet kan raskt forvandle seg til et sted fylt med ubehag og frykt.» Og motsatt: Et krisesenter der botilbudet er atskilt, vil gi kvinner et fristed hvor de kan finne trygghet og støtte.

En annen leder viser til at for mange kvinner kan seksuell vold være en sentral del av partnervolden. For kvinner utsatt for alvorlig seksualisert vold av en mannlig partner kan det å bo i et felles botilbud med menn være krevende og virke retraumatiserende. En leder sier:

Argumentene for felles botilbud er jo at det skal bli en normalitet i at alle menn ikke er voldutøvere. Men jeg tenker at noen har jo opplevd mye seksualisert vold, mye trusler, sånn at bare det faktum å sove inne på samme hus med en mann ved rommet ved siden av, kan jo være retraumatiserende og stressende. Og hele poenget med å være på krisesenteret er jo at det skal være en trygg situasjon. Det gir en normalitet i å erfare at ikke alle menn er voldsutøvere. Men det er kanskje noe litt annet å ha menn sovende så tett innpå som brukere.

Det kanskje viktigste argumentet mot felles botilbud er som nevnt at det kan representere sikkerhetsutfordringer. Dette er basert på erfaringer der krisesentrene har henvendelser der begge parter hevder seg utsatt for vold, og der en av partene viser seg å være voldsutøver. Voldens mekanismer er komplekse, er det påpekt, og det kan ta tid å avklare en slik situasjon. De ansatte ved flere krisesentre er i en situasjon der de kan måtte ta raske avgjørelser og vurderinger i komplekse og uoversiktlige saker. «Kvalitetssikret kartlegging av vold og trusselbildet kan ta tid», er det hevdet overfor oss, og «[...] hvordan kan man sikre seg at man tar riktig avgjørelse?» Ved å opprettholde krisesentertilbudet til kvinner og menn i atskilte enheter fjernes den langt største risikofaktoren for at parter i en voldsrelasjon skal møte hverandre som brukere på et krisesenter. Siden hovedgruppen av brukerne på krisesentrene er kvinner, og de fleste oppgir en mann som voldsutøver, vil et felles botilbud i særlig grad utgjøre en risiko for kvinner og barn.

Intervjuene med andre krisesentre illustrerer også hvor ulik situasjon krisesentrene befinner seg i både når det gjelder antall henvendelser og type henvendelser. I større bysentre kan det være en mer krevende problematikk blant de som henvender seg til krisesenteret, for eksempel når det gjelder rus eller ulike psykososiale problemer, samt levekårsproblematikk. Ved at krisesentrene er et lavterskeltilbud, kan det skje at krisesenteret blir oppsøkt av personer som ikke er i behov av et beskyttet botilbud. Situasjonen ved et storbykrisesenter illustrerer dette. Senteret har stor pågang, og avgjørelser om botilbud må tas i løpet av kort tid. Som lavterskeltilbud gir krisesenteret botilbud med det samme når volden viser seg å være grov og situasjonen høres farlig ut, noe som er med på å redde liv. I denne inntaksfasen, som ofte kan være på natten eller i helger når det øvrige hjelpeapparatet er stengt, har imidlertid ikke krisesenteret anledning til å kartlegge andre sider ved vedkommende og om vedkommende er voldsutøver eller voldsutsatt. Dette krisesenteret har erfart at de får henvendelser fra menn som sier seg voldsutsatte, som får botilbud på senteret, og som senere, når andre instanser er koblet på, som politi og barnevern, viser seg å være voldsutøver. Dette er en del av voldsbildet, påpekes det. De mennene som forteller om å være utsatt for vold, skal få et tilbud på senteret, men botilbudet må imidlertid være separat for kvinner og menn. Hvis botilbudet er felles, vil det utfordre tryggheten for de kvinnene og barna som er på senteret. Det å ha et separat botilbud gir den største sikkerheten, hevder dette krisesenteret.

Ellers er det hevdet at et felles botilbud vil føre til at kvinners og menns spesifikke behov ikke blir ivaretatt, og at et felles botilbud vil kunne føre til utilstrekkelig behovsdekking for begge grupper. Mange voldsutsatte menn møtes med stigma når det gjelder deres situasjon, og de trenger et eget rom der de kan føle seg trygge og anerkjent. Det er viktig at mennene får spesifikke ressurser og støtte rettet mot deres erfaringer, og dette kan være vanskelig i et blandet miljø. Det fremheves at det er helt sentralt at krisesentrene får tilstrekkelige rammer til å ivareta kvinner og menn på krisesentrene, slik at de får mulighet til å heles og bli trygge på sine egne vilkår.

Konsekvenser for kvinner fra kjønnssegregerte kulturer

Et annet argument mot felles botilbud er hvilke konsekvenser et felles botilbud for kvinner og menn vil få for minoritetskvinner, og særlig kvinner fra sterkt kjønnssegregerte kulturer. Det hevdes at dette kan føre til negative konsekvenser for kvinner fra disse gruppene både før, under og etter krisesenteroppholdet.

For det første er det hevdet at et felles botilbud vil kunne heve terskelen for at kvinner fra disse gruppene oppsøker krisesentrene. Dette bunngrunner i ulike erfaringer på sentrene. Et senter hevder at for minoritetskvinner fra noen land vil det ikke være utfordrende at botilbudet er felles, men at det vil heve terskelen for å oppsøke krisesenter for kvinner med røtter i patriarkalske samfunn. Det er vanskelig for mange minoritetskvinner å komme seg ut av et voldelig forhold og

til et krisesenter, og hvis de skal bo sammen med menn, vil det kunne utgjøre en tilleggsbarriere. Bare det å bo på et krisesenter kan være stigmatiserende. En leder fremhever også det ryktet krisesentrene kan ha i noen minoritetsmiljøer, og at et felles botilbud vil kunne forsterke dette. «Ryktespredning ødelegger så mye for minoritetskvinner», fremhever et senter. Ved dette senteret er derfor noe av det første de gjør, å forklare at «[...] her er det ikke rus, og her er det bare kvinner som bor». Et separat botilbud ses som et vilkår for at minoritetskvinner fra patriarkalske samfunn skal få et trygt og tilgjengelig tilbud på senteret. Et senter uttaler:

Vi har mange minoritetskvinner på senteret, og vi må ta hensyn til de som er her. Man skal ha fysisk trygghet, men også psykologisk trygghet i en krise. Vi sier at «mannen din får ikke tak i deg her», men hun er ofte så fryktstyrt og redd at hun ofte ikke tror på det. Bare det å fortelle at det er menn her ... Det å ha et felles botilbud vil føre til at de kvinnene kommer til å bli enda mer redde.

Men ikke minst fremheves som en utfordring med et felles botilbud at det vil kunne ramme kvinner fra sterkt kjønnssegregerte kulturer *etter* et krisesenteropphold. Som et krisesenter anfører: «Spesielt for kvinner med bakgrunn fra samfunn der det ikke er aksept for å omgås menn utenfor egen familie, vil det bli svært vanskelig å komme tilbake til eget nettverk eller egen diaspora etter et opphold der de har bodd sammen med menn.» Det fremheves som svært viktig at hvis en kvinne drar tilbake til mannen etter krisesenteroppholdet, er det helt sentralt at hun ikke blir utsatt for ytterligere sanksjoner, og risikoen for det kan øke hvis hun har bodd i et felles botilbud sammen med menn på krisesenteret. Hun kan også bli utsatt for ryktespredning ved å ha bodd på et krisesenter der kvinner og menn bor sammen.

Krisesentrene som mener at botilbudet må være separat, reagerer også på argumentet om at botilbudet på krisesenter bør være felles fordi få andre tilbud i samfunnet er kjønnsdelte. En leder sier: «I mange andre sammenhenger sier man: 'Sånn er det i Norge, og kvinner og menn er sammen i alle andre situasjoner.' Men det er noe helt annet med krisesentrene, det er stor forskjell på andre tilbud og et krisesenter.» Det understrekes at mange voldsutsatte minoritetskvinner er i en svært sårbar situasjon, og at det kan være skambelagt å være på et krisesenter. Det er stort sett ikke tilfellet med andre situasjoner og institusjoner, som for eksempel sykehus.

Vi ser dermed at for de krisesentrene som argumenterer for at botilbudet skal være separat, fremheves særlig de sikkerhetsutfordringene et felles botilbud vil representere for kvinner. Men ikke minst etterlyses også en mer kulturspesifikk tilnærming til spørsmålet om delt eller felles botilbud, der man ser at et felles botilbud vil representere en særlig utfordring for kvinner fra kjønnssegregerte kulturer. For kvinner med røtter i patriarkalske samfunn vil et felles botilbud både kunne heve terskelen for at de oppsøker et krisesenter, og øke sårbarheten og risikoen for kvinnene etter krisesenteroppholdet. Ikke minst vil et felles botilbud kunne øke utryggheten under krisesenteroppholdet.

9.5 Et behov for mellomløsninger

Krisesentrene er dermed svært delte i synet på om botilbudet ved krisesentrene bør være felles eller separat. Surveyen og intervjuene viser imidlertid også at det er krisesentre som etterlyser en mulighet for mellomløsninger, der tilbudet på krisesenteret ikke alltid og i alle situasjoner behøver å være delt. Enkelte krisesentre mener at krisesentertilbudet bør være separat, men at alle brukergrupper kan tilbys tilgang til fellesarealer etter behov og risikovurdering. Det argumenteres for at det er mulig å finne mellomløsninger, der for eksempel barna, uavhengig av om de kommer med mor eller far, kan være sammen i lekearealer. En leder sier:

Man sier ofte at barn som er i følge med fedre, får et dårligere tilbud når tilbudet er delt, men det er jo mulig å finne mange andre løsninger på det enn felles botilbud. Man kan finne opplegg der barna er sammen. Kvinner kan også ha ulike behov, og man kan sikkert finne fellesløsninger der det er naturlig, og for de som ønsker det.

Dette er også praksis på enkelte sentre. Det er krisesentre som har separate botilbud, og som mener det bør være slik, men der senteret har felles aktiviteter og tilgang på lekerom for alle barn på dagtid med ansatte til stede. Et krisesenter beskriver hvordan de gjør dette:

Hvis vi hadde fulgt lovverket helt rigid, så hadde ikke kvinner og menn fått et likeverdig tilbud. Hos oss er botilbudet i og for seg fysisk atskilt. Men det vi gjør, er at vi tilbyr menn og deres barn å delta på felles aktiviteter, og alle får bruke fasilitetene inne, som lekerom, ungdomsrom, datarom osv. Vi er et senter som har mat, og vi har felles middag hver dag. Så vi tilbyr mennene med eventuelle barn å komme inn og spise med resten. Dette fordi vi synes at mennene fort blir isolerte, og særlig for de som har barn, så er det viktig å få delta i disse aktivitetene.

Et krisesenter uttaler sågar at de «[...] per i dag [bryter] loven som sier vi skal gi tilbud fysisk atskilt. Faglig mener vi dette er den beste måten å ivareta voldsutsatte uavhengig av kjønn.»¹⁶ Dette krisesenteret har en egen boenhet for menn, men praktiserer i stor grad et felles botilbud. Lederen for dette senteret argumenterer med krisesenterloven § 3, som stiller krav til at kommunene, så langt råd er, skal legge tilbudet til rette slik at det kommer brukernes individuelle behov i møte. Lederen forteller:

Så jeg forholder meg til én paragraf, da, og bryter en annen, hvis man kan se det sånn. Men vi gjør det ikke i blinde. Det er ikke sånn at alle menn med barn blir plassert i kvinneavdelingen, det er jo en vurdering. Og så er vi heller ikke blinde på noen kultursensitive forskjeller. Det er jo noen kvinner innenfor enkelte kulturer eller av andre grunner som reagerer veldig negativt på å bo

¹⁶ Vi har i løpet av evalueringsperioden erfart at også et annet krisesenter har praktisert felles botilbud i strid med krisesenterloven.

sammen med menn, og da har det hendt at vi har plassert kvinner i herredelen og menn med barn oppe i kvinne delen. Det tenker jeg er et godt tilrettelagt tilbud som gagnar begge parter.

9.6 Sammenfatning

I dette kapitlet har vi vist at det er svært delte oppfatninger blant krisesentrene om botilbudet på krisesentrene skal være separat eller felles. Blant de som støtter et felles botilbud, argumenteres det med at et separat botilbud gir et dårligere tilbud til menn og barn som kommer med fedre, og at et felles botilbud på krisesenter vil styrke deres krisesentertilbud, men også at et felles botilbud vil styrke krisesentertilbudet for andre grupper, som seksuelle minoriteter. Argumentene har sitt grunnlag i et kjønnsnøytralt syn på vold, der det fremholdes at volden rammer likt, uavhengig av kjønn. Til grunn for argumenter mot et felles botilbud ser vi i større grad et kjønns spesifikt og kulturspesifikt syn på vold, et syn som innebærer at volden rammer ulikt – der kvinner rammes i langt større grad og på andre måter av volden. Derfor uttrykkes det bekymring for hvilke konsekvenser et felles botilbud vil få for kvinner, og særlig kvinner fra kjønnssegregerte miljøer og kvinner som også er utsatt for seksuell vold av partner. Men ikke minst uttrykkes det at sikkerheten for alle kvinner vil utfordres i et felles botilbud.

Vi ser også at flere krisesentre etterlyser en mulighet for mer fleksible løsninger der det etter behov og vurdering av risiko kan være mulig å tilby fellesaktiviteter for kvinner, menn og barn, og ikke minst at alle barn på senteret bør få ha tilgang til de samme leke- og hobbyarealene. Slik er også praksis ved enkelte krisesentre.

Erfaringene og argumentene om felles eller delt botilbud fra andre krisesentre har gitt viktige innspill til vurderingen av om det felles botilbudet ved Romerike Krisesenter har gitt et likeverdig og trygt tilbud til kvinner, menn og barn på krisesenteret. I rapportens sluttkapittel skal vi summere opp hva evalueringen har vist, og i hvilken grad intensjonene med prosjektet er oppfylt. Vi skal også diskutere noen potensielle utfordringer med prøveprosjektet.

10 Avslutning

I sluttkapittelet oppsummerer vi først evalueringens hovedfunn. Derneft diskuterer vi i hvilken grad prøveprosjektet med felles botilbud på Romerike Kriesesenter har gitt et likeverdig tilbud til menn, kvinner og barn. Vi diskuterer også noen potensielle utfordringer med prøveprosjektet.

10.1 Oppsummering av evalueringens hovedfunn

Romerike Kriesesenter startet et prøveprosjekt med felles botilbud for kvinner og menn i 2021. Begrunnelsen for prosjektet var et ønske om å bedre tilbudet særlig for menn og barn som kom sammen med sine fedre, men også for andre grupper, som LHBT+, da kriesesenteret mente at kravet om et atskilt botilbud resulterte i et utilfredsstillende tilbud til disse gruppene. Hovedproblemstillingen i denne evalueringen har vært å undersøke hvorvidt dette prøveprosjektet har ført til et likeverdig tilbud til menn, kvinner og barn. Vi har også undersøkt om det felles botilbudet kan ha forskjellige implikasjoner for ulike beboergrupper, og ikke minst om det felles botilbudet ivaretar beboernes sikkerhet. En viktig forutsetning for at prøveprosjektet ble godkjent, var at kvinners eventuelle behov for et kjønnsdelt kriesesentertilbud skulle bli ivaretatt under forsøket. Derfor har vi vurdert dette aspektet særskilt.

Slik det felles botilbudet er fysisk utformet, bor nå menn, kvinner og barn sammen på kriesesenteret og ikke atskilt i separate avdelinger. Beboerne har egne rom med bad, og alle beboere, uavhengig av kjønn, benytter samme inngang til senteret, og de har tilgang til og deler de samme fellesarealene, som kjøkken, stuer og senterets uteområder. Alle barn har også tilgang til de samme leke- og hobbyarealene. De ansattes kontorer er nå lokalisert slik at alle beboere, uavhengig av kjønn, har samme tilgang til de ansatte. Den tidligere mannsavdelingen er nå gjort om til en avdeling med skjermet botilbud. Her kan beboere som selv ønsker skjerming, tilbys opphold, for eksempel beboere med spesielle behov eller beboere som ikke føler seg trygge i det felles botilbudet. Beboere som personalet vurderer at vil fungere dårlig i det felles botilbudet, eller som kan skape utrygghet for andre beboere, kan også plasseres der.

RKS har utarbeidet særlige rutiner for det felles botilbudet. Rutinene tar for seg ulike hendelser som kan oppstå i det felles botilbudet, og hvordan slike hendelser og situasjoner skal håndteres. Rutinene tar blant annet for seg hvordan man skal håndtere det at noen beboere kan oppleve det utfordrende at tilbudet er til alle kjønn og kjønnsidentiteter, at menn kan oppleve det stigmatiserende   være på senteret, eller at en beboer utsettes for vold eller overgrep i det felles botilbudet. Det er også utarbeidet en egen rutine for å forhindre at både voldsutøver og voldsutsatt får tilbud fra RKS.

Evalueringen viser at slik RKS og de ansatte erfarer det, har det felles botilbudet gitt et bedre tilbud særlig til menn og barn som kommer med fedre, men de erfarer også at det felles botilbudet har styrket tilbudet kvinner og andre grupper. Slik de ansatte formidler det, har det heller ikke vært hendelser som har utfordret sikkerheten for beboerne i prøveperioden. De ansatte er samstemte i sin opplevelse av at de nå får gitt bedre hjelp og støtte til alle beboere, og dermed at det felles botilbudet gir et likeverdig krisesentertilbud til alle beboergrupper på senteret.

De ansattes erfaringer viser imidlertid at det er noen nyanser i dette bildet. Fordi det sjelden er flere menn samtidig på krisesenteret, kan menn bli isolerte også i det felles botilbudet, slik tilfellet var da botilbudet var atskilt, og mennene kan oppleve stigmatiserende holdninger fra andre beboere. De ansatte har dessuten erfart enkelte utfordringer med det felles botilbudet for enkelte grupper kvinner på senteret, så som kvinner utsatt for alvorlig og seksualisert vold eller kvinner fra sterkt kjønnssegregerte miljøer. De ansatte mener imidlertid at utfordringer som kan oppstå for kvinner, blir håndtert innenfor rammene av det felles botilbudet. Ved å ha mulighet til å tilby beboere som enten ikke fungerer i det felles botilbudet eller opplever det som utrygt, opphold i den skjermede avdelingen ved senteret, eller også overføring til andre krisesentre, erfarer de ansatte at det felles botilbudet fungerer trygt og ivaretakende for alle beboergrupper.

Sett fra beboernes perspektiv viser evalueringen at beboerne, både kvinner, menn og barn, opplever å ha fått god hjelp og støtte under oppholdet, de har følt seg trygge, og de uttrykker stor takknemlighet for den hjelpen de har fått. Slik beboerne forteller om innholdet i det felles botilbudet ved RKS, har de ikke opplevd at kjønn har vært en viktig dimensjon ved tilbudet. Slik kan vi fortolke beboerne i retning av at de oppfatter tilbudet som et likeverdig tilbud. Det er imidlertid viktig å fremheve at de beboerintervjuene som ligger til grunn for evalueringen, representerer et selektert utvalg. Kapittelet baserer seg på intervjuer med beboere som har akseptert å bo i det felles botilbudet, og som i stor grad har funnet seg til rette. Flere beboere valgte samtidig å ikke stille til intervju. Vi vet ikke hvordan brukerne som ikke møtte til intervju, har erfart det felles botilbudet, herunder om disse har hatt andre og mer negative erfaringer enn de som valgte å la seg intervju. Samlet tilsier dette at det bildet beboer erfaringene gir, må fortolkes med forsiktighet. Vi mangler også tilstrekkelig bredde i datagrunnlaget til å få belyst hvilken betydning et felles botilbud har for LHBT+-personer. Også dette utgjør en begrensning ved evalueringen.

Selv om både ansatte og brukere opplever at det felles botilbudet gir et godt og likeverdig tilbud til alle beboergrupper, har evalueringen gitt grunnlag for å diskutere enkelte sider ved det felles botilbudet, slik det er utformet. Disse skal vi nå diskutere nærmere sammen med vår fortolkning av det hovedbildet som ansatte og brukere rapporterer.

10.2 Fortolkning av hovedfunn og diskusjon

Slik vi fortolker det materialet som ligger til grunn for evalueringen, er det mest entydige funnet at situasjonen for de barna som kommer til krisesenteret

sammen med far, er betydelig bedret gjennom det felles botilbudet. Da botilbudet var atskilt, hadde ikke barn til voldsutsatte fedre tilgang til senterets leke- og hobbyarealer, og de hadde dermed et langt dårligere tilbud enn barn som kom med sine mødre. Denne skjevheten i tilbudet kan ha representert en krenkelse av diskrimineringsforbudet og dermed av barns rettigheter (jf. kapittel 4 pkt. 4.4). Det felles botilbudet har bidratt til at dette har endret seg i positiv retning. Alle barna på senteret, barn i følge med både mødre og fedre, har nå tilgang til de samme leke- og hobbyarealene.

Tilsvarende kan anføres om tilbudet til menn. Også menns situasjon som voldsutsatte er styrket gjennom det felles botilbudet. Evalueringen viser at de gjennom det felles botilbudet nå har tilgang til et større fellesskap med andre beboere, og de har også lettere tilgang til de ansatte og vice versa. I så måte har det felles botilbudet bidratt til å styrke den hjelpen og oppfølgingen menn får på krisesenteret, og bidratt til et mer likeverdig tilbud. At menn også kan oppleve seg isolerte i det felles botilbudet, er et ankepunkt, men det er kanskje mindre belastende enn hvordan situasjonen for menn var i det separate botilbudet.

Når det gjelder konsekvenser for kvinner, er bildet mer komplekst. Det materialet som ligger til grunn for evalueringen, viser at de fleste kvinnelige beboerne er fornøyde med måten det felles botilbudet er innrettet på, og at de stort sett ikke opplever det som problematisk å bo i et felles botilbud med menn. Her er det grunn til å understreke betydningen av de materielle forholdene og den fysiske utformingen av RKS, der alle beboere har egne rom med bad, og alle beboere har mulighet til å trekke seg tilbake til sine egne rom hvis de ikke ønsker fellesskap med andre.

Samtidig har evalueringen gitt eksempler på at det felles botilbudet kan være krevende og lite tilpasset noen grupper kvinner, særlig kvinner som har vært utsatt for omfattende vold, herunder seksualisert vold, samt kvinner fra sterkt kjønnssegregerte kulturer. For disse kan et felles botilbud oppleves utrygt eller også retraumatiserende. I dette ligger også en risiko for at et felles botilbud kan ha utilsiktede konsekvenser som kan innebære brudd med diskrimineringsforbudene i nasjonal og internasjonal lovgivning.

Vi har sett at løsningen RKS tilbyr disse gruppene kvinner, er enten overføring til et annet krisesenter, som har separat botilbud for kvinner og menn, eller de kan tilbys plass i den skjermede avdelingen. Avdelingen kan låses, og da har ikke beboerne i denne avdelingen tilgang til senterets fellesarealer og øvrige fasiliteter. På den ene siden kan slike tiltak ses som en oppfyllelse av aktivitetsplikten ved indirekte diskriminering fordi tiltaket har til hensikt å avhjelpe en utilsiktet virkning av en i utgangspunktet (kjønns-)nøytral praksis – i dette tilfellet et felles botilbud. Samtidig er det forhold som taler for at disse tiltakene ikke er tilstrekkelige. Når avdelingen blir benyttet på denne måten, vil det i realiteten føre til at kvinner kan bli dårligere stilt på grunn av kjønn og eventuelt etnisitet og religion. I dette ligger også en form for logisk brist ved at det som opprinnelig begrunnet prøveprosjektet – at mannsavdelingen i det separate botilbudet ga et

dårligere tilbud til menn – nå anses som en akseptabel løsning for kvinner som av ulike grunner opplever et felles botilbud som uegnet eller for utrygt. Samtidig illustrerer dette hvordan risikoen for kjønnsdiskriminering vil foreligge både der tilbudet er felles og delt.

I evalueringen har det ikke vært mulig å fremskaffe data som viser hvor ofte denne mekanismen har vært benyttet i prosjektets prøveperiode – det vil si i hvilket omfang kvinner som ikke har akseptert det felles botilbudet, eller som har opplevd det særlig utrygt, har flyttet over til den skjermede avdelingen eller til et annet krisesenter. I intervjuene med de ansatte har vi imidlertid fått referert enkelte eksempler på at det skjer. Når denne muligheten benyttes, og alternativet som tilbys, ikke gir et like godt tilbud som til andre beboere ved krisesenteret, vil dette føre til at et felles botilbud ikke blir likeverdig for særlig voldsutsatte grupper kvinner, og det vil dermed også utfordre konvensjonsbestemmelser som har til særlig hensikt å fremme kvinners rettigheter (jf. Istanbul-konvensjonen).

Vi vil også knytte noen kommentarer til mulige risikopunkter ved et felles botilbud for kvinner og menn på krisesenter.

Et argument som har vært fremmet mot felles botilbud på krisesenter, er at det kan true sikkerheten til enkelte grupper *etter* krisesenteroppholdet. Dette kan særlig gjelde kvinner fra sterkt kjønnssegregerte kulturer. For kvinner fra disse kulturene som reiser tilbake til voldsutøver eller til sitt miljø etter et krisesenteropphold der kvinner og menn har bodd sammen, vil det kunne føre til reaksjoner eller represalier fra eget nærmiljø. I utformingen av prøveprosjektet, og også i rutinebeskrivelser som er utformet, er ikke denne typen risiko tematisert. Dette indikerer at det kan være grunn til å etterlyse en større kulturspesifisitet, der det er et tydeligere søkelys på hvilken risiko et felles botilbud kan ha for kvinner fra kjønnssegregerte kulturer, og hvordan slik risiko kan forebygges. Her er det behov for langt mer kunnskap og et bredere empirisk grunnlag for å få innsikt i hvilke implikasjoner innretningen av botilbudet kan ha for disse kvinnene.

Et annet spørsmål dreier seg om synet på vold og voldens konsekvenser for kvinner og menn. Til grunn for prøveprosjektet ligger en kjønnsnøytral forståelse av vold, der man ser det slik at volden rammer likt, uavhengig av kjønn og kjønnsidentitet. Samtidig er det bred dokumentasjon både nasjonalt og internasjonalt på at vold i nære relasjoner rammer ulikt. Vold i nære relasjoner har fremdeles en klar kjønnsretning. Nyere omfangsundersøkelser viser at det fremdeles er slik at kvinner i langt større grad enn menn utsettes for den grove og gjentatte volden, herunder partnerdrap, og kvinner frykter i større grad enn menn å bli skadet eller drept. Voldsutøveren er som regel en mann. Det er også slik at kvinner i større grad enn menn opplever vold som er kjennetegnet av et langvarig og gjennomgripende mønster av vold og kontroll (voldsregimer). Kvinner rammes i tillegg i større grad enn menn av seksualisert vold. Dette reflekteres i beboersammensetningen på RKS.

Ved ikke å ta hensyn til det kjønns spesifikke ved vold i nære relasjoner, der kvinners utsatthet tematiseres spesielt, kan også dette skape blindsoner og risikopunkter. Vi vil understreke at evalueringen har vist at det arbeides grundig og samvittighetsfullt med å ivareta sikkerheten for alle brukere på Romerike Krisesenter. Men vi har også sett at kvinnelige brukeres spesifikke situasjon som voldsutsatte er lite fremme i Romerike Krisesenters begrunnelse for prøveprosjektet, og også i rutiner som er utformet for det felles botilbudet. I dette ligger en risiko for at det spesifikke ved kvinners voldsutsatthet ikke tillegges tilstrekkelig vekt.

Selv om hovedbildet i evalueringen indikerer at et felles botilbud bidrar til et mer likeverdig tilbud til særlig menn og barn, ser vi at Romerike Krisesenters prøveprosjekt om felles botilbud for kvinner og menn befinner seg i et komplekst landskap, der ulike hensyn står mot hverandre og vanskelig lar seg utjevne. Argumentene for og imot et felles botilbud har også kjønnspolitiske undertoner. Dette viser at det er krevende å få til et krisesentertilbud som omfatter alle, og som gir alle grupper et likeverdig tilbud. Det er ikke vår oppgave i denne evalueringen å ta stilling til om botilbudet ved krisesenteret bør være felles eller atskilt, det gir heller ikke denne studien et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for si noe om. Slik vi ser det, er det imidlertid sentralt at vurderingen av hvordan botilbudet på krisesenteret skal organiseres, bygger på erkjennelsen av at vold i nære relasjoner rammer ulikt, og at både kultur- og kjønns spesifikke hensyn må ligge til grunn for vurderingen.

Sett utenfra er det også med en viss undring at vi registrerer hvordan det som fremstår som løsning for at alle grupper, menn, kvinner og barn, LHBT+ og andre minoriteter, skal få et likeverdig botilbud på krisesenter, begrenses til en diskusjon om hvorvidt botilbudet bør være delt eller felles. Alternative måter å organisere tilbudet på er ikke fremme i diskusjonen uten at vi har forslag til alternative organiseringer. Vi har imidlertid sett at det skjer en utvikling ved enkelte krisesentre, der man for eksempel opprettholder separat botilbud, men etablerer mellomløsninger for bedre å ivareta alle beboergrupper på senteret. Det kan være grunn til å utforske slike alternativer nærmere, før man eventuelt tar stilling til hvordan botilbudet på krisesenter skal organiseres i fremtiden.

En viktig forutsetning for en bred vurdering av hvordan botilbudet på krisesentrene bør organiseres, er imidlertid at det innhentes en mer inngående og oppdatert innsikt i hvordan dagens botilbud fungerer for kvinner, menn og barn ved krisesentre på landsbasis. Tidligere forskning har vist at det er store variasjoner i krisesentrenes størrelse og fysiske innretning på landsbasis (Bliksvær et al., 2019). Som denne evalueringen har vist, er dette sentrale dimensjoner i avveininger av hvordan botilbudet best kan innrettes. Vi vet heller ikke nok om hvordan dagens botilbud fungerer ved sentre av ulik størrelse, brukersammensetning og innretning av tilbudet. Det er først gjennom innhenting av et bredt kunnskapsgrunnlag at man vil kunne gjøre gode vurderinger av hvordan botilbudet ved krisesentrene bør organiseres og innrettes.

Summary

On behalf of the Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs (Bufdir), NOVA/OsloMet has carried out an evaluation of a pilot project with joint housing for women and men at Romerike Crisis Centre (RKS). According to the Norwegian law regulating the Norwegian crisis centres (shelters), there is otherwise an obligation for women and men to be offered separate housing. The evaluation is part of a sub-project in the project “Developing equitable and effective measures against violence and discrimination”, which is carried out in a research collaboration between the research foundation Fafo, Nordland Research Institute and NOVA.

Research questions and data basis of the evaluation

In 2021, RKS applied Bufdir for permission to try out a joint housing pilot for women and men at this centre. The reasons for initiating this pilot were that the centre saw a need to improve the services especially for men and children who come to the crisis centre with their fathers, but also for other groups, such as sexual and gender minorities. The former Ministry of Local Government and Modernisation (now Ministry of Local Government and Regional Development) approved the application, on the condition that women’s possible need for a gender-segregated crisis centre service was secured.

The main issue in the evaluation has been to investigate whether the pilot project with shared housing at RKS has led to equitable services for men, women and children at the crisis centre. The evaluation also examines whether shared housing may have different implications for different resident groups, as well as whether it ensures the residents’ safety. Whether women’s possible need for a gender-segregated crisis centre service has been secured during the pilot project period has been assessed separately.

These issues are elucidated from both a system and a user perspective. A broad data base forms the basis for the evaluation and includes document studies (legislation, relevant provisions in international conventions, crisis centre statistics, management documents, routine descriptions), survey data, interviews (with management, staff and residents at the crisis centre) and to some extent observational data. Interviews have also been conducted with leaders at other crisis centres about how they assess the issue of joint or shared housing at the crisis centres.

Main findings and conclusions

RKS considers the services to be strengthened for all resident groups and residents experience the offer as good, but there are limitations related to the sample of residents

The evaluation shows that, as experienced by RKS and the staff, the joint housing offer has provided a better service, especially for men and for children coming in with their fathers, but they also experience that joint housing has strengthened the service for women and other resident groups. From the residents' perspective, the evaluation shows that the residents, – women, men and children – feel they received good help and support during their stay, felt safe, and express great gratitude for the help they have received. Most residents did not experience shared housing as problematic, and some even experience a sense of community as victims of violence. However, it is essential to note that the resident interviews represent a selected sample. The evaluation is based on interviews with residents who have accepted to live in the shared housing offer, and who have largely settled in. Several residents chose not to be interviewed, suggesting that the results must be interpreted with caution. We also lack sufficient data to assess the implications of shared housing for LGBT+ people.

Joint housing may be better for children with fathers and for men at the crisis centre

The evaluation clearly indicates that the joint housing offer has improved the situation for some groups, particularly for children who come to the crisis centre together with their fathers. When the housing provision was separate, children who came there with their fathers did not have access to the centre's play and hobby areas, and they thus had a significantly lower quality of service than children who came with their mothers. The joint housing offer has changed this in a positive direction. All the children at the centre, regardless of which parent they arrived with, now have access to the same play and hobby areas.

Men's situations as victims of violence have also improved, as joint housing gives the men better access to the larger community of residents. Compared to when the service was organized as separate living units for women and men, the men now also have easier access to staff and vice versa. In this way, the joint housing offer has enhanced the support and follow-up that men receive and has helped give men a more equitable service at this centre. However, the evaluation also shows that men, as a minority in the centre compared to the number of women, may feel isolated even when the service provides joint housing as was also the situation for some men when the service involved separate housing. A few men in this evaluation also expressed a preference for separate housing for men.

A more complex picture for women

When it comes to consequences for women, the picture is more complex. Our data shows that most female residents generally do not find living in a shared housing facility with men problematic. Importantly, the physical design of RKS, where all residents have their own rooms with bathrooms, allows them to

withdraw to their own rooms if they want privacy or experience challenges with shared spaces.

However, the evaluation provides examples of how shared housing may be challenging and less suited to some groups of women, particularly women who have been exposed to extensive violence, including sexualised violence, as well as women from strongly gender-segregated cultural backgrounds. The evaluation gives some examples of RKS in such cases offering either a transfer to another crisis centre, with separate accommodation for women and men, or a place in a separate ward at RKS for sheltered accommodation – which the former men's ward has been converted into. When this option does not provide the same level of services as for other residents at the crisis centre, shared housing may not be equitable for women who are particularly vulnerable. This may potentially challenge convention provisions that have the particular purpose of promoting women's rights and securing women as victims of violence (cf. the Istanbul Convention).

Safety and security have a high priority at RKS, but with a need to strengthen the basis for safety assessments

During the evaluation period, there were no reported incidents compromising the safety of residents, be it women, men, or children. The evaluation shows that thorough and conscientious work is being done to ensure the safety of all users at RKS. However, there is a need for greater focus on the risks that a joint housing offer may pose for women from gender-segregated backgrounds both before a shelter stay, in the form of a raised threshold for making contact, and after a shelter stay, in the form of possible reactions or reprisals from their communities. Prevention strategies for such risks should be a focus.

There is also reason to call for a clearer gender perspective on violence. The arguments for the joint housing pilot are largely based on a gender-neutral view of violence. Yet extensive national and international evidence shows that violence in close relationships affects people differently. Women are far more often exposed to severe and repeated violence, including partner homicide, and fear injury or death to a greater extent than men. Insufficient consideration of women's vulnerability to violence may imply that shared housing does not provide adequate security for women at high risk of severe, life-threatening violence.

This evaluation has shown that it is demanding to organise a crisis centre service that includes all groups, while at the same time ensuring equitable services for all residents. The assessment of how the housing offer at the crisis centre should best be organised, must be based on an acknowledgment that violence in close relationships affects people differently. Both culture- and gender-specific considerations must form the basis of the assessment.

Qualified assessments of the housing offer require a broader knowledge base

To make informed decisions about organizing crisis center accommodations, a broad and updated knowledge base is essential. Considering the questions that the design of the housing offer raises, including those related to security, such a knowledge base must be provided by the responsible authorities. We therefore recommend that more current and detailed knowledge should be obtained about how joint housing provision works for women, men and children at the crisis centres nationwide, taking into consideration the centres' location, size, user access and layout of the offer.

Litteratur

Bakketeig, E., Gording-Stang, E., Madsen, C. & Stefansen, K. (2014). *Krisesentertilbudet i kommunene. Evalueringen av kommunenes implementering av krisesenterloven* (NOVA-rapport 19/2014). NOVA.

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2015). *Veileder til krisesenterloven*. [veileder_til_krisesenterloven.pdf](#)

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2023). *Tall og statistikk fra krisesentrene i norske kommuner*. [Statistikk og analyse | Bufdir](#)

Bjørnholt, M. (2019). Vold i parforhold – fortsatt et likestillingsproblem. I K. Skjørten, E. Bakketeig, M. Bjørnholt & S. Mossige (red.), *Vold i nære relasjoner. Forståelser, konsekvenser og tiltak* (s. 33–48). Universitetsforlaget.

Bliksvær, T., Skogøy, B.E., Johnson, R., Sloan, L., Bakar, N. & Kosuta, M. (2019). *Kommunenes krisesentertilbud – en kunnskapsoversikt* (NF-rapport nr. 13/2019). Nordlandsforskning.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.

Dale, M.T.G., Aakvaag, H.F., Strøm, I.F., Augusti, E.M. & Skaug A.D. (2023). *Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen* (Rapport 1-2023). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Danielsen, E.M. (2013). «Jeg følte jeg var en slags merkelig fugl som hadde flydd inn her»: *En kvalitativ intervjustudie av menns møte med krisesentre* [Masteroppgave]. Universitetet i Oslo.

Dank, M., Lachman, P., Zweig, J.M. & Yahner, J. (2014). Dating violence experiences of lesbian, gay and transgender youth. *Journal of Youth Adolescence*, 43, 846–857.

Eggebo, H. (2021, 17. september). *Tematisk analyse – en guide*. Sosiologen. <https://sosiologen.no/studenthjornet/tips-og-rad/tematisk-analyse-en-guide/>

EMK – Den europeiske menneskerettskonvensjonen. (1950). *Konvensjon om beskyttelse av menneskerettigheter og de grunnleggende friheter* (04-11-1950). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1950-11-04-1>

Fastvold, M. & Hellum, A. (1988). Money and work in marriage: Women's perspectives on family law. *Institutt for offentlig retts skriftserie, nr. 6*. Universitetet i Oslo.

Fladmoe, A., Nadim, M. & Birkvad, S.M. (2019). *Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen* (Rapport 2019:4). Institutt for samfunnsforskning.

FN. (1979). Konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner. Likestillings- og diskrimineringsombudet. <https://www.ldo.no/ombudet-og-samfunnet/konvensjoner/fns-kvinnekonvensjon/>

FN. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)*. Barne- og familiedepartementet. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), 999 UNTS 171 (16.12.1966, trådte i kraft 23.03.1976). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/iccpr/id88149/>

FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), 993 UNTS 3 (16.12.1966, trådte i kraft 03.01.1976).

General recommendation No. 19. (1992). *Violence against women*. CEDAW.

GREVIO. (2022). Baseline Evaluation Report Norway. 30.

Grunnloven. (1814). Kongeriket Norges Grunnlov (LOV-1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17?q=grunnloven>

Grøvdal, I. & Jonassen, W. (2015). *Menn på krisesenter* (Rapport nr. 5/2015). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS).

Halpern, C.T., Young, M.L., Waller, M.W., Martin, S.L. & Kupper, L.L. (2004). Prevalence of partner violence in same-sex romantic and sexual relationships in a national sample of adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 35(2), 124–131.

Hennum, R. (2010). Kjønnslikestilling på ville veier – kan kjønnsnøytrale krisesentre forsvares? I B. Halsaa & A. Hellum (red.), *Rettferdighet*. Universitetsforlaget.

Haaland, T., Clausen, S.E. & Schei, B. (2005). *Vold i parforhold – ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge* (NIBR-rapport 2005:3). NIBR.

Innst. O. nr. 130 (2008–2009). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova)*. Familie- og kulturkomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Odelstinget/2008-2009/inno-200809-130/?lvl=0>

Istanbul-konvensjonen. (2011). *Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner CETS 210* (11-05-2011). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2011-05-11-22>

Jonassen, W. & Eidheim, F. (2001). *Den gode vilje: mishandlede kvinners erfaring med hjelpeapparatet*. (NIBR-rapport 1/2001). NIBR.

Krisesenterlova. (2009). *Lov om kommunale krisesentertilbud* (LOV-2009-06-19-44). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-44?q=krisesenterlova>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Forlag.

Lien, M.I., Staalesen, P.D., Lorentzen, J. & Ekenstam, C. (2017). *Den mannlige smerte – menns erfaringer med vold i nære relasjoner* (Rapport 2017-02). Proba samfunnsanalyse.

Likestillings- og diskrimineringsloven. (2021). *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering* (LOV-2017-06-16-51). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51>

NESH. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora.pdf

NOU 2020: 17. (2020). *Varslede drap? – Partnerdrapsutvalgets utredning*. Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-17/id2791522/>

Ot.prp. nr. 96 (2008–2009). *Om lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova)*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-96-2008-2009/id561009/>

Prop. 81 L (2016–2017). *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-81-l-20162017/id2547420/>

Romerike Krisesenter. (2021, 9. juni). *Søknad om forsøk med integrert krisesentertilbud til kvinner og menn*.

Romerike Krisesenter. (2023). *Årsrapport*. <https://romerike-krisesenter.no/wp-content/uploads/2024/05/Arssrapport-2023.pdf>

Thoresen, S. & Hjemdal, O.K. (2014). *Vold og voldtekt i Nasjonal forekomstundersøkelse av vold i et livsløpsperspektiv* (Rapport 1/2014). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

- Sandmoe, A., Ruud, N.S. & Bergman, S. (2021). *Kommunenes helhetlige arbeid med vold mot kvinner og vold i nære relasjoner*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS).
- Skilbrei, M.-L. (2019). *Kvalitative metoder. Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.
- Skjørten, K., Bakketeig, E., Bjørnholt, M. & Mossige, S. (2019). Vold i nære relasjoner – et felt i bevegelse. I K. Skjørten, E. Bakketeig, M. Bjørnholt & S. Mossige (red.). *Vold i nære relasjoner. Forståelser, konsekvenser og tiltak*. Universitetsforlaget.
- Skogøy, E. (2009). *Menn på krisesentrene? En presentasjon av brukernes oppfatninger*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Stefansen, K. (2006). Krisesentrene i Norge. Fra sosial bevegelse til profesjonaliserte hjelpetiltak. *Nordisk sosialt arbeid*, 26(1), 27–37.
- Sverdrup, S. (2002). *Evalueringsfaser, design og gjennomføring*. Fagbokforlaget.
- Øverlien, C. (2020). Young People's Experiences of Violence and Abuse in Same-sex Relationships: Understandings and Challenges. *Nordic Journal of Social Research*, 11(1), 109–128.
- Øverlien, C., Jacobsen, M. & Evang, A. (2009). *Barns erfaringer fra livet på krisesenter* (Rapport nr. 2/2009). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)